

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky a sociálních studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Jana Jurajdová

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Olomouc 2015

vedoucí práce: JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a výhradně s použitím zdrojů uvedených v seznamu zdrojů, který je součástí práce.

V Olomouci dne

.....
Bc. Jana Jurajdová

Děkuji JUDr. Zdence Novákové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce a za cenné podněty a rady, které mi během zpracování práce poskytovala. Také děkuji mé rodině, která mi byla oporou a měla se mnou trpělivost, které si neskonale vážím.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Jana Jurajdová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí
Název v angličtině:	An amendment to the Child protection Act
Anotace práce:	Diplomová práce se zaměřuje na novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. V první části práce jsou vymezena teoretická východiska sociálně-právní ochrany dětí a definovány základní změny zákona, které nabyly účinností dne 1. 1. 2013. Práce se zaměřuje především na změny v oblasti sanace rodiny, která je novelou výrazně podpořena. Jsou zde blíže vymezeny metody sanace rodiny-vyhodnocení situace rodiny a potřeb dítěte, individuální plán ochrany dítěte a případové konference. Tyto metody jsou pak dále aplikovány v empirické části práce prostřednictvím případových studií, které na třech případech demonstrují užití metod sanace v praxi orgánů-sociálně právní ochrany dětí.
Klíčová slova:	zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ohrožené dítě, vyhodnocení situace rodiny a potřeb dítěte, individuální plán ochrany dítěte, případová konference, případová studie
Anotace v angličtině:	The thesis focuses on an amendment to the Child protection Act. The work is divided into theoretical and empirical part. The first part defines the theoretical bases of child protection as the fundamental changes of the Act, which came into effect on 1. 1. 2013. The thesis primarily targets on changes in the field of redevelopment of the family, what is strongly supported by the amendment. Further definitions of the methodology while sanitating the family as an evaluation of the situation of the family and the child's needs, an individual plan and child protection case conferences are provided. The methodology mentioned above is also applied

	in practical part: case studies, dealing with three causes demonstrating the use of redevelopment come out from the practice of social and legal child protection authority.
Klíčová slova v angličtině:	Child protection Act, endangered child, an evaluation of the situation of the family and the child's needs, individual child protection plan, case conference, case study
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Standardy kvality orgánu sociálně-právní ochrany dětí
Rozsah práce:	108 s.
Jazyk práce:	český

Obsah

Úvod.....	8
I Teoretická část	10
1 Sociálně-právní ochrana dětí.....	11
1.1 Vymezení sociálně-právní ochrany dětí	11
1.2 Principy sociálně-právní ochrany dětí.....	12
1.3 Historický vývoj sociálně-právní ochrany dětí	13
1.4 Významné vnitrostátní a mezinárodní dokumenty související se SPOD	14
1.5 Sociálně-právní ochrana dětí v systému veřejné správy.....	16
1.6 Činnost a opatření orgánů sociálně-právní ochrany dětí	17
1.7 Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí.....	21
2 Dítě, rodina a společnost.....	30
2.1 Vymezení pojmu dítě	30
2.2 Vývoj postavení dítěte ve společnosti	31
2.3 Ohrožené dítě a syndrom CAN	33
2.4 Vymezení pojmu rodina	39
2.5 Funkce a funkčnost rodiny	39
2.6 Náhradní rodina.....	41
2.7 Sanace rodiny	43
3 Změny ZSPOD v rámci sanace rodiny	46
3.1 Vyhodnocování situace dítěte a rodiny	46
3.1.1 Úvodní a podrobné vyhodnocení situace dítěte	48
3.1.2 Cíle a principy vyhodnocování.....	49
3.1.3 Proces vyhodnocování.....	50
3.1.4 Zdroje vyhodnocování.....	52
3.2 Tvorba individuálního plánu ochrany dítěte	53
3.2.1 Cíle individuálního plánu ochrany dítěte	54
3.2.3 Struktura a obsah individuálního plánu ochrany dítěte	55
3.3 Pořádání případových konferencí.....	56
3.3.1 Principy případové konference.....	57
3.3.2 Příprava a struktura případové konference.....	58
3.3.3 Přínosy a rizika případové konference	59

II Empirická část.....	61
4 Úvod do empirické části.....	62
4.1 Cíl výzkumu	62
4.2 Výběr metody.....	62
4.3 Výzkumný soubor	63
4.4 Etická dimenze výzkumu	63
5 Případové studie	64
Případová studie č. 1	64
Případová studie č. 2	80
Případová studie č. 3	89
Závěr.....	99
Seznam použité literatury a zdrojů	101
Seznam obrázků	106
Seznam zkratek	107
Seznam příloh	108

Úvod

V diplomové práci se zaměřuji na novelu zákona č. 359/1999Sb., ve znění pozdějších předpisů, která byla provedena vyhláškou č. 401/2012 Sb. Novela byla schválena Poslaneckou sněmovnou České republiky dne 7. 11. 2012 a účinnost zákona nabyla dne 1. 1. 2013. Novela úzce souvisí s transformací péče o ohrožené děti. Důvodem pro volbu tématu práce byl především fakt, že jsem v březnu 2013 nastoupila jako zaměstnankyně obecního úřadu obce s rozšířenou působností na pozici referenta orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Po nastoupení do zaměstnání bylo mezi pracovníci cítit jisté napětí, které souviselo se změnami zákona, když účinností zákona pracovním přibyly nové povinnosti ve výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Novelou se zmodernizovala sociální práce v oblasti péče o ohrožené děti a především u pracovníků pracovní s letitými zkušenostmi byly evidentní obavy z neznámého. Postupem času se však jednotlivá novelizační ustanovení implementovala do praxe a každodenní práce sociálních pracovníků a pracovníků. Tato práce ve své teoretické části pojednává především o změnách zákona, které se dotýkají pracovníků a pracovní vykonávajících sociálně-právní ochranu dětí na úrovni obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Konkrétněji se práce zabývá změnami v oblasti sanace rodiny, která je jedním ze základních atributů pro transformaci v péči o ohrožené děti. Bohužel je v širší společnosti stále orgán sociálně-právní ochrany vnímán jako institut, který užívá především represivních postupů vůči rodičům, které si řádně neplní svoji rodičovskou odpovědnost. Výše zmíněná sanace rodiny však již pohlíží na členy rodiny jako spolu partnery, kterým je třeba pomoci na změnách, které vedou k ochraně dítěte. Nutno říci, že předešlá věta je ideálním případem. Samozřejmě se v praxi stále setkáváme s případy, kdy je represivní intervence nezbytná, aby byly řádně chráněny oprávněné zájmy dětí. Sanace dává rodičům větší možnosti změnit neutěšenou situaci ve vztahu k dítěti. Mým přáním je, aby tato práce byla jistou osvětou, která by dovolila uvést na pravou míru, jakými metodami se může dosáhnout cílů, tedy ochrany dítěte ve spolupráci s rodinnými příslušníky a ostatními spolupracujícími orgány. Nově zavedená zákonná povinnost užití metod sanace rodiny zvyšuje individuálnost práce s rodinou a dítětem a zároveň snižuje individuální zodpovědnost sociálního pracovníka za naplnění stanovených cílů.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. V první části práce jsou zahrnuta teoretická východiska, na která kontinuálně navazuje část empirická. Teoretická část ve svém počátku podává informace ze široka. Alegoricky vyjádřeno, se informace postupně zužují a následně z nich vyplynou poznatky aplikované do praxe. První kapitola práce se obšírně zaměřuje na oblast sociálně-právní ochrany dětí jako celku. Jsou zde definovány základní pojmy, principy, sociálně-právní ochrana je zde ukotvena do systému veřejné správy a popsána z hlediska historických a právních souvislostí. Pozornost je věnována zvláště samostatné novele. Druhá kapitole pojednává o základních attributech, na které se výkon sociálně-právní ochrany soustředí, a to je rodina a ohrožené dítě. Poslední kapitola teoretické části se již konkrétně zabývá změnami zákona v oblasti sanace rodiny. Blíže pojednává o vyhodnocování situace rodiny a potřeb dítěte, o sestavování individuálního plánu ochrany dítěte a o povinnosti pořádat případové konference. Samostatná kapitola práce se potom věnuje praktické aplikaci těchto právních institutů do praxe. Je pro mne důležité, aby čtenáři práce nejen teoreticky dověděli, jaké zákonné povinnosti sociálním pracovníkům novelou přibyly, ale zároveň na praktických příkladech poznali, jakým způsobem se metody v praxi používají. Z uvedených důvodů je v empirické části této práce užitá metoda případové studie, která bude demonstrovat praktické příklady užití metod do praxe sociálně-právní ochrany dětí. Úkolem výzkumu provedeného v rámci diplomové práce tedy bude skrze případy porozumět tomu, jak je v praxi pracováno s ohroženým dítětem, jeho rodinou a spolupracujícími subjekty.

Cílem teoretické části je definovat jednotlivá novelizační ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí a institutů souvisejících. Cílem výzkumné části je aplikovat a demonstrovat užití jednotlivých novelizačních ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně v rámci sanace rodiny na konkrétních příkladech z praxe.

I Teoretická část

1 Sociálně-právní ochrana dětí

V rámci této kapitoly bude vymezen především teoretický a historický kontext sociálně-právní ochrany dětí (dále jen SPOD). V následující části bude tedy definován pojem SPOD, principy, význam a v neposlední řadě stručné zařazení SPOD do historických souvislostí a jejího aktuálního zařazení do systému veřejné správy. V podkapitole bude také vymezena provázanost s významnými vnitrostátními a mezinárodními dokumenty. Stěžejní součástí této kapitoly bude popis výčtů činností a opatření, které vykonává orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZSPOD). V poslední podkapitole této části budou kategorizovány změny v tomto zákoně, které byly schváleny Poslaneckou sněmovnou dne 7. 11. 2012, při čemž účinnost novely zákona nabyla dne 1. 1. 2013.

1.1 Vymezení sociálně-právní ochrany dětí

V odborných publikacích se objevuje definice SPOD v několika pojetích. U všech se však v obecné rovině definice shodují v tom, že se jedná o činnosti, kterými se chrání zájem a blaho dítěte. SPOD tedy můžeme ve shodě se zákonem definovat jako: *„zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, rodičovskou péči a život v rodině, identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním a vykořisťováním, a proto také úvodní ustanovení zákona zdůrazňuje sanaci rodiny“* (Novotná, Burdová, Jurková, 2014, s. 25). SPOD je realizována v případech, že na dítě působí negativní vlivy, které by mohly ohrozit jeho zdravý vývoj či dokonce jeho osobnost. Stěžejním účelem SPOD je těmto vlivům preventivně předcházet a to především pozitivním působením na rodinu tak, aby se předcházelo sociálně patologickým jevům působícím na děti (Koldinská in Tomeš, 2002, s. 4).

Platným legislativním předpisem, dle kterého se na území České republiky (dále jen ČR) vykonává SPOD, je ZSPOD. Tento zákon v § 1 odst. 1 vymezuje SPOD jako:

- *„ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*
- *ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*

- *působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,*
- *zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.*“

Dle Novotné, Burdové, Jurkové (2004, s. 22-25) je ochrana dítěte daleko širším pojmem, než je v zákoně vymezeno. Ochrana dítěte totiž spadá i do dalších právních odvětví.

V § 6 odst. 1 ZSPOD je konkrétně vymezeno v jakých případech se na nezletilé děti SPOD zaměřuje. V obecné rovině a v souladu se zákonem můžeme říci, že se jedná o případy, kdy si rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte neplní zákonné povinnosti, dále se zaměřuje na děti, které vedou zahalčivý a nemravný život a to zejména v případech požívání alkoholu a návykových látek, dále na děti páchající opakovanou trestnou činností či přestupky. SPOD se vztahuje i na děti, které se dopouští útěků, na nezletilé, na které byl spáchán trestný čin, který je specifikován zákonem a v neposlední řadě na děti, jejichž rodiče zemřeli a ocitli se v situaci, kdy není nikdo odpovědný za jejich výchovu (Špeciánová, 2007, s. 5).

1.2 Principy sociálně-právní ochrany dětí

Základním cílem SPOD je sledovat nejlepší zájem, prospěch a blaho dítěte. Jedná se o ochranu, která se vztahuje na děti do 18let a je poskytována bezplatně. Zároveň je poskytována bez jakýchkoli diskriminačních hledisek, tzn. bez ohledu na barvu pleti, pohlaví, jazyk, náboženská vyznání, politické smýšlení a také není při výkonu SPOD přihlíženo k národnostnímu, etnickému či sociálnímu původu rodiny či dítěte. Za ochranu zdravého psychického a fyzického vývoje dětí a ochrany před tělesným a duševním násilím je odpovědný stát. Ten však nenahrazuje povinnosti a odpovědnost rodičů, a pokud k tomu nejsou dány zvláštní důvody, nezasahuje do rodičovské odpovědnosti. Stát vykonává SPOD prostřednictvím svých orgánů, které jsou vymezeny zákonem. Tyto orgány se snaží především preventivně působit na rodinné vztahy, zákon jim však umožňuje užití i direktivnějších opatření, jež jsou uspořádány hierarchicky a jejich užití závisí na intenzitě ohrožení dítěte. Neméně důležitým principem, který se v oblasti SPOD dostává do popředí, je sanace rodin (Věra Novotná, Vladimír Fejt, 2009, s. 17).

1.3 Historický vývoj sociálně-právní ochrany dětí

Vydáním *říšského zákoníku domovského z roku 1863* byl dán veřejnosprávní základ pro ochranu sociálně slabých a tím vznikla i první institucionalizovaná SPOD na našem území. Tento zajišťoval širokou působnost od péče o chudince, včetně léčení v nemocnicích, tak přes výchovu a výživu chudých dětí a v neposlední řadě péči o zanedbávané děti a jejich případné „institucionální“ umístění do sirotčinců, dětských domovů, azylů, útulků, ale i do pěstounské péče. Výše uvedený zákon dával povinnost postarat se o každého obyvatele obce a jeho rodinu. Toto bylo pro výkon veřejné správy náročné, proto došlo k reformě na základě *zákona č. 62/1901, říšský zákoník*, kdy se chudinská péče přesunula na vyšší jednotku veřejné správy. V této době došlo k rozvoji dobrovolnických organizací, jejichž cílem byla péče o děti a mládež. Od roku 1904 byly zřizovány tzv. okresní komise pro péči o mládež, které v přenesené působnosti úřadu vykonávaly ochranu nad ohroženými dětmi, přerozdělovaly šaty a obuv z veřejných sbírek a obstarávaly stravování dětí. Po 1. světové válce pozůstalo statisíce válečných sirotků, proto činnost tehdejších institucí a dobrovolných organizací nabývala důležitého významu. Významně se zvýšil počet nejen ústavů pro děti osiřelé či opuštěné, ale i pro děti zdravotně, mentálně či mravně narušené. SPOD se dostala do popředí zájmu po vzniku Československé republiky, kdy vznikala ministerstva jako samostatné ústřední orgány. Stát nadále pověřoval a kompetence delegoval na komise pro péči o mládež v oblasti péči o děti, postupně se však komise měnily v orgány výkonné, které dostaly označení – okresní péče o mládež. Působnost tohoto orgánu byla velmi široká. Zajišťovala pomoc těhotným matkám a to především svobodným před porodem i po něm, dále dětem osiřelým, opuštěným a dětem ohroženým. Rozmach péče o mládež byl zpomalen v období okupace, avšak okresní péče o mládež stále fungovala, byť v omezeném režimu. Od této doby byl rozvoj péče o děti a mládež ovlivněn změnami společenských podmínek. *Zákonem č. 48/1947 Sb., o organizaci péče o mládež* přešly kompetence na okresní a zemské národní výbory. Dalším významným právním předpisem byl *zákon č. 69/1952 Sb., o sociálně-právní ochraně mládeže*, pro kterou hlavním cílem bylo, aby byla mládež spořádaně vychovávána v občany, jež budou svoji prací prospěšní pro společnost. V 50. letech 20. století přešla působnost SPOD na úřadovny ochrany mládeže při soudech, jejichž nadřízeným orgánem bylo Ministerstvo spravedlnosti. V roce 1956 byly tyto úřadovny zrušeny a SPOD byla opět v gesci národních výborů. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, upravoval kompetence soudů

a národních výborů při zásahu do rodinných poměrů. Ustanovením *zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky* bylo zřízeno Ministerstvo práce sociálních věcí (dále jen MPSV) pod něž dodnes SPOD spadá. Až do přijetí *zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí* byla činnost orgánů upravena soukromoprávním *zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině*. Tato právní úprava nebyla však zcela vyhovující a přijetím *zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí* dostala na úroveň veřejnoprávní povahy. Účinností *zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*, zanikl *zákon č. 94/1963 Sb., o rodině* (Špeciánová, 2007, s. 6-8).

1.4 Významné vnitrostátní a mezinárodní dokumenty související se SPOD

Pojem ochrana dítěte je širokým souborem práv a objevuje se v několika právních předpisech různé právní síly. Ochrana dětí a rodin s dětmi a povinnost státu je obsahem velkého množství mezinárodních smluv, rezolucí, nařízeních, směrnic a doporučení, přijatých Valným shromážděním Organizace spojených národů, tak orgány Rady Evropy, Evropské unie nebo Haagskou konferencí mezinárodního práva soukromého. I v českém právu nejsou oprávněné zájmy dítěte upraveny pouze v *zákoně č. 359/1999 Sb.*, ale objevují se i v platných předpisech na rovině soukromoprávní (občanský zákoník), tak i veřejnoprávní (trestní zákoník, zákon o sociálním zabezpečení, občanský soudní řád, zákon o zvláštních řízeních soudních atd.).

Základ těchto práv a oprávněných zájmů je ukotven i v právních předpisech s nejvyšší právní silou, v Ústavě České republiky (*zákon č. 1/1993Sb.*) a Listině základních práv a svobod (*zákon č. 2/1993 Sb.*) V Ústavě je potřeba zdůraznit čl. 4, dle něhož jsou základní práva a svobody pod ochranou soudní moci a čl. 10, ve kterém je ustanoveno, že vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament ČR souhlas a jimiž je ČR vázána, jsou součástí českého právního řádu. Pokud dojde k diskrepanci mezi zákonem a mezinárodní smlouvou, užije se mezinárodní smlouva. Dalším významným předpisem, který souvisí s touto problematikou, je Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, jež ve svém obsahu upravuje základní lidská práva a svobody jak obecně, tak s ohledem na konkrétní situace. Čl. 1, 2 a 3 pojednávají o svobodě a rovnosti lidí, také o principu, že právo a svobody se zaručují všem lidem bez rozdílu. V čl. 6 je uvedeno, že každý má právo na život a že je lidský

život hoden ochrany již před narozením. Ve vztahu k ohroženým dětem je nejvýznamnější čl. 32 obsažen v hlavě V., který zdůrazňuje potřebu poskytnout zvláštní ochranu dětem a mladistvým. Konkrétně vymezuje, že výchova a péče o děti je výhradně právem rodičů, avšak za předpokladu, že jejich rodičovská práva nebyla nijak omezena. Odebrání dětí z rodinného prostředí proti vůli rodičů je možno pouze rozhodnutím soudu na základě zákonných podmínek. V tomto článku se zaručuje zvláštní péče ženě v těhotenství. Listina neopomíná ani na děti narozené mimo manželství, kdy těmto zaručuje stejná práva jako dětem v manželství narozených (Novotná, Fejt 2009, s. 17; Špeciánová, 2007, 8-10).

Za nejvýznamnější mezinárodní dokument v této oblasti můžeme považovat Úmluvu o právech dítěte, kterou ČR, respektive Československá federativní republika ratifikovala 6. února 1991. Po rozdělení federativního státu se Úmluva stala součástí právního pořádku ČR. V preambuli jsou obsahově ukotveny základní myšlenky, které jsou vymezené v celé Úmluvě o právech dítěte. Upozorňuje, že všechny státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, mají mít na zřeteli, *„že rodina, jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti. Dítě musí vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm“* (Novotná, Fejt, 2009, s. 19).

Dalšími vybranými ustanoveními z dokumentů Organizace spojených národů je třeba zmínit Všeobecnou deklaraci lidských práv (1948). Nejen Všeobecná deklarace lidských práv, ale také Charta přijatá o tři roky dříve, poskytla státům, mezinárodním organizacím i organizacím zabývajících se lidskými právy prostor pro zasazení lidských práv do mezinárodních právních předpisů. Tyto snahy postupně vyvrcholily ve vytvoření celosvětového systému mezinárodního práva, který chrání a zakotvuje narůstající počet lidských práv. Drtivá většina států se dnes zasazuje o vytvoření mezinárodního režimu, který by chránil základní práva všech dětí (Human Rights in a Globalizing World [2005]).

Důležitými ustanoveními na úrovni Rady Evropy je například Evropská úmluva o osvojení dětí (1967), Evropská úmluva o výkonu práv dětí nebo Úmluva o styku

s dětmi. Úmluvami přijatými na zasedání Haagské konference o mezinárodním právu soukromém jsou Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí (1980), Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení (1993) a Úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti (1973). Další významnou úmluvou úzce související s výkonem SPOD, je Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 182, týkající se zákazu a okamžitých opatření k odstranění nejhorších forem dětské práce (1999). ČR má v této oblasti uzavřené i dvoustranné dohody, kterými je Smlouva mezi ČR a Slovenskou republikou o právní pomoci poskytované justičními orgány a o úpravě některých právních vztahů v občanských a trestních věcech a Smlouva mezi ČR a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech. Na další úrovni jsou již doporučení a nařízení Evropského společenství. V neposlední řadě není možno opomenout zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém a zákon č. 186/2011 Sb., o poskytování součinnosti pro účely řízení před některými mezinárodními soudy a jinými mezinárodními kontrolními orgány a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů (Novotná, Fejt 2009, s. 29-31; Špeciánová, 2007, s. 8-10).

1.5 Sociálně-právní ochrana dětí v systému veřejné správy

Jak již bylo výše uvedeno, za výkon SPOD je odpovědný stát. SPOD je centrálně garantovaná MPSV, ale zároveň je vykonávána lokálně konkrétními úřady, potažmo sociálními pracovníky. Hlavní role sociálního pracovníka zde spočívá ve vyhodnocení situace (ohrožení) dítěte a učinění adekvátních intervenčních opatření v mezích zákona. Odpovědnost však nenese pouze sociální pracovník, ale především rodiče, spolupracující odborníci a také veřejnost (Pemová, Ptáček, 2012, s. 27).

V § 4 odst. 1 ZSPOD je uvedeno, že SPOD zajišťují tyto orgány:

- *„krajské úřady,*
- *obecní úřady obcí s rozšířenou působností (dále jen OÚORP),*
- *obecní úřady a újezdni úřady,*
- *ministerstvo,*
- *Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí (dále jen UMPOD),*
- *Úřad práce (dále jen ÚP) České republiky - krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu.*

Dle odst. 2 výše uvedeného znění dále SPOD zajišťují obce v samostatné působnosti, kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další fyzické nebo právnické osoby, jestliže mají k tomuto výkonu pověření. Protože OÚORP mají nejvíce příležitostí bezprostředně monitorovat ochranu práv dětí a zavčasu činit potřebné kroky a zásahy v souvislosti se znalostmi místních podmínek v terénu, ukládá jim zákon nejvíce povinností v oblasti výkonu SPOD. Kontrolní a metodickou činnost SPOD zajišťují krajské úřady. Do kompetence krajských úřadů spadá téměř celý proces zprostředkování náhradní rodinné péče (dále jen NRP), udělování pověření k výkonu SPOD fyzickým a právnickým osobám a také i rozhodování o státním příspěvku pro zřizovatele zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (dále jen ZDVOP). Krajské úřady jsou také orgánem odvolacím (Novotná, Burdová, Jurková, 2014, str. 33).

1.6 Činnost a opatření orgánů sociálně-právní ochrany dětí

V ZSPOD jsou vymezeny činnosti a opatření, které OSPOD v praxi vykonává. Tato opatření jsou ukotvena v § 10 - § 38b ZSPOD. Není v rozsahových možnostech této práce uvádět a popisovat jednotlivá opatření, když by toto téma mohlo být předmětem samostatné diplomové práce. Níže uvedená podkapitola bude tedy pouze zevrubným výčtem opatření, které vykonávají OSPOD v každodenní praxi dle aktuálního znění zákona.

V § 10 odst. 1 ZSPOD je vymezena preventivní a poradenská činnost, která odráží základní princip SPOD, jelikož se snaží předcházet vzniku problémů a jejich potencionálnímu nárůstu. Tímto je obecním úřadům na lokální úrovni uložena povinnost vyhledávat ohrožené děti, působit pozitivně na rodinný systém, tak, aby si rodiče řádně plnili rodičovskou odpovědnost. Není-li tomu tak, má orgán za povinnost s rodiči takovouto situaci projednat na úřadě, stejně tak s nezletilým dítětem rozmlouvat o jeho nedostatcích a problémech v chování. Můžeme říci, že obecní úřady mají za povinnost mapovat situaci ve svém správním obvodu a v případě, že okolnosti budou nasvědčovat tomu, že se v obvodu vyskytuje dítě, které je ohrožené (dle § 6 tohoto zákona), má za povinnost toto oznámit OÚORP, který má následně za povinnost sledovat veškeré nepříznivé vlivy, které na dítě působí a svými nástroji, které umožňuje zákon, těmto vlivům zabraňovat. S novelou zákona, která vešla

v účinnost 1. 1. 2013 je pracovníkům OÚORP uložena nová povinnost vyhodnocovat situaci dítěte a na základě tohoto vyhodnocení zpracovat individuální plán ochrany dítěte (dále jen IPOD), ve kterém je konkrétně vymezen původ ohrožení dítěte, přičemž IPOD je pomocným nástrojem vedoucí k zajištění ochrany dítěte prostřednictvím opatření SPOD, kdy tato opatření jsou rozvrhnuta do smysluplného časového plánu. Tento plán je tvořen nejen ve spolupráci rodičů a jiných osob odpovědných za výchovu dítěte, ale i za účasti odborníků, jež se podílejí na řešení problémů v rodině. Dále mají sociální pracovníci povinnost pořádat případové konference (dále jen PK) v případech, jež jsou stanoveny zákonem. I v tomto případě je tato konference realizovaná za dopomoci spolupracujících subjektů, jako jsou nestátní neziskové organizace (dále jen NNO), školská a zdravotnická zařízení a veřejné orgány, jako je Policie ČR (dále jen PČR), státní zastupitelství, ÚP atd. Jelikož předmětem této práce je především zaměření se na novelu ZSPOD bude tématům vyhodnocení situace rodiny a potřeb dítěte, tvorbě IPOD a pořádání PK věnována samostatná část teoretické části práce, v rámci empirické části budou tato ustanovení demonstrována prostřednictvím příkladů z praxe OSPOD (Novotná, Burdová, Jurková, 2014, s. 52-62; Macela a kol., 2015, s. 106-124).

Dle § 11 ZSPOD je v kompetenci úřadu poskytovat poradenskou činnost. Ta je poskytována nejen rodičům, ale i osobám odpovědným za výchovu dětí. Poradenská činnost je realizována především v případech při řešení komplikací při péči o dítě a jeho řádné výchově. Poradenská činnost je na úřadech vykonávajících SPOD stěžejní činností. Obsah poradenství je rozmanitý s ohledem na aktuální potřeby obyvatel či jednotlivce. Dle zákona mají sociální pracovníci povinnost podávat poradenskou činnost ve vztahu k výchově a vzdělání dětí a taktéž při péči o zdravotně postižené děti. Sociální pracovníci však nevykonávají jen individuální sociální práci, ale uskutečňují osvětovou činnost v podobě přednášek, kurzů, exkurzí pro různé cílové skupiny na aktuální témata (drogy, péče o dítě matek v útlém věku) atd. OÚORP mají za povinnost poskytovat poradenskou činnost v oblasti NRP. Tato činnost je prvořadě určena klientům, jež jsou již zařazeni v evidenci krajského úřadu jako osoby vhodné stát se osvojiteli nebo pěstouny. Dále tomuto úřadu přísluší dopomoc při vymáhání dlužného výživného na dítě, stejně tak podávání návrhů k soudu a v neposlední řadě opora při komunikaci s orgány hmotné nouze, státní sociální podpory, orgány činnými

v trestním řízení, soudy atd. (Novotná, Burdová, Jurková, 2014, s. 63-68; Macela a kol., 2015, s. 125-130).

Dle § 12 ZSPOD má OÚORP možnost ve správním řízení rodičům uložit povinnost k využití odborného poradenského zařízení a to především v případech, kdy pro dítě nebyla zajištěna takováto pomoc i s ohledem na to, že byla rodičům doporučena, dále v případech, kdy rodiče nejsou schopni mezi sebou řešit problémy spojené s výchovou, případně se stykem nebo nevyužili poradenskou pomoci, i když byly dány podmínky pro umístění dítěte NRP. Důležitou úlohu sehraává OÚORP ve chvíli, kdy je dítě umístěno do ústavní výchovy nebo do ZDVOP, když by tato pomoc měla především spočívat v podpoře k uspořádání rodinných poměrů, hmotné úrovně rodiny a dalších sociálních situací tak, aby byly opětovně vytvořeny podmínky a byl umožněn návrat dítěte do rodiny. ZSPOD dále vymezuje tzv. výchovná opatření, která může OSPOD využít v situacích, kdy to vyžaduje zájem nezletilého dítěte (Novotná, Burdová, Jurková, 2014, s. 69-80; Macela a kol., 2015, s. 131-144).

Dle § 13 ZSPOD může OÚORP v případě, že je narušena řádná péče, adekvátním způsobem napomenout rodiče, osoby zodpovědné za výchovu dítěte případně i toho, kdo narušuje řádnou výchovu. Napomenuto může být přiměřeným způsobem i dítě. Dále může nad výchovou dítěte stanovit dohled, který je vykonáván za součinnosti ostatních institucí, které přicházejí s rodinou do kontaktu (školská a zdravotnická zařízení, NNO atd.). Dohled je však často v našich podmínkách vnímám jako represivní zásah, smyslem tohoto opatření je však především působení směřující k sanaci rodiny. Dalším opatřením ve výchově je omezení. To se vztahuje především k zákazu návštěv určitých míst, akcí, nevhodných zařízení a zdržení se konkrétních činností. Posledním opatřením může OÚORP uložit povinnost rodičům, osobám odpovědným za výchovu dítěte i samotnému dítěti, využít konzultace v poradenském zařízení či účastnit se první mediace v rozsahu 3hodin. Tato opatření jsou úřadem ukládaná ve správním řízení. O ostatních intervencích již rozhoduje soud. Pokud k nápravě nevedla výše uvedená opatření, může soud na návrh OSPOD odejmout dítě z rodiny na dobu 3měsíců a umístit ho do ZDVOP, do střediska výchovné péče (dále jen SVP), případně do zařízení poskytující zdravotní služby či do domova pro osoby se zdravotním postižením. Pokud bylo využito mírnějších opatření SPOD, která však nevedla k nápravě v rodině a dítě se stále ocitá v nedostatečné péči, která není přiměřená jeho věku, v případech týraných

či zneužívaných dětí nebo jsou-li závažným způsobem porušována práva dítěte, tak i v těchto případech rozhodne soud o umístění dítěte do ZDVOP. Jedná se o opatření dočasné (3 měsíce, ve zvláštních případech 6 měsíců). Často může být dítě ohroženo i probíhajícím soudním řízením o úpravě rodičovské odpovědnosti, i v těchto případech může být dítě rozhodnutím soudu umístěno mimo rodinu (Novotná, Burdová, Jurková, 2014, s. 75-83; Macela a kol., 2015, s. 145-170).

Další rozsáhlé ustanovení se objevuje v § 14 odst. 1 ZSPOD, kde je taxativně vymezen výčet případů, ve kterých může OÚORP podat návrh na soud. V odst. 2 tohoto ustanovení jsou vymezeny povinnosti, které musí OSPOD před podáním návrhu učinit. Musí například s rodiči projednat důvod podání návrhu, poučit je o rodičovské odpovědnosti. S novelou ZSPOD přichází v těchto případech spojených s podáním návrhu na soud povinnost uspořádat PK. OSPOD se však musí vypořádat i se situacemi, kdy se dítě ocitne v situaci, kdy péče není přiměřená jeho věku a to především z důvodu, že rodiče zemřeli nebo museli být akutně hospitalizováni. V těchto případech je dána přednost příbuzenské péči o nezletilého. OÚORP však musí vyhodnotit, zda musí učinit další kroky pro ochranu dítěte nebo zda jsou dosavadní opatření adekvátní situaci. OSPOD se však často musí řešit i urgentní a naléhavé situace, kdy se dítě ocitlo v situaci nedostatku řádné péče a kdy mu hrozí vážná újma na zdraví a na životě. V těchto případech je OSPOD povinen dle § 16 ZSPOD podat návrh na vydání předběžného opatření (dále jen PO) dle § 76a zákona č. 219/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, kdy je do 24 hodin od podání návrhu na PO soudem vydáno usnesení, kterým se dítě předběžně svěřuje do péče konkrétního zařízení, případně je návrh soudem zamítnut. Jedním z hlavních těžišť práce zaměstnance OSPOD je výkon opatrovnictví a poručnictví dle § 17 ZSPOD (Novotná, Burdová, Jurková, 2014, s. 83-104; Macela a kol., 2015, s. 173-248).

Vymezení v § 20-27 ZSPOD je věnováno činnosti OSPOD v oblasti NRP. ZSPOD vymezuje práva a povinnosti OÚORP při svěřením dítěte do výchovy jiné osoby, formuluje zprostředkování osvojení a pěstounské péče a taktéž definuje konkrétní postup tohoto zprostředkování. Část zákona se zabývá vedením evidence pro zprostředkování osvojení a pěstounské péče krajským úřadem, samotným zprostředkováním, případně jeho přerušením. V paragrafovém znění jsou ZSPOD vymezeny náležitosti, které nutně musí obsahovat jak evidence dětí, tak evidence

žadatelů, avšak jsou zde taktéž uvedeny situace, které vedou k vyřazení dětí či žadatelů z této evidence. Dále je zde ukotven postup MPSV, UMPOD při zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče. V § 27 ZSPOD je věnována pozornost oblasti odborného posouzení pro účely zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče a pěstounské péči na přechodnou dobu (Novotná, Burdová, Jurková, 2014, s. 125-185; Macela a kol., 2015, s. 265-343).

Následující právní ustanovení § 28-30 ZSPOD jsou zaměřeny na ústavní a ochrannou výchovu, sledování výkonu ústavní a ochranné výchovy a také vymezení podmínek pro pobyt dítěte mimo ústav. Co je sociální kuratela a jakým dětem se věnuje je definováno v § 31 ZSPOD. S tímto je v souvislosti i ustanovení § 33 a 34, které parafrázuje zákon o soudnictví ve věci mládeže a zákon o přestupcích, kde je vymezeno, že OSPOD je dle zákona soudnictví ve věci mládeže OÚORP a také jsou zde vymezeny případy, pro spolupráci s věznicemi. V dalším ustanovení, tedy v § 32 ZSPOD jsou uvedeny jednotlivé postupy a oblasti působení na děti uvedené v § 6 tohoto zákona, tedy na děti ohrožené. § 35 a 36 ZSPOD jsou věnovány SPOD ve vztahu k cizině, § 37 ZSPOD upravuje SPOD ve zvláštních případech. V § 38 ZSPOD vymezuje zřizování komise pro SPOD a poradní sbory (Novotná, Burdová, Jurková, 2014, s. 189-257; Macela a kol., 2015, s. 344-394).

Dle výše uvedeného výčtu je zřejmé, jaká náročnost je kladena na sociální pracovníky vykonávající SPOD. Rozsah výše uvedených činností pracovníků OSPOD je velmi rozmanitý, náročnost se zvyšuje s individuálností každého případu. Část činností a povinností sociálním pracovníkům přibyla novelou ZSPOD. V následující podkapitole budou vymezeny jednotlivé změny v zákoně, které musí pracovníci od 1. 1. 2013 dodržovat.

1.7 Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Novela ZSPOD úzce souvisí s celkovou transformací v péči o ohrožené děti v ČR. Systém péče o ohrožené děti v ČR byl velmi kritizován a dokonce označován jako jeden z nejméně propracovaných. Vláda ČR měla tendence tento neuspokojivý stav zlepšit již novelou zákona z roku 2006, ale ČR byla kritizovaná pro opakující se nedostatky. Jedním z podnětů ke změně byly i nálezy *Evropského soudu pro lidská práva*, kdy byla ČR pokáraná za porušování čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv

a svobod, když tento poukazuje na respektování rodinného života, což mělo být v několika případech porušeno tím, že byly z rodiny odebrány děti z důvodu materiální nouze i přesto, že rodiče měli zájem o děti pečovat. Dalším kontroverzním podnětem byla kritika ze strany *Výboru pro práva dítěte*, která poukazovala na velmi vysoký počet dětí umístěných v ústavní výchově (Chmelař, Matoušek, Palzarová, 2008, s. 77).

Z těchto důvodů byla ČR nucena přijmout opatření k nápravě. Tato započala přijetím vlády Národního akčního plánu (dále jen NAP) k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 – 2011, který byl klíčovým podnětem pro počátek transformace v systému péče o ohrožené děti. NAP definuje konkrétní postupy vedoucí ke změně systému, jedním z těchto postupů je novela ZSPOD.

NAP si klade tyto cíle transformace:

- **zvýšení kvality práce a dostupnosti služeb pro ohrožené děti a rodiny** - ukotvení společných standardů kvality péče o ohrožené děti, nastavení systému celoživotního vzdělávání pro pracovníky v systému péče o ohrožené děti, síťování a optimalizace služeb pro ohrožené děti a rodiny, přenesení důrazu na primární prevenci, která zabrání zbytečnému, byť krátkodobému, umístění dětí do ústavní péče, optimalizací řízení, kontroly a financování péče o ohrožené děti),
- **sjednocení postupu pracovníků při řešení konkrétní situace ohrožení dítěte** -PK, individuální plán práce s klientem,
- **snížení počtu dětí dlouhodobě umístěných ve všech typech ústavní péče** - posílením preventivní složky práce s ohroženým dítětem a rodinou, rozvojem podpůrných služeb pro ohrožené dítě a rodinu, navýšením počtu kvalifikovaných pracovníků,
- **zvýšení životních šancí dětí, podpora rozvoje osobnosti dítěte, jeho nadání a rozumových i fyzických schopností v co nejširším objemu a zachování životní úrovně nezbytné pro jejich tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální vývoj** (mpsv.cz[2009]).

Nedostatky v systému péče o ohrožené děti jsou dále uvedeny v důvodové zprávě k novele zákona. Negativa jsou zde podloženy i statistickými údaji. Dle této zprávy nebyl zákon před novelou dostatečně uzpůsoben tak, aby zajišťoval důslednou ochranu dětí. Nebyl kladen dostatečný důraz na skutečnost, že po selhání biologické rodiny

by dítě mělo být umístěno do přirozeného prostředí nebo NRP. Neexistovala však jednotná pravidla pro umístění dětí do ústavní výchovy a také zde nebyla dostatečná propracovaná síť služeb pro podporu rodin s dětmi. Důsledkem tohoto bylo nadměrné umisťování dětí do ústavů, když údajem z roku 2010 je, že bylo umístěno 2 077 dětí do věku tří let, což je nejvyšší počet od roku 1998. Téměř z 50% byly důvodem pro umístění slabé sociální poměry. Dnes již je veřejně známo, že sociální situace rodiny není důvodem k odebrání dítěte z rodinného prostředí. V systému péče o ohrožené děti chyběly standardy kvality práce, neexistovaly sjednocené postupy, které by zkvalitňovaly výkon SPOD. Velkou nevýhodou je také mezirezortní roztržitost. Oblast ohrožených dětí má v působnosti celkem 5 ministerstev (psp.cz [2012]).

Novela ZSPOD byla provedena vyhláškou č. 401/2012 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a další související zákony. Vláda Petra Nečase předložila Poslanecké sněmovně návrh zákona 28. 12. 2011, v této době byl v čele MPSV Jaromír Drábek. Návrh novely prošel dvakrát mezirezortním připomínkovým řízením. Novela byla definitivně schválena dne 7. 11. 2012, účinnost zákona nabyla dne 1. 1. 2013. Další novou právní úpravou prošly i další normy, jež souvisí s výkonem SPOD: novela zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních č. 333/2012 Sb., (účinnost od 1. listopadu 2012), zákon o mediaci 202/2012 Sb., (účinnost od 1. září 2012), zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a změnový zákon k občanskému zákoníku (účinnosti od 1. ledna 2014).

Níže budou specifikovány hlavní změny ZSPOD, které MPSV označilo za důležité především pro činnosti OSPOD. Jedná se o změny, které se týkají především výkonu SPOD na úrovni OÚORP, (mpsv.cz [2013]):

- **Vyhodnocení situace dítěte a rodiny** (§ 10 odst. 3 písm. c) ZSPOD), z tohoto paragrafu nově vyplývá, že OÚORP má povinnost pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a to především s ohledem na skutečnosti, zda se jedná o dítě ohrožené dle § 6 ZSPOD a to dle druhu a rozsahu opatření, které je nezbytné k ochraně dítěte a s tímto související poskytnutí pomoci rodičům či osobám, které jsou zodpovědné za výchovu dítěte (Macela a kol., 2015, s. 106 - 112; Novotná, Burdová, Jurková, 2014, s. 52-59).

- **Individuální plán ochrany dítěte** (§ 10 odst. 3 písm. d) ZSPOD), tato další nová povinnost navazuje na výše uvedený paragraf. Po vyhodnocení situace dítěte, zjistí-li se, že se jedná o dítě ohrožené, má OÚORP povinnost zpracovat na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny IPOD, který definuje příčiny ohrožení, vymezí adekvátní opatření k ochraně dítěte vedoucí k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a k posílení funkcí rodiny. V rámci IPOD je stanoven časový plán pro realizaci těchto opatření. IPOD není vytvářen jen sociálním pracovníkem, ale i ve spolupráci s rodiči nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, dítětem a odborníky, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny. Dále je IPOD dle § 10 odst. 5 zpracováván s ohledem na přijetí postupů, která upřednostní setrvání dítěte v péči rodičů nebo jiných osob zodpovědných za výchovu dítěte. Tento plán musí být vytvořen do jednoho měsíce od doby, kdy bylo dítě zařazeno do evidence OÚORP. IPOD musí být pravidelně aktualizován a to především v případech, kdy je u dětí nařízena ústavní výchova, ochranná výchova nebo v případech, kdy je dítě svěřeno do ZDVOP nebo NRP. IPOD je závazný pro ZDVOP, dohody o výkonu pěstounské péče, školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a preventivně výchovnou péči, všechny tyto subjekty mají povinnost chránit zájem dětí v souladu s IPOD (Macela a kol., 2015, s. 106 - 114; Novotná, Burdová, Jurková, 2014, s. 52-59).
- **Případová konference** (§ 10 odst. 3 písm. e) ZSPOD) v novele ZSPOD dochází k zakotvení pojmu PK, jakožto jedné z moderních metod sociální práce. V tomto ustanovení se nám nově objevuje povinnost pořádat PK pro efektivnější řešení konkrétních případů ohrožených dětí a to především za spolupráce rodičů a ostatních osob zodpovědných za výchovu dítěte, za přítomnosti ostatních přizvaných osob, zástupců škol a školských zařízení, poskytovatelů sociálních služeb, lékařů, zdravotnických zařízení, orgánů činných v oblasti sociálního zabezpečení, PČR, obecní policie, státního zastupitelství, úředníků a úřednic. Probační a mediační služby a další odborných pracovníků a pracovníc. Zároveň jsou tímto zákonem v § 14 odst. 2, písm. b) a c) ZSPOD vymezeny případy, kdy má OSPOD povinnost PK svolat (Macela a kol., 2015, s. 106 - 117; Novotná, Burdová, Jurková, 2014, s. 52-59).

- **Výchovná opatření** (§ 13a ZSPOD) po novele se nám v zákoně objevuje nové výchovné opatření, které se užije v případě, že by došlo k selhání méně direktivních opatření (napomenutí, dohled). Soud může na návrh OSPOD odejmout dítě z péče rodičů nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, zároveň dítěti nařídí pobyt v SVP, ZDVOP nebo v zařízení pro poskytovatele zdravotních služeb nebo domově pro osoby se zdravotním postižením. Toto opatření je však nejdéle na dobu 3měsíců, ve výjimečných případech ji lze prodloužit, avšak maximálně na dobu 6měsíců (Macela a kol., 2015, s. 156 - 171; Novotná, Burdová, Jurková, 2014, s. 80-83).
- **Standardy kvality SPOD** (§ 9a odst. 4 ZSPOD), tento zákon ukládá orgánům SPOD, pověřeným osobám a ZDVOP za povinnost řídit se standardy kvality, které by měly být zárukou stupně kvality na pracovištích. Významem této standardizace je vytvoření relevantních pracovních postupů, které zkvalitní výkon SPOD. Kritéria jednotlivých standardů jsou uvedena ve vyhlášce 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, v příloze č. 1 až 3. Standardy kvality pro OSPOD jsou uvedeny v příloze č. 1 této práce. MPSV vytvořilo metodickou příručku k implementaci standardů. Závaznost dodržování standardů kvality je od 1. 1. 2015 (Macela a kol., 2015, s.99-105; Novotná, Burdová, Jurková, 2014, s. 49-51).

Ostatní změny v zákoně nepřímo související s prací OSPOD, (mpsv.cz [2013]):

- **Spolupráce s pověřenými osobami a poskytovateli sociálních služeb** (§ 51odst. 4 a § 53 odst. 1 ZSPOD) - OÚORP má za povinnost na základě vyžádání poskytnout pověřené osobě údaje nezbytné pro poskytování SPOD a poskytovateli sociálních služeb informace potřebné pro poskytnutí sociální služby. Na druhou stranu jsou poskytovatelé sociálních služeb povinni na výzvu OSPOD sdělit bezplatně údaje potřebné po poskytnutí SPOD (Macela a kol., 2015, s. 703 – 712 a 717-727).
- **Stručný přehled změn v oblasti pověření osob** (§ 49 ZSPOD) - v oblasti procesu pověřování došlo ke změnám, když o pověření rozhoduje krajský úřad nebo komise pro SPOD podle místa pověřené osoby. Pověření musí vždy obsahovat rozsah činností, k nimž je pověření uděleno. Zároveň musí být

uvedena všechna místa výkonu SPOD. Krajský úřad nebo komise také rozhodují o rozšíření činností a míst výkonu SPOD pověřenou osobou. Má-li být zařízení či jeho pobočka zřízeno na území jiného kraje, než který o pověření rozhoduje, vyžaduje se závazné stanovisko krajského úřadu. Nově je třeba i pověření v případě, zřizuje-li zařízení SPOD obec nebo kraj v samostatné působnosti. V novele jsou uvedeny nové činnosti, které lze na základě pověření provozovat. Na základě pověření lze uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče. Osobě pečující, s níž byla uzavřena dohoda, poskytovat výchovnou a poradenskou činnost během výkonu této péče a zároveň sledovat výkon pěstounské péče. Dále mohou pověřené osoby zajistit přípravu žadatelů o osvojení nebo zprostředkování pěstounské péče k přijetí dítěte do rodiny, zajistit přípravu žadatelů o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče, poskytovat těmto osobám odborné poradenství, pomoc tuto a také poskytovat ostatním osobám, které jsou vhodnými pro to stát se osvojiteli či pěstouny (Macela a kol., 2015, s. 671-679).

- **Omezení počtu dětí ve ZDVOP** (§ 42 odst. 3, 4 ZSPOD) - zákon nově upravuje organizaci ZDVOP, když určuje, že maximální počet dětí ve ZDVOP může být 28, přičemž jeden zaměstnanec může pečovat maximálně o 4 děti. Smyslem tohoto ustanovení je zajištění individuálního přístupu k dětem. Tento počet musel být minimalizován do 31. 12.2013. Jestliže se stále vyskytovaly ZDVOP, kde byl tento počet přesáhnut, musel příslušný OSPOD do 30. 5. 2014 podat návrh k soudu na změnu výchovného prostředí (Macela a kol., 2015, s. 475-507).
- **Omezení doby pobytu ve ZDVOP** (§ 42 odst. 5 ZSPOD) - dítě může být do ZDVOP umístěno na žádost rodičů. V takovémto případě, může být lhůta pobytu dětí na dobu 3měsíků. Pakliže by měla být tato doba prodloužena, musí toto být se souhlasem OÚORP. Pokud je takovýto souhlas vydán, může být doba prodloužena o 3 měsíce. Další možností je umístění do ZDVOP na základě žádosti dítěte nebo OÚORP, pokud s tímto vysloví souhlas rodič nebo jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte. V tomto případě přichází dle zákona v úvahu lhůta 6měsíků pobytu dítěte v zařízení, výjimečně může být prodloužena na dobu 12měsíků, prokážou-li rodiče či jiná osoba odpovědná za výchovu

dítěte, že si své poměry upravuje tak, aby byl návrat dítěte do rodiny možný. Ve třetím případě se může jednat o dobu stanovenou soudním rozhodnutím (Macela a kol., 2015, s. 475-507).

- **Další změny v činnostech ZDVOP** (§ 42a odst. 1 písm. h, § 42a odst. 3 a § 42a odst. 7 až 9 ZSPOD) - zařízení ZDVOP má za povinnost spolupracovat s rodinou, poskytnout rodině podporu při vyřizování záležitostí ohledně dítěte. Dále má uloženou povinnost rodiče nebo jinou osobu odpovědnou za výchovu dítěte podpořit v rodičovských kompetencích. Tato sanace by měla kontinuální s IPOD vytvořeným OSPOD. Dále nově ředitel zařízení může rozhodovat o právech a povinnostech v oblasti státní správy, pokud jde o zamítnutí žádosti o povolení pobytu. Odvolacím orgánem je zde krajský úřad. Jestliže bylo rozhodnuto o umístění dítěte do ZDVOP soudním rozhodnutím, přemístění dítěte do jiného ZDVOP připadá v úvahu pouze se souhlasem OSPOD. Pokud bylo dítě umístěno na dohodu s rodiči, přemístění musí být realizováno za jejich vědomí (Macela a kol., 2015, s. 475-507).
- **Státní příspěvek pro zřizovatele ZDVOP** (§ 42g odst. 3 a násl. ZSPOD) - státní příspěvek na dítě umístěného do ZDVOP činí 22 800 Kč. Tento příspěvek je krácen jednou třicetinou za každý den dítěte mimo ZDVOP (jsou-li to alespoň dva po sobě následující dny). Nárok na příspěvek zaniká dnem, dny pozbylo platnosti soudní rozhodnutí nebo dnem, kdy dítě ZDVOP opustilo (Macela a kol., 2015, s. 475-507).
- **Přípravy žadatelů o NRP** (§ 11 odst. 2 písm. a, b ZSPOD) - zákon nově vymezuje rozsah příprav žadatelů o NRP. U žadatelů o osvojení nebo pěstounskou péči se jedná o rozsah přípravy min. 48 hod., u pěstounů na přechodnou dobu je to v rozmezí 72 hodin přípravy. Přípravou procházejí i děti, které žijí v rodině s osobami vhodnými stát se osvojiteli či pěstouny, tato příprava však musí být pouze v nezbytném rozsahu a s ohledem na rozumovou vyspělost dítěte/děti (Macela a kol., 2015, s. 125-131).
- **Práva osob pečujících a osob v evidenci**¹ (§ 47a odst. 2 ZSPOD) – zákon rozšiřuje práva osob pečujících a osob v evidenci:

¹ § 4a – legislativní zkratky osoba pečující (pěstoun, „předpěstoun“, osobně pečující poručník...) a osoba v evidenci (pěstoun na přechodnou dobu).

- **Pomoc se zajištěním osobní péče o dítě** - v případě nemoci nebo jiných překážek (například vyřizování osobních záležitostí, úmrtí v rodině, narození dítěte, pracovní neschopnost).
- **„Respitní péče“** - jestliže dítě dosáhlo věku alespoň dvou let, má osoba pečující nárok na poskytnutí pomoci při celodenní péči o dítě po dobu 14 dní za rok.
- **Zprostředkování odborné pomoci** - právo jednou za půl roku na využití odborné pomoci (psychologické, terapeutické).
- **Vzdělávání** - právo zvyšovat své znalosti a dovednosti v oblasti péče o dítě, bezplatně.
- **Podpora při udržování styku dítěte s jeho rodinou** - zajištění prostoru a asistence u styku.

- **Povinnosti osob pečujících (§ 47a odst. 2 ZSPOD)**

- **Vzdělávání** - povinnost absolvovat vzdělání v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu minimálně 24h/12 po sobě následujících měsíců.
- **Styk dítěte s rodiči** - povinnost podporovat sounáležitost s osobami, které jsou pro dítě blízké, zejména s rodiči a rodinnými příslušníky. Tyto kontakty by měly být nastaveny v rámci IPOD.
- **Sledování dodržení dohody a spolupráce** - povinnost umožnit kontrolovat řádné naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a také kooperovat s osobou, která je pověřena sledovat řádný vývoj dětí (Macela a kol., 2015, s. 569-577).

- **Dohody o výkonu pěstounské péče a sledování výkonu (§ 47a - § 47d, § 48 odst. 2, § 47b odst. 1- 2, 4, § 47b odst. 5, § 47c odst. 2-7 ZSPOD)** - k rozsáhlým změnám došlo v oblasti výkonu a sledování pěstounské péče. Dohoda o výkonu pěstounské péče má povahu veřejnoprávní smlouvy, která se až výjimky řídí správním řádem, zákon č. 500/2004 Sb. Dohoda obsahuje výše uvedená práva a povinnosti, tyto jsou v dohodě konkretizovány a individuálně upraveny dle potřeb dítěte a rodiny. Dohody s osobami pečujícími uzavírá OSPOD, ten však může nabídnout uzavření dohody i s jinými subjekty (obecní úřad, OÚORP,

krajský úřad nebo pověřená osoba). Pokud je dohoda uzavřena s jiným subjektem, OSPOD je o tomto vyrozuměn. Pokud není dohoda uzavřena do 30dní od svěřeni dítěte do péče nebo od zařazení osoby do evidence (pěstounská péče na přechodnou dobu), musí OSPOD vydat správní rozhodnutí, kterým přímo upravuje práva a povinnosti. Dohoda musí být vždy v souladu se zájmem dítěte a s IPOD. Subjekt, se kterým byla dohoda uzavřena má povinnost sledovat naplňování této u dohody a to tak, že zaměstnanec tohoto subjektu musí minimálně jednou za dva měsíce být v přímém kontaktu o osobou pečující, s osobou v evidenci a s dětmi svěřenými do této péče. Subjekt podává OSPOD jednou za 6 měsíců zprávu. Vypovězení dohody je možné ze dvou stran. Osoba pečující může dohodu vypovědět bez udání důvodů nebo může změnit subjekt, se kterým bude dohoda uzavřena. Ze strany subjektu může být dohoda vypovězena z důvodu opakovaného nedodržování povinností v dohodě, v případě, že osoba opakovaně neumožní sledování naplňování dohody a také za situace, kdy osoba v evidenci odmítne pěstounskou péči na přechodnou dobu bez udání závažných důvodů (Macela a kol., 2015, s. 569-605 a 659-671).

- **Státní příspěvek na výkon pěstounské péče (§ 47d ZSPOD)** - státní příspěvek je vyplácen na základě dohody či správního rozhodnutí. Tento je určen na krytí nákladů na pomoc a podporu pečujícím osobám, osobám v evidenci či svěřeným dětem a také na realizaci dohledu nad pěstounskou péčí. Za kalendářní rok tento příspěvek činí 48 000 Kč. O státním příspěvku na pěstounskou péči rozhoduje krajská pobočka ÚP (Macela a kol., 2015, s. 606-612).

Kapitola č. 1 je teoretickým vhladem do oblasti SPOD v ČR. V této kapitole je vymezen pojem SPOD, který můžeme obecně chápat jako zajištění práv dítěte a ochranu před negativními vlivy. SPOD stojí na principu zájmu, prospěchu a blaha dítěte. Za výkon je odpovědný stát, který pověřenými orgány tuto činnost vykonává. Historický vývoj ochrany dětí se odvíjel v závislosti na aktuální politické situaci, podmínkách a úrovni společnosti. SPOD není upravena pouze v ZSPOD, ale je obsažena v různých právních odvětvích, nesmíme opomenout ani Ústavní dokumenty, mezinárodní smlouvy a Úmluvy. V podkapitole jsou vymezeny činnosti a opatření SPOD, které jsou v souladu s aktuálním zněním zákona. Poslední část kapitoly je zaměřena na konkrétní změny v zákoně, který byl novelizován.

2 Dítě, rodina a společnost

Petr Pöthe (1999, s. 17-20) uvádí, že každé dítě se přirozeně rodí a vyrůstá v rodině. Již od počátku lidských dějin rodina sloužila jako ochranné společenství a také jako prostředek k předávání duchovních a materiálních hodnot. Rodina je společenstvím nejen blízkých, ale i vzdálených příbuzných, tyto vazby již od pradávna zaručovaly ochranu dítěte v situacích, kdy se o ně vlastní rodiče nemohli postarat. S obdobím industrializace začíná stát vstupovat do rodinných problémů a vstupuje tím do soukromí rodinné sítě, včetně dětí.

2.1 Vymezení pojmu dítě

Dle Úmluvy o právech dítěte, která je ve Sbírce zákonů ČR vedena jako Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb. o Úmluvě a právech dítěte. V odst. 1 této Úmluvy dítě vymezeno jako, *každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.* Tato definice je v souladu s výkonem SPOD, která se dle § 2 odst. 1 zaměřuje na nezletilé děti dle výše uvedeného ustanovení v Úmluvě.

Dle Heluse (2009, s. 99-105) je vývojová periodizace života člověka dle věku nejobvyklejší. Jedná se však pouze o formální vymezení, neboli věkové určení. S podrobným věkovým rozdělením se můžeme setkat ve vývojové psychologii. Například Vágnerová (2000, s. 15-32), která rozlišuje celkem devět období dětství, která vymezuje na základě výrazných charakteristik. Jedná se období prenatální, kdy se jedinec utváří v těle matky až do doby porodu, dále následuje novorozenecký, kojenecký, batolecí a předškolní věk. Dle autorky následuje velmi výrazní období, tzv. období zlomu, tedy školní věk, který je dále členěn na mladší a starší. Za tímto obdobím následuje etapa nejbouřlivější, nýbrž pubescence, poslední fází je adolescence, která trvá asi do osmnácti let.

Dle formální stránky Helus (2009, s. 100) rozlišuje dětství pravé, které je charakteristické vysokou mírou odkázanosti a závislosti na pečujících osobách. V tomto období dochází k nejrychlejším vývojovým změnám v oblasti tělesné, psychické a sociální. Dále definuje krizové dětství, které vymezuje mezi 11-15lety. Toto období je spjaté s hormonálními a psychosomatickými změnami, které silně ovlivňují

prožívání a emoční složku osobnosti. Poslední fází je odeznívající dětství, které je charakteristické usilováním o nový pohled, sebepojetí a identitu. Jedná se také o etapu utváření si životních cílů dospělosti

K rozlišení formální (věkové) kategorizace dětí uvádí tentýž autor do protikladu tzv. obsahovou stránku dětství, uvádí, že „*pouhé stanovení věkového rozmezí říká velmi málo: to, co nás hlavně zajímá je, co je obsahem; co se v tomto věku děje*“ (Helus, 2009, s. 101). Respektive období dětství a jeho jednotlivým fázím odpovídá řada charakteristik. Tyto charakteristiky určitou dobu trvají a mění se v jiné. Dynamika těchto změn vyjadřuje vývoj směrem k dospívání a dospělosti. Tento přístup je zaměřen k dítěti individuálněji, než přístup formální.

2.2 Vývoj postavení dítěte ve společnosti

Již z dob počátku společnosti máme uchované poznatky, že se děti běžně stávaly oběťmi násilí, drastického zacházení, která zcela vyvracely, že je dítě lidskou bytostí. V antickém Římě byl hlavou rodiny otec, stal se také zároveň tím, kdo rozhodoval o osudu dítěte. I v období středověku bylo usmrcení dítěte běžné. Z hlediska rozvoje křesťanství tento čin byl sice posuzován za hřích, z toho se však mohl viník vykoupit. Proti těmto činům vystoupil první křesťanský císař Konstantin, ale až jeden z jeho pozdějších následovníků Theodosius, zakročil radikálním rozhodnutím: „*Pokud rodiče oznámí, že nemohou z důvodu chudoby o své děti pečovat, pak musí být neprodleně zaopatřeny oděvem a potravou. Že novorozenec musí být živěn, nesnese žádné vytáčky. Vždyť odporuje naším základním zákonům, aby kdokoli byl kvůli hladu nucen k nestoudnému jednání*“ (Helus, 2009, s. 19). Až 18. století pod vlivem demokratických revolucí (především francouzské) a to především po vlivem Jeana-Jacquesa Rosseaua a Pestalozziho, kteří šířili myšlenku o dětech opuštěných, zapomenutých a o dětech, jež přišly o rodiče vinou válek došlo k výraznému obratu k dítěti. Podstatou jejich myšlenky bylo, že takové utrpení dětí nelze pominout, proto osvícenci a někteří vladaři usilovali o založení systému sociální a zdravotní péče (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1994, s. 35-36). Termín „objevení dítěte“ užil ve svém díle „Dějiny dětství“ z roku 1960 francouzský historik Ariés. Ten sledává obrat v dítěti v jeho „zeškolštování“, kdy se dítě musí podrobit vzdělání a to především

ve veřejném, státním zájmu. Dítě musí projít vzděláním především proto, aby bylo užitečným členem armády nebo se aktivně zapojilo do průmyslové výroby. Obrát k dítěti datuje do období 18. století, tedy období školských reforem (Helus, 2009, s. 32-33).

Na přelomu 18. a 19. století se však mimo válečného utrpení začínají dostavovat důsledky průmyslové revoluce, která se negativně odráží především opět u dětí. Velkou hrozbou se stává dětská práce. Proti ní však byl veden ostrý spor, který se projevuje postupnými zákazy. Poselství tohoto sporu bylo zdůrazněno ideou, že zdraví a dobrý vývoj musí být dítěti zajištěn a následně naplněn. Ani však 19. století přes velké obměny v oblasti sociální a právní nezajistila dítěti všechna lidská a občanská práva, jak bylo deklarováno vlivem francouzské revoluce a to kvůli aktuálním sociálním, ekonomickým a mravním podmínkám ve společnosti. V tomto období však došlo k formování základních disciplín, jako je medicína, pediatrie, hygiena, pedagogika, psychologie a právní věda. Tyto umožnily ke konci století vznik novému vědnímu oboru, pedagogii (nauka o dítěti), která se stala podkladem i návodem pro vědecké a odborné poznávání dítěte a dětství. Celé toto století můžeme označit za období přijetí právní subjektivity dítěte a platnosti všech práv pro dítě, které vyplývá z Všeobecné deklarace lidských práv. V ní je ukotvena povinnost zajistit dítěti uspokojivou péči o zdraví, vzdělání a ochranu před všemi druhy nebezpečí, hlavně však před týráním, zanedbáváním, vykořisťováním a podobně. Prvním mezinárodním dokumentem, který se zabývá právním postavením dítěte je Ženevská deklarace práv dítěte, kterou přijala Společnost národů v roce 1924. Deklarace zbrojí proti diskriminaci dětí, jejich postavení ve válečných konfliktech a také proti otroctví a vykořisťování. Deklarace poskytla základní informace o aktuálním postavení dětí ve světě. Tyto informace byly základním kamenem pro změnu přístupů k dětem. Tyto se však začaly ve větší míře naplňovat po druhé světové válce. Nebývalou iniciativu v mezinárodní pomoci dětem poskytla organizace UNICEF, která vznikla pod hlavičkou Organizace spojených národů v 50. letech. Na půdě této organizace byla v roce 1959 vytvořena „Charta práv dítěte“. Tato ovlivnila i připravovaný v předpis č. 94/1963 Sb., zákon o rodině. Organizace UNICEF v mezidobí sledovala aktuální stav dětí ve světě a navrhovala opatření. Výsledkem bylo přijetí nové Úmluvy o právech dítěte a to opětovně

Organizací spojených národů a to dne 20. 11.1989.² Podstata celé Úmluvy je obsažena již v preambuli, kde je zdůvodněno její vydání a to především velikou potřebou zlepšovat podmínky dětí bez ohledu na to, v jaké zemi žijí, ochraňovat harmonický rozvoj dítěte a zaměřovat se na děti žijících ve výjimečně těžkých podmínkách. Preambule také zmiňuje neobyčejný význam rodiny, a to především pro dítě (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995, s. 35-38).

2.3 Ohrožené dítě a syndrom CAN

Pojem ohrožené dítě je velmi široký a jen těžko je možné jej specifikovat tak, aby pojal veškeré možnosti ohrožení. Obecně však můžeme říci, že se jedná o děti, u nichž se podmínky a prostředí jeho života odklonily od normy tak, že může být jejich vývoj ohrožen. Dle Matouška a Palzarové (2014, s. 6) můžeme o ohroženém dítěti hovořit, dochází-li ze strany rodičů nebo jiných blízkých osob ke špatnému zacházení s dítětem. Pojem "*ohrožené dítě*" odvozuje svůj význam od anglosaského "child at risk". V posledních letech, zejména díky terminologii Světové deklarace o přežití dětí, jejich ochraně a rozvoji z roku 1990 bývá nahrazován pojmem "*děti ve zvlášť obtížných situacích*". V § 22 této deklarace jsou pak k tomuto pojmu výslovně jmenováni "*sirotci, děti ulice, děti uprchlíků, přesídlenci, oběti válek a přírodních i lidmi způsobených katastrof, děti migrujících dělníků nebo děti žijící v jiných sociálně znevýhodněných skupinách, pracující děti, děti a mladí lidé uvězněni v pasti prostituce, pohlavního zneužívání a jiných forem vykořisťování, invalidní děti, adolescentní provinilci, oběti apartheidu a cizí okupace*" (sancedetem.cz [2011]).

Při výkonu SPOD se v rámci praxe často setkáváme s tvz. pojmoslovím „syndrom CAN“. Jedná se o termín, který byl převzat z anglosaské literatury. Zkratka CAN ve své podstatě znamená „Child Abuse and Neglet“. Doslova ho lze přeložit jako „obtěžování a zneužívání dětí“. Ovšem vhodnější je nedoslovný překlad do češtiny. V ČR je známý jako syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (Slaný, 2008, s. 13). Podle autorů Dunovský, Dytrych, Matějček kol. (1995, s. 23) lze Syndrom CAN definovat jako „*jakékoliv nenáhodné, preventabilní, vědomé (případně i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele anebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti*

² V ČSF byla ratifikována federálním parlamentem dne 7. ledna 1991 a po rozdělení republiky se stala součástí našeho zákonodárství s nadřazenou účinností k ostatním zákonům (Sbírka zákonů č. 104/1991).

nepřijatelné nebo odmítané a jež poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt.“

Obdobné vymezení najdeme i v publikaci Slaného (2008, s. 14), který definuje pojem jako *„nenáhodný děj, situaci (dospělý si je obvykle dobře vědom, co činí, akce proti dítěti se neděje v afektu, vzplanutím, ale plánovaně, chtěně, cíleně), který je v dané společnosti nepřijatelný či odmítaný, je preventabilní (lze mu předcházet), jedná se buď o akci (útok, násilí vůči dítěti), zpravidla opakovanou, charakteru tělesného týrání a/nebo týrání duševní a/nebo sexuální zneužívání dítěte a/nebo je to naopak neakce (tedy zanedbávání, nepečování o dítě, případně je to duševní deprivace) a toto chování dospělého poškozuje tělesný, duševní a sociální status.“*

Syndrom CAN je pojem, který v sobě ukrývá velkou skupinu problémových situací, které jsou klasifikovány jako jevy narušující vývoj osobnosti dítěte. Klasifikace syndromu CAN podle Mezinárodní klasifikace nemocí je následující:

*„Položka T 74 uvádí syndromy týrání-
0 zanedbávání, opuštění dítěte
1 tělesné týrání, syndrom „bitého dítěte“
2 pohlavní zneužívání
3 psychologické týrání
8 jiný syndrom týrání (smíšené formy)
9 syndrom týrání NS“ (MKN-10, 2012, s. 702-703).*

Všeobecně se ale do pojetí syndromu CAN řadí tyto formy:

- **Fyzické týrání** - dle Zdravotní komise Rady Evropy (1992) fyzické týrání můžeme vymežit jako *„tělesné ublížení dítěti anebo jeho nezabránění, případně nezabránění utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo že mu vědomě nebylo zabráněno“* (In. Pöthe, 1996, s. 27). Dunovský, Dytrych, Matějček a kol. (1995, s. 41-64) podrobněji rozlišují fyzické týrání aktivního a pasivního charakteru. U aktivního fyzického týrání je osobou vyvinuta přímá síla vůči dítěti, která má za následek poranění či dokonce smrt. Patří sem však i děti, které nemají přímá poranění, avšak je jim ubližováno například otrávením nebo nepřiměřenými a opakovanými lékařskými vyšetřeními, která mohou dítěti ublížit. Do pasivního fyzického týrání řadí

neposkytnutí dostateční zdravotní péče dítěti, odepírání práva na vzdělání, nedostatky v sociální oblasti (přístřeší, ošacení) nebo vykořisťování (dětské práce, žebrání atd.).

- **Psychické týrání** - „*bolest psychická či bolest duše je neměřitelná. Může ji pocítit jenom ten, kdo měl vlastní zkušenost se svou vlastní bolestí nebo bolestmi. Vzniká jako důsledek nevšímání, ponižování, výsměchu, urážek, opovrhování či záměrného zastrašování. Na rozdíl od tělesné bolesti přetrvává dlouho po ublížení. Ve velké většině případů má za následek trvalé pocity méněcennosti, stavy úzkosti, pocity nedostatečnosti a nedostatku sebedůvěry. Dítě, které je ponižováno nebo nadměrně kritizováno ze strany svého okolí, nemá možnost vážit si samo sebe*“, i takto může být vystihnuta tíha psychického týrání (Pöthe, 1996, s. 34). Následky psychického týrání mohou být různé. Záleží na dlouhodobosti a intenzitě takového jednání. U skupiny dětí se může projevit nízkým sebehodnocením, uzavřeností, v jiných případech se může psychické týrání projevit agresivitou, provokací. Pro všechny oběti je však shodné, že v dospělosti přetrvávají problémy v mezilidských vztazích a komunikaci (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol. 1995, s. 65).
- **Sexuální zneužívání** - nejširší definice je opět od Zdravotní komise Rady Evropy (1992), která sexuální zneužívání vymezuje jako „*nepatřičné vystavování dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti i chování. Zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče anebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba*“ (In. Pöthe, 1996, s. 39).
- **Zanedbávání** – jedná se o nedostatečnou péči rodičů. Na tuto většinou upozorňují lidé, kteří přijdou do častého kontaktu s dítětem (lékaři, učitelé, sociální pracovníci). K zanedbávání dochází v oblasti fyzické, výchovné, emoční či zanedbáváním zdravotní péče (Bechyňová, Konvičková, 2011, s. 38).
- **Systémové týrání** – můžeme jej také označit za druhotné zneužívání, ponižování. Tato forma týrání je prováděna systémem, který funguje na ochranu dětí a rodin. Příkladem může být týrání v ústavních zařízeních, v lékařských zařízeních atd. Systémové týrání úzce souvisí se **sekundární viktimizací**, jedná se o situaci, kdy dítěti již bylo ublíženo a ti, kdo by měli dítěti pomoci tyto

následky eliminovat, následují druhotným ubližováním (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol. 1995, s. 97).

- **Můnchhausenův syndrom by proxy** – jedná o zvláštní formu týrání, některými autory může být zahrnuta do skupiny fyzického týrání. „*Jedná se o situace, kdy rodiče nechávají své dítě opakovaně vyšetřovat a léčit, často velmi agresivními a intenzivními způsoby, přičemž vyvolávající příčina domnělé nemoci je buď zcela smyšlena, nebo je to způsob agrese dospělého vůči dítěti v rámci syndromu CAN*“ (Slaný, 2008, s. 16).
- **Šikana** – některými autory bývá šikana zařazována do kategorizace syndromu CAN. „*Šikana je agrese, které se dopouští jedinec nebo skupina vůči jedinci nebo skupině víceméně bezbranných, ať už pro fyzickou nebo jinou slabost či nemožnost účinné obrany.*“ Jako nejtypičtější způsob šikany je fyzické násilí nebo ponižující manipulace (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol. 1995, s. 69).

Matějček a Dytrych (1994, s. 14-21) se zabývají i možnostmi prevence. Velký význam přikládají primární prevenci, která brání tomu, aby bylo dítěti vůbec ubližováno.

Primární prevenci rozdělují do třech oblastí:

- **Osvěta ve společnosti, podpora rodin s dětmi** – myšlenkou je osvětová činnost, která pozvedne hodnotu dítěte ve společnosti a celkové pozitivní působení na veřejnost, aby byla vytvořena příznivá atmosféra. Tuto prevenci mohou dobře využít masmédiá, dále školy, NNO, církve atd. Samozřejmě do této oblasti patří i rodinná politika státu, dále zákony, vyhlášky a směrnice, jež se dotýkají života rodin s dětmi.
- **Dostupnost informací pro rodiče a budoucí vychovatele** – povědomí o rodičovské odpovědnosti, působení na mládež z hlediska osvěty v oblasti antikoncepce, nechtěného početí, porodu atd. Jedná se o stupeň, který se snaží předcházet vzniku podmínek pro původ „rizikových skupin a situací“ (toxikomanií, nechtěnému početí, partnerským rozvratům atd.).
- **Rizikové skupiny a rizikové situace z hlediska CAN** – je evidentní, že někteří lidé (dospělí/děti, agresori/oběti) mají blíže k tomu, aby byli spojováni se syndromem CAN. Výzkumná šetření ukazují, že takoví jedinci se mohou

vyznačovat procentuálně častějšími znaky, než běžná populace. Z hlediska dospělých jedinců do „ohrožující“ skupiny mohou patřit uživatelé drog, lidé závislí na alkoholu, rodiče mladiství, nevyzrálí, jedinci vyznávající zvláštní životní styl, lidé žijící pod vlivem silného stresu, dále jedinci s psychickým onemocněním, mentálně retardovaní, deprivovaní či příliš protektivní. Na straně obětí se může jednat ve zvýšené míře o děti s mozkovou dysfunkcí, hyperaktivní, děti nadměrně dráždivé či mentálně retardované. Rizikovými situacemi může být špatná sociální situace rodiny, partnerské konflikty, vliv alkoholu, drog, stres, fyzická a psychická vyčerpanost.

Pokud selhala primární prevence, následuje prevence sekundární, která se snaží eliminovat následky poškození a také zabránit, aby došlo k opakovanému negativnímu jednání na dítě. V tomto případě přichází na řadu důležité zvážení orgánů, především OSPOD, který vyhodnocením situace a potřeb dítěte zváží veškerá opatření a možnosti vedoucí k ochraně dítěte. Základním rozhodnutím zůstává, zda dítě nadále zůstane v rodině či bude z rodiny odebráno a bude se hledat optimální řešení pro jeho situaci. Toto rozhodnutí však nemusí být neměnné (Matějček a Dytrych, 1994, s. 14-21). Především v této části je třeba poukázat na souvislosti s novelou ZSPOD, kdy nové metody sociální práce (vyhodnocení, IPOD, PK), by měli zajistit, že rozhodnutí pro odebrání či ponechání dítěte v rodině bude tím správným řešením a budou v nejvyšší míře chráněny zájmy dítěte.

Výše uvedená kategorizace ohrožených dětí, je sice v naší odborné a veřejné společnosti známá, ale však pro účely této práce je potřeba, jak zejména ZSPOD vymezuje ohrožené děti, kterým je následně poskytnuta SPOD a to prostřednictvím opatření, která vyplynou na základě podrobného vyhodnocení potřeb dítěte a vytvoření IPOD. Vymezení ohrožení dítěte a jeho míry, může být závislé na historických kontextech a sociokulturním prostředí. V našich podmínkách je právní vymezení ohroženého dítěte vymezeno ZSPOD, který taxativně vymezuje případy, ve kterých se již jedná o ohrožené dítě a dle tohoto zákona mu musí být poskytnuta SPOD.

Dle § 6 ZSPOD se SPOD zaměřuje zejména na děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní si povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Dále se soustředí na děti, které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní

povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy, na děti vedoucí zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin a nebo, jde-li o děti mladší patnácti let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky, nebo jinak ohrožují občanské soužití. Dle znění tohoto ustanovení, jsou jako děti ohrožené označeny ty, které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte. Výkon SPOD se vztahuje na nezletilé, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu. Jsou-li děti na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců, taktéž spadají pod výkon SPOD. V neposlední řadě do gesce tohoto zákonného ustanovení spadají děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami a také na děti, které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany, a které se na území ČR nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu.

V závěru tohoto paragrafu je uvedeno, že tyto skutečnosti musejí trvat po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí a jsou nebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.

SPOD se zaměřuje nejen na ochranu dětí, ale také na ochranu rodiny jako systému. Důvod tohoto jasně vyplývá z následující definice: „*Pokud je v rodině stálé a citově příznivé klima, dítě se vyvíjí ve zdravou a pro společnost užitečnou osobnost*“ (Matějček, 1994, s. 16). Existují však rodiny, kde dítě strádá. Ovlivní-li to příznivý vývoj dítěte, jedná se nejen o ohrožené dítě, ale i rodinu. V další podkapitole bude vymezen pojem rodina, v návaznosti na to budou definovány jednotlivé funkce rodiny. Dále zde budou uvedeny rozdíly mezi rodinou funkční a dysfunkční. Velmi důležitou částí bude zaměření se na tzv. sanaci rodiny.

2.4 Vymezení pojmu rodina

Jednoznačné vymezení pojmu rodina je velmi složité, mnoho autorů vymezuje tento pojem ve své vlastní konotaci. Všeobecně však můžeme říct, že rodina je jeden z nejstarších fungujících sociálních systémů vyznačující se tím, že nastane-li nepříznivá sociální situace, členové si navzájem poskytují pocit bezpečí. Vzhledem k počtu členů, ji můžeme vymežit jako malou sociální skupinou, ve které fungují neformální vztahy. Rodina je především primární sociální skupinou, která po celý život ovlivňuje osobnost člověka a formuje jej především v období dětství (Pemová, Ptáček, 2012, s. 133). Dle Matouška (1997, s. 9) *„je rodina prvním a dosti závazným modelem společnosti, s jakým se dítě setkává. Předurčuje jeho osobní vývoj, jeho vztahy k jiným skupinám lidí. Rodina dítě orientuje na určité hodnoty, vystavuje ho určitým konfliktům, poskytuje mu určitý typ podpory. Tímto způsobem osobitě zabarvuje, to nejpodstatnější, co dítěti předává - sociální dovednosti, ve kterých se ono v dospělosti neobejde.“*

2.5 Funkce a funkčnost rodiny

V návaznosti na vymezení pojmu rodina považují za nezbytné zaměřit se na funkce rodiny. S ohledem na kulturně-historické změny se funkce rodiny mění, některé posilují, jiné zase ztrácí na významu. Rodina plní:

- **biologickou neboli reprodukční funkci**- má význam především pro společnost jako celek, v současné době je spjat především s problémy úbytku novorozenců dětí,
- **sociálně-ekonomická funkci**- smyslem této funkce je především hmotné a finanční zabezpečení rodiny, i v tomto případě si však rodina plní významnou funkci vůči společnosti, když rodina je chápána jako prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti,
- **socializačně-výchovnou funkci**- rodina je první sociální skupinou, se kterou je dítě v kontaktu, v rámci této funkce si tedy děti osvojují první sociální návyky, důležitou roli sehrává také při přípravě dětí a mladistvých na vstup do světa dospělých,

- **emocionální funkci-** svým členům poskytuje tolik důležité citové, bezpečné a láskyplné zázemí, které žádná jiná instituce nedokáže v takové podobě jako rodina poskytnout,
- **ochrannou funkci-**tuto funkci jsou zajištěny životní potřeby nejen dětí, ale všech členů rodiny, a to především ve stáří a nemoci a členů (Kraus, 2008, s. 81-83).

Výše uvedené funkce rodiny, působí na všechny členy rodiny bez ohledu na jejich věk. Dítě má však v rodině zvláštní postavení, především v útlém věku dítěte je důležité uspokojovat jeho psychické potřeby. Dle nestora české dětské psychologie Zdeňka Matějčka (1994, s. 196-197), základními potřebami pro děti jsou:

- **podnětné prostředí (proměnlivost a kvalita podnětů)** - dítě má potřebu přísunu smyslových podnětů z venku, které mají zásadní význam pro rozvoj psychických schopností a dokončení vývoje nervového systému dítěte. Nejběžnějším zdrojem takovéto stimulace je každodenní zrakový, sluchový a tělesný kontakt s dítětem,
- **potřeba řádu, smysluplnosti** - dítě má potřebu, aby se z výše uvedených podnětů, které by byly jinak chaotické a nezpracovatelné, staly poznatky, zkušenosti a pracovní strategie, jde tedy o základní podmínky pro jakékoliv učení,
- **pocit bezpečí, jistoty** - dítě má potřebu přítomnosti vztahové osoby a bezpodmínečné lásky, pocitu, že někam patří,
- **potřeba společenského uplatnění, hodnoty** - tato potřeba úzce souvisí s budováním identity dítěte, která je pak podmínkou pro osvojení rolí a společenských hodnot,
- **pocit otevřené budoucnosti** - jedná se o životní perspektivu, dítě se musí na něco těšit.

Dlouhodobé neuspokojování těchto potřeb v rodině a to především rodičovské lásky, má ve zvýšené míře za následek, že tyto děti v dospělosti mohou trpět psychickými poruchami-úzkosti, deprese, závislostí na návykových látkách či asociálními formami chování. Bohužel ne ve všech rodinách jsou plněny výše uvedené funkce a uspokojovány potřeby dětí vzhledem k jejich věku. Velkým

problémem je objektivita a normy při posuzování rodiny. Je velmi těžké rozeznat správný předěl mezi rodinou normální/nenormální, funkční/dysfunkční.

V soudobé době se setkáváme u nefunkčních rodin s pojmem rodina se zvláštními potřebami. Jedná se o rodinu, která má těžkosti ve více oblastech svého fungování jako jsou finance, bydlení, výchova dětí, partnerské vztahy, vztahu ke členům širší rodiny, vztahy k institucím, problémy se zákonem, nemoci, závislosti. Tento pojem není stigmatizující (Matoušek, Palzarová, 2014, s. 18). Funkčností rodiny se zabýval i Dunovský, který vytvořil tzv. „dotazník funkčnosti rodiny“. Problémem je však objektivita hodnotitele, v našem případě sociálního pracovníka vystihl Fay (in Matoušek, Palzarová, 2014, s. 20): *„Soudci, inženýři, lékaři, kritici a detektivové (i sociální pracovníci) musí zjišťovat a interpretovat fakta, jak nejlépe mohou, přihlížet k jiným interpretacím, posuzovat, zda mají spíše co dělat s jednou situací, než jinou. V tomto svém počínání nemusí předstírat, že jsou neomylní, že s nimi nutně budou souhlasit všichni jejich kolegové... nebo že se později nemůže ukázat mylnost jejich závěrů. Jejich soudy nicméně mohou být v jistém nezbytném smyslu objektivní a zakládat se na kritickém využití dokladů, jak nejlépe vymezuje praxe jejich oboru. Jejich hodnocení může být poctivé, dobře podložené, uvážené, odpovídat faktům a reagovat na kritiku jiných. Jestliže tomu tak není, můžeme ty, kteří hodnocení provádějí, tepat a kárat a hledat jiné, kteří se chovají poctivěji a odpovědněji.“*

2.6 Náhradní rodina

„Náhradní rodinná péče je sociální opatření ve prospěch dítěte, o něž se jeho vlastní rodiče nemohou nebo nechtějí starat, anebo z vážných důvodů není žádoucí, aby se starali. Má dítěti úplně nebo částečně opouštěnému umožnit, aby vyrůstalo v rodinném prostředí, které by uspokojovalo jeho základní psychické potřeby, harmonicky rozvíjelo jeho osobnost a připravovalo je pro uspokojivé společenské zařazení“(Matějček, Dytrych, 1994, s. 166).

Instituce nevlastního rodičovství je tak stará, jako rodina samotná. Kulturní vývoj pak dal tomuto „přijetí cizího dítěte“ různé formy a pojistil je zákony. Ve výzkumech se ukázalo, že když dochází k selhání rodičů, v první řadě péči o děti zastávají jejich rodiče, čili prarodiče dětí. Nejlepším řešením v těchto situacích tedy je, když je to možné, aby se o děti postarala širší rodina a toto bylo například stvrzeno soudním

rozhodnutím o tzv. cizí péči. Avšak existuje celá řada dětí, kdy není možné, aby jim byla poskytnuta péče z řad užší či širší rodiny. I pro takovéto děti je právním systémem zajištěna péče. V první řadě se jedná o osvojení (adopci), zde se stírá rozdíl mezi rodinou „vlastní a nevlastní.“ Dalším typem náhradní péče je péče pěstounská, kdy rodiče neztrácejí všechna práva a povinnosti vůči dítěti. Jedná se o péči, kdy pěstouni před společností přebírají odpovědnost za výchovu a přípravu pro život. Jestliže dítě není osvojeno, svěřeno do cizí či pěstounské péče, na řadu přichází ústavní výchova. Avšak i dětské domovy nejsou klasickými „děcáky“ jak tomu bylo dříve, ale mnohé byly přebudovány na bytové jednotky, kde dva až tři stálí vychovatelé bydlí se skupinou dětí (Matějček, 1994, s. 21-23).

Od 1. června 2006 byla právní úprava pěstounské péče doplněna o novou speciální úpravu, která by měla urychlit přechod dítěte do náhradní rodiny či naopak zajistit návrat dítěte do rodiny vlastní, jedná se o pěstounskou péči na přechodnou dobu. Smyslem této péče je především:

- pomoci dětem, mladým lidem překonat náročnou životní, sociální situaci, která je spojena se ztrátou domova a ostatních sociálních kontaktů,
- poskytnout krátkodobou pomoc rodičům v době, kdy nejsou schopni o dítě řádně pečovat,
- zajistit diagnostiku, terapii a následnou prognózu vývoje dítěte (Kubičková 2011, s. 80).

Obecně je oblast NRP v ČR velmi kontroverzním tématem a to především oblast profesionálního pěstounství. Na mezinárodní konferenci konané v roce 2008, byly vytyčeny problémy, na kterých pěstounská péče selhává (Chmelař, Matoušek, Palzarová, s. 35):

- děti jsou svěřovány do pěstounské péče, místo toho, aby byla rodina sanována a dítě mohlo vrátit do rodiny,
- děti jsou často vráceny velmi rychle do ústavní výchovy po příchodu do pěstounské rodiny,
- pěstouni zaměňují péči pěstounskou za péči osvojitelskou,
- pěstouni nedostatečně uspokojují potřeby dítěte a to se necítí rodinou přijaté,
- stav, kdy pro dítě není nalezena vhodná pěstounská rodina a dítě zůstává v ústavní výchově.

2.7 Sanace rodiny

Dle slovníku sociální práce (Matoušek, 2008, s. 185) je sanace neboli podpora rodiny „*postupem podporující fungování rodiny, které jsou opakem postupů vyčleňujícího jednoho člena rodiny kvůli tomu, že někoho ohrožuje, případně kvůli tomu, že je sám někým z rodiny ohrožen. V současnosti převažuje názor, promítající se do praxe sociální práce v řadě zemí, že by měla být metodou první volby u většiny případů, kdy je sociální služba kontaktována kvůli ohrožení dítěte, popřípadě kvůli výskytu domácího násilí. Práce s rodinou může mít formu podpory od zaškoleného dobrovolníka, terapie poskytované profesionálem celé rodině nebo někomu z rodiny v domácím či jiném prostředí.*“

Volba vhodného postupu podpory je závislá na vzdělání, výcviku, teoretické orientaci a odborné zkušenosti odborníka. Volba vhodné profesionální pomoci musí také vycházet z představ rodiny o povaze problému a jeho příčinách. Rodina by si měla na základě této představy vyjednat, co bude společným cílem. Způsoby podpory mohou především spočívat v práci s:

- rodinou jako celkem,
- s manželským či partnerským systémem,
- s jednotlivcem, dospělým nebo dítětem (Matoušek, Palzarová, 2014, s. 184-185).

Sanace je jedním z nástrojů podpory rodiny v případech ohrožení dítěte zanedbáváním péče. Účinnost této podpory je zvyšovaná její včasností a správnou zacíleností. Před profesionály, tedy sociálními pracovníky nejednou stojí nelehké rozhodnutí, umět včas a správně odhalit míru rizika ohrožení dítěte a začít adekvátně spolupracovat s rodiči bez obviňování a s nabídkou podpory. Sanace se realizuje v ohrožených rodinách, které pro své plnohodnotné fungování potřebují podporu odborníků a komplex služeb. Mnohé nedostatky mohou v rodině trvat déle a stávají se pro rodinu normou. Aby odborník rodinu či jednotlivce účelně sanoval, je potřeba, aby dokázal:

- zjistit, které potřeby dítěte nejsou řádně naplňovány,
- určit míru zanedbání a ohrožení dítěte,
- definovat a vysvětlit důsledky, které mohou plynout z jejich současného jednání,
- intervenci zacílit na vybranou oblast péče, která je zanedbaná,
- stanovit společně s rodiči, širší rodinou či jinými odborníky postup, plán na snížení rizik ohrožení dítěte v konkrétní oblasti (Bechyňová, Konvičková, 2011, s. 51-55).

Sanace rodin má místo i v našem právním řádu. Dle ZSPOD může OÚORP rodičům uložit povinnost navštívit odborné poradenské zařízení, v případě, že jim toto bylo doporučeno. Dále je povinen poskytnout rodičům součinnost při umístění dítěte pro výkon ústavní výchovy či do ZDVOP za účelem uspořádání si rodinných poměrů, které by umožnily návrat dítěte do rodiny a s tímto spojené zajištění spolupráce s ostatními subjekty (ÚP, PČR, poradenská zařízení atd.). S ohledem na kvantum práce sociálních pracovníků a pracovníků OSPOD je dobrou zprávou, že s ohledem na zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, dotacemi MPSV a novým trendem komunitního plánování vznikají NNO, poskytující sociálně aktivizační služby (dále jen SAS), které vytváří síť služeb na pomoc ohroženým rodinám. SAS jsou vymezeny v § 65 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, jsou zařazeny do služeb sociální prevence, které mají zabránit sociálnímu vyloučení osob, jež jsou ohroženy z důvodu sociální situace, životními návyky, způsobem života, sociálně znevýhodněním prostředím a ohrožením práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby (Bechyňová, Konvičková, 2011, s. 31-34).

SAS pro rodiny s dětmi obsahují tyto činnosti:

- dopomoc při uplatnění práv a zájmů a při obstarávání osobních záležitostí,
- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- sociálněterapeutická činnost.

Kapitola č. 2 se věnuje teoretickému ukotvení pojmu dítě a rodina. V rámci kapitoly je popsán vývoj postavení dítěte ve společnosti. Pro účel této práce je zde vymezen pojem ohrožené dítě s ním související syndrom CAN včetně jeho kategorizace a prevence. Druhá část kapitoly se zaměřuje na rodinu, její funkce a vymezení její funkčnosti. S ohledem na zaměření této práce je v poslední části kapitoly vymezena tzv. sanace rodiny, která je novelou ZSPOD výrazně podpořena.

3 Změny ZSPOD v rámci sanace rodiny

Tato kapitola bude zaměřena již pouze na vybrané aspekty novely ZSPOD a to především na změny v oblasti sanace rodiny. Novela přináší jakýsi převrat v oblasti SPOD a to především ve smyslu individuálnějšího přístupu práce s rodinou. Je to téměř již rok a půl od nabytí účinnosti zákona, avšak z praxe je evidentní, že změny nebyly ještě zcela úplně implementovány do běžné práce s rodinou. S ohledem na počet klientů na jedno sociálního pracovníka je velmi časově náročné zapracovat níže uvedené metody do každodenní práce OSPOD. Mnoho sociálních pracovníků a pracovníků splněním níže uvedeného pouze „splní“ zákonnou povinnost, avšak tímto maří smysl a význam těchto metod. Evidentní je to především u pracovníků a pracovníků s dlouholetou praxí. Můžeme jen doufat, že se brzy tato transformace práce s rodinou „zvnitřní“ a bude všem přirozená.

3.1 Vyhodnocování situace dítěte a rodiny

Dle § 10, odst. 3, písm. c) ZSPOD má OÚORP *„povinnost pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny, a to zejména z hlediska posouzení, zda se jedná o dítě uvedené v § 6, podle druhu a rozsahu opatření nezbytných k ochraně dítěte, a poskytnout pomoc rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte“*.

Racek, Solařová, Svobodová (2014, s. 6) uvádějí, že pro sociální pracovníky bylo vždy rozhodující pochopit, co se s dítětem děje, když jsou obavy, že zdraví a vývoj dítěte jsou poškozovány. Nově zaváděná metoda vyhodnocování napomáhá utřídit a seřadit informace o dítěti a jeho rodině do smysluplného pohledu. Hodnocení má především ukázat, nakolik je prostředí, kde dítě vyrůstá příznivé/nepříznivé a také má posoudit efektivitu budoucí spolupráce s rodiči a rodinou.

Rozsah vyhodnocení není vymezen přímo ZSPOD, ale je upraven vyhláškou č. 473/2012, o provedení některých ustanovení ZSPOD, kdy v § 1 vymezuje zaměření a rozsah vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny.

Dle toho ustanovení „*vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny vychází z individuálního přístupu k dítěti a provádí se na základě:*

a) vyhodnocování situace dítěte, které zahrnuje

- 1. zjištění míry ohrožení práv a zájmů dítěte,*
- 2. vymezení sociálních, zdravotních nebo jiných rizik, kterým je dítě vystaveno,*
- 3. posouzení úrovně tělesného a duševního vývoje dítěte s ohledem na věk dítěte,*
- 4. zhodnocení průběhu vzdělávání dítěte a předpokladů k dalšímu vzdělávání,*
- 5. určení a posouzení individuálních potřeb a zájmů dítěte,*
- 6. vymezení vlastností a určení schopností dítěte, popřípadě předpokladů k jejich získání,*
- 7. zjištění a zohlednění názoru a přání dítěte s ohledem k věku dítěte a jeho rozumové vyspělosti,*
- 8. další skutečnosti nezbytné pro hodnocení situace dítěte v konkrétním případě,*

b) vyhodnocování situace rodiny, které zahrnuje

- 1. analýzu situace rodiny a rodinného prostředí,*
- 2. analýzu příčin krize v rodině,*
- 3. zhodnocení vztahu rodiče a dítěte,*
- 4. určení potřeb rodiny,*
- 5. určení možností rodiny, především vztahových, ekonomických a sociálních,*
- 6. určení výchovných kompetencí a předpokladů rodičů k výchově dítěte a zhodnocení možných rizik ve výchově dítěte,*
- 7. posouzení materiálních a finančních podmínek života rodiny,*
- 8. další skutečnosti nezbytné pro hodnocení situace rodiny v konkrétním případě,*

c) vyhodnocování širšího prostředí rodiny, které zahrnuje

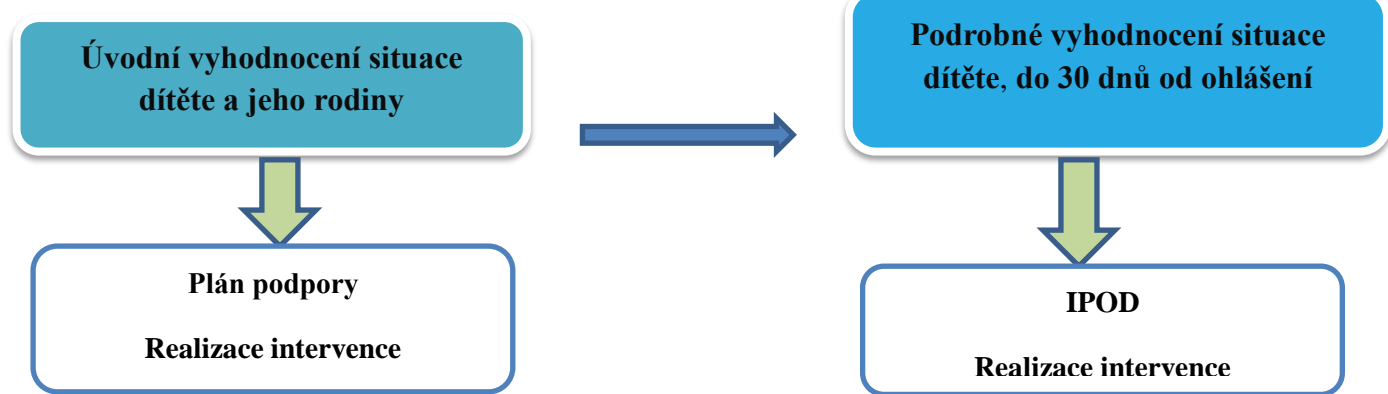
- 1. určení možností v širší rodině, včetně vztahových, ekonomických a sociálních možností a jejich využitelnost pro rodinu,*
- 2. určení možností v širším sociálním prostředí rodiny, včetně dostupnosti a kvality sociálních, zdravotních, výchovně-vzdělávacích a komunitních služeb a bezpečnosti lokality,*
- 3. další skutečnosti nezbytné pro hodnocení širšího prostředí rodiny v konkrétním případě.“*

3.1.1 Úvodní a podrobné vyhodnocení situace dítěte

Vyhodnocení situace dítěte se dělí na:

- **Úvodní vyhodnocení dítěte**- slouží k určení závažnosti ohrožení dítěte a zjištění rychlosti a intenzity následné intervence. Indikuje aktuální míru ohrožení. Slouží především k odkrytí toho, zda se jedná o dítě ohrožené a bude třeba vypracovat komplexní vyhodnocení a vytvořit IPOD či bude případ ukončen (Racek, Solařová, Svobodová, 2014, s. 6). Dle MPSV (2014, s. 29) je úvodní vyhodnocení stručné, obsahuje veškeré důležité informace vedoucí zejména k odkrytí případného ohrožení dítěte, závěrem tohoto vyhodnocení musí být informace, zda se jedná o dítě v § 6 ZSPOD. Úvodní vyhodnocení je vypracováno buď na základě sociálního šetření nebo přímo na pracovišti OSPOD, kdy je zaznamenáváno přímo vyjádření rodičů či dítěte. Podstatnou součástí jsou poznatky od odborníků, kteří s rodinou pracují - dětský lékař, škola atd. Základním vyhodnocením máme především zjistit základní informace o dítěti a jeho rodině, včetně kontaktů na lékaře, školy a další spolupracující instituce. Dále informace o potřebách dítěte jako je například zdraví, vzdělání, zájmová činnost, emocionální vývoj a podobně. Je však potřeba především evidovat poznatky o kapacitě rodičů a jejich výchovných předpokladech, zda je dítěti poskytnuta základní péče, bezpečnost, citová vřelost a v poslední řadě by mělo základní vyhodnocení poskytnout informace o prostředí, kde dítě žije- bydlení, širší rodina, příjmy atd.
- **Podrobné, komplexní vyhodnocení situace dítěte** - jedná se již o hodnocení potřeb, rizik, silných a slabých stránek rodiny dítěte za účelem vytvoření IPOD (Pemová, Ptáček, 2012, s. 12).

Vyhodnocení situace dítěte a rodiny má, jak již bylo výše zmíněno zakotvení v legislativě a to v § 10 ZSPOD, který ukládá OÚORP povinnost pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a rodiny a následně vytvořit IPOD. Konkrétní oblasti vyhodnocování jsou výše uvedeny dle § 1 vyhláškou č. 473/2012, o provedení některých ustanovení ZSPOD. Na níže uvedeném schématu je zobrazeno časové ukotvení základního a podrobného vyhodnocení v praxi.

**Do 7 dnů-není dáno zákonem
zákona**

Do 30 dnů-dle

Obrázek č. 1, Zdroj: Racek, Solařová, Svobodová (2014)

3.1.2 Cíle a principy vyhodnocování

Vyhodnocování potřeb dětí vede k naplnění níže uvedených cílů:

- vyjasnit a odhalit potřeby dítěte a jeho rodiny a verifikovat jejich naplňování,
- odhalit silné stránky rodičů v péči o dítě a nalézt vhodné formy sanace v případech, kde není rodičovská kapacita dostačující,
- evaluovat situaci dítěte v kontextu širší komunity,
- zajistit zdroje podpory pro rodinu,
- společně vytvořit IPOD (Racek, Solařová, Svobodová, 2014, s. 8).

Racek, Solařová, Svobodová (2014, s. 8-10) vymezují principy a znaky kvalitního vyhodnocování.

Vyhodnocování je:

- založeno na informacích a znalostech,
- založeno na důkazech,
- proces, nikoli jednorázové opatření,
- zaměřeno na dítě.

Bezpečnost dítěte je na prvním místě, do popředí se dostává informovanost, spolupráce, podpora, jedinečnost, transparentnost a celostní přístup. Znaky kvalitního vyhodnocování jsou validita, přesnost, jasnost, kompletnost, rovnost příležitostí, autentičnost profesionalita, zaměření na řešení a praktičnost.

3.1.3 Proces vyhodnocování

MPSV (2014, s. 35-78) vymezuje oblasti, které podrobné vyhodnocení musí obsahovat. V první fázi je potřeba se zaměřit na vývojové potřeby dítěte, pod tyto je řazen zdravotní stav dítěte, kdy je potřeba zjistit nejen aktuální stav dítěte, ale i schopnost rodičů zajistit péči o zdraví, hygienu, speciální zdravotní potřeby dítěte, v případě, kdy je dítě nemocné, zjistit zda je ve škole řádně omlouvána absence atd. Další oblastí spadající pod vývojové potřeby je zjištění emočního vývoje dítěte a jeho chování. Změny v chování jsou totiž nejběžnějším projevem dítěte při ohrožení. Dále je potřeba zmapovat, jakým způsobem dítě zvládá své emoce. Velmi důležitá je oblast rodinných a sociálních vztahů, kdy se mapuje, jaký má dítě vztah k jednotlivým členům nukleární, širší rodiny, ale i jeho postavení v komunitě a mezi vrstevníky. V praxi se jeví jako nejobtížnější vyhodnocení identity dítěte. Jedná se o posouzení toho, jak se dítě vnímá, jak se má rádo, co si o sobě myslí, kam se řadí jak v rámci své rodiny, tak společnosti. S tímto souvisí pásmo sociální prezentace, jakožto projev jeho identity. Poslední doménou z oblasti vývojových potřeb je zjištění schopnosti samostatně fungovat s ohledem na věk. Je tedy zjišťována míra samostatnosti a sebeobsluhy. Další velkou oblastí vyhodnocení je rodičovská kapacita, zde se vyhodnocuje základní péče rodičů, citová vřelost, četnost podnětů, stimulace a schopnost rodičů dítě vést a určit mu hranice. Poslední sférou vyhodnocení je rodina a prostředí, kdy se mapuje rodinná historie a fungování rodiny, bydlení, finanční situace rodiny, sociální začlenění rodiny v komunitě a komunitní zdroje.

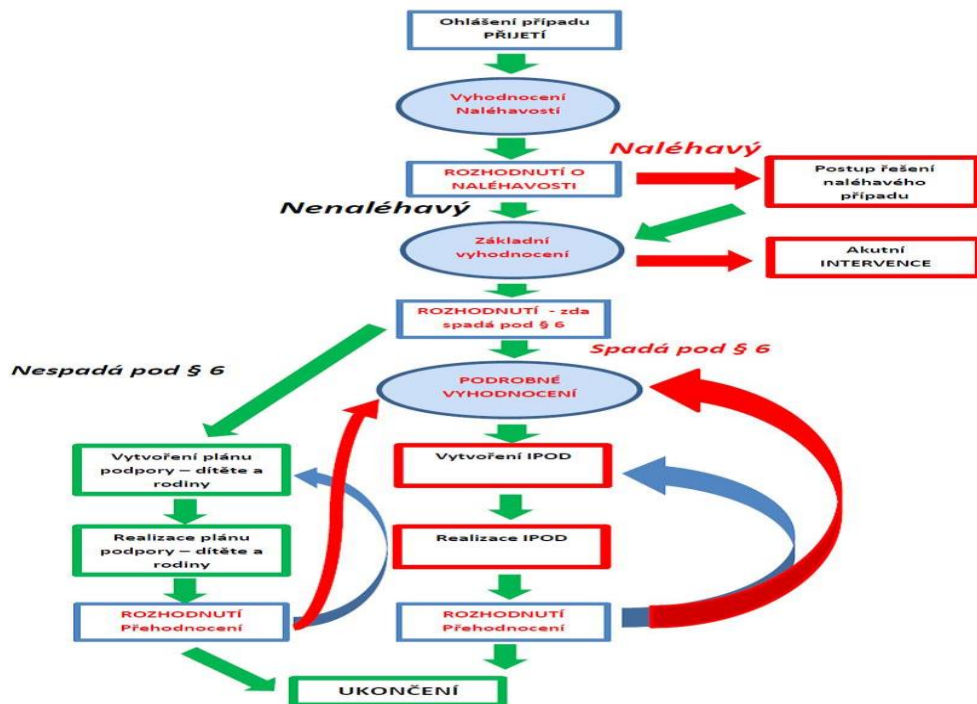
Přehledně jsou oblasti vyhodnocení vyobrazeny na níže uvedeném schématu:

Obrázek č. 2, Zdroj: Racek, Solařová, Svobodová (2014)

Na konci vyhodnocení se nám objevují tzv. ochranné a rizikové faktory, jedná se o hledání okolností, které mohou průběh sanace pozitivně či negativně ovlivnit. Ochranným faktorem je to, co již v rodině funguje a na čem můžeme dále stavět podporu, naopak rizikovým faktorem je okolnost, která může podporu ohrozit či úplně zhatit.

Proces vyhodnocení začíná podnětem či oznámením. Ihned v tomto okamžiku musí sociální pracovník vyhodnotit naléhavost situace. Po tomto následuje sběr informací pro základní vyhodnocení, jehož závěrem je vyjádření, zda dítě spadá či nespadá do § 6 ZSPOD. Pokud ne, mohou být nastavena pouze mírná opatření, která vedou k nápravě v rodině, tzv. plán podpory. Pokud se jedná o dítě ohrožené dle ZSPOD, má sociální pracovník povinnost do 30 dnů vypracovat podrobné vyhodnocení a sestavit IPOD. Vyhodnocení a IPOD nejsou stálé, ale prochází i fází přehodnocování a to v případech, když v rodině či u dítěte dojde k významnější změně. Přehodnocení by nemělo zpravidla být méněkrát, než jednou za půl roku. Přehodnocuje se i IPOD. Z přehodnocení musí být zřejmé, které úkoly se vydařilo naplnit a které nikoli. Jsou-li veškeré body z IPOD splněny, sociální pracovník již nemá oblasti, ve kterých by bylo třeba rodinu sanovat, může dítě z § 6 vyřadit. Proces vyhodnocování je výstižně zobrazen na níže uvedeném schématu:

Obrázek č. 3, Zdroj: Racek, Solařová, Svobodová (2014)

Již konkrétní postup při vyhodnocování není závazným, předem stanovený zákonem nebo vyhláškou. Je však důležitý brát v patrnosti individuální přístup ke každé rodině a dítěti, proto je žádoucí ponechat vlastní praxi jednotlivých pracovníků OSPOD, kteří s konkrétní rodinou již dlouhodoběji spolupracují. Avšak každé vyhodnocení by mělo splnit určitou logickou strukturu, proto by měly být především naplněny cíle a principy vyhodnocení. Strukturované vyhodnocení prochází neustálou změnou, jedná se o aktivní proces, kdy se jednotlivé fáze stále opakují. Ke změnám dochází nepravidelně, v závislosti na situaci v rodině (MPSV, 2014, s. 11).

Každé vyhodnocení by mělo mít tyto fáze:

- Přípravnou fázi,
- sběr dat a záznam informací,
- třídění informací,
- vymezení rizik a ochranných faktorů,
- vymezení potřeb dítěte,
- zjištění přání dítěte rodičů,
- analýza situace dítěte a rodiny,
- sestavení a realizace IPOD,
- aktualizace vyhodnocení (MPSV, 2014, s. 11).

3.1.4 Zdroje vyhodnocování

Ke sběru dat pro vyhodnocování může být užita velká škála zdrojů. Z praxe OSPOD se nejčastěji jedná o sociální šetření, PK, pozorování, pohovor s dítětem či rodiči, pohovor s dalšími osobami (sousedé, širší rodina, učitelé, lékaři, sociální pracovníci), velkou výpovědní hodnotu má zpráva lékaře, učitele, psychologa, úřadu. Mnoho informací lze vyčíst z rozsudků, usnesení, trestních příkazů (především u starších spisů). Racek, Solařová, Svobodová (2014, příloha 2 a 3) vypracovali příručky „Pomocné otázky a oblasti k pozorování“, kde dle věkového rozpětí doporučují výběr otázek pro jednotlivé části vyhodnocení a upozorňují na konkrétní témata k pozorování. V příručce „Pomocné nástroje k vyhodnocování“ doporučují metody sloužící k zjištění informací pro jednotlivé oblasti vyhodnocování a především pro efektivní práci s dítětem. Jedná se například o ekomapu, genogram, mapu vztahů, časovou osu atd.

3.2 Tvorba individuálního plánu ochrany dítěte

Povinnost vytvářet IPOD je ukotven v § 10, odst. 3, písm. d) ZSPOD. OÚORP ukládá tomto ustanovená povinnost „*zpracovat na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny individuální plán ochrany dítěte, který vymezuje příčiny ohrožení dítěte, stanoví opatření k zajištění ochrany dítěte, k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a k posílení funkcí rodiny a stanoví časový plán pro provádění těchto opatření, a to ve spolupráci s rodiči nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, dítětem a odborníky, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny.*“

Dle odst. 5 tohoto ustanovení se IPOD zpracovává:

- přednostně s přijetím takových opatření, které umožňují, aby dítě setrvalo v péči rodičů nebo jiných osob, které jsou odpovědné za výchovu dítěte,
- do 1 měsíce od doby, kdy bylo vyhodnoceno, že se jedná o ohrožené dítě dle § 6 ZSPOD.
- IPOD se pravidelně se přehodnocuje, doplňuje a to především v případech, kdy je uloženo výchovné opatření, nařízena ústavní výchova, ochranná výchova nebo kdy je dítě svěřeno do ZDVOP, do pěstounské péče nebo jiné náhradní výchovy.

MPSV (2014, s. 83) IPOD definuje jako „*jízdní řád práce s rodinou. Určuje cíl cesty, kdo bude řídit, kdo pojedede, případně kdo vystoupí a nastoupí a také čím kdo na společné cestě přispěje. Samotný jízdní řád sice nezaručí, že rodina do cíle dorazí, ale bez něj je téměř jisté, že se po cestě ztratí, vydá se špatným směrem nebo uvízne na dlouhou dobu někde mezi poli.*“

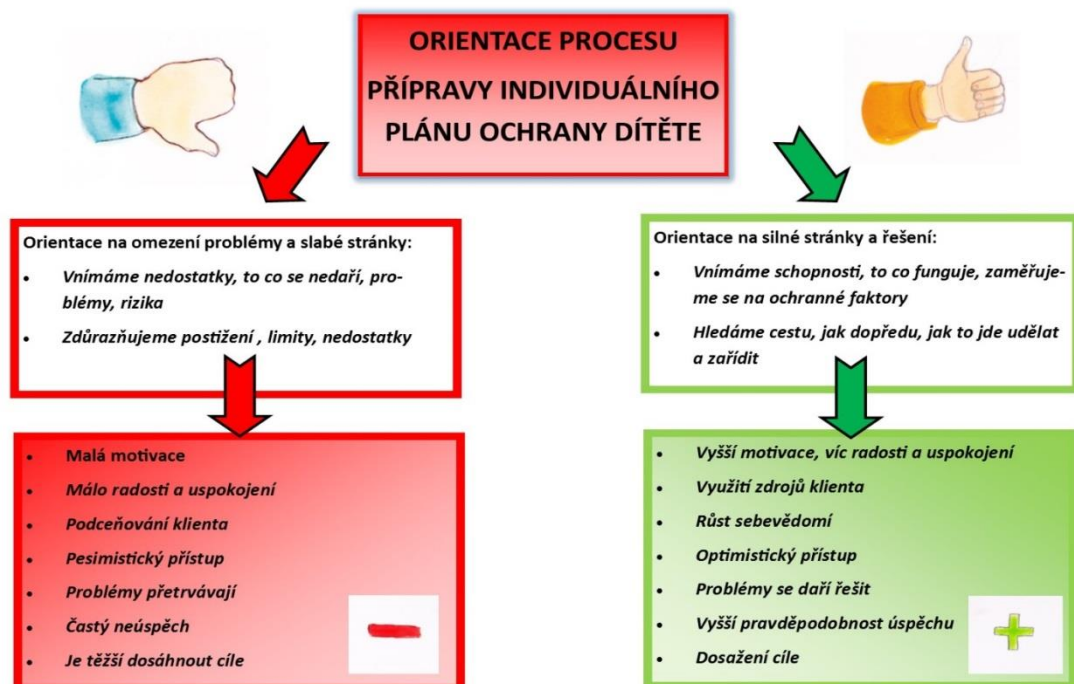
IPOD sestavuje klíčový sociální pracovník ve spolupráci s rodiči či osobami odpovědnými za výchovu dítěte a samotným dítětem. Plán však může být sestaven i za přítomnosti spolupracujících subjektů (lékař, NNO, škola) atd. IPOD směřuje ke stavu, kdy již dítě není ohroženo. Sestavením IPOD v podstatě končí proces vyhodnocování, kdy se přechází do individuálně práce s rodinou na změně situace. Všichni, kdo se na sestavení plánu podíleli, se nyní snaží pracovat na vytyčených krocích, tak, aby dosáhli cílů (Racek, Solařová, Svobodová, 2014, s. 15).

3.2.1 Cíle individuálního plánu ochrany dítěte

IPOD je neustále aktivní, měnící se dokument. Klíčový pracovník monitoruje zainteresované osoby, zda svojí činností směřují k danému cíli. Dle MPSV (2014, s. 83) tento cíl musí být: konkrétní, logický, strukturovaný, časově ohraničený, přehledný, variantní, přesahový, stručný, ohraničený a jediný.

Solařová, Racek, Svobodová (2014, s. 15) poukazují, že cíl IPOD by mě naplňovat pravidla SMART, tudíž by cíl měl být specifický, měřitelný, akceptovatelný, reálný a sledovatelný.

U sestavování plánu je důležité stanovit cíle tak, aby byli všichni účastníci motivováni k naplnění těchto cílů. Na co by mělo být plánování zaměřeno je graficky znázorněno na níže uvedeném obrázku.

Obrázek č. 4, Zdroj: Racek, Solařová, Svobodová (2014)

3.2.3 Struktura a obsah individuálního plánu ochrany dítěte

Dle Racka, Solařové, Svobodové (2014, š. 15) IPOD musí obsahovat:

- stanovení cílů,
- přehled konkrétních kroků a osoby, které jsou odpovědné za provedení (kdy, kdo, co),
- stanovení termínu a způsobu vyhodnocení.

Rámcový obsah IPOD je stanoven v § 2, odst. 1, vyhlášky č. 473/2012, o provedení některých ustanovení ZSPOD takto:

- 1) *„Individuální plán ochrany dítěte obsahuje*
 - a) *popis příčin ohrožení dítěte a důvody zahájení sociálně-právní ochrany,*
 - b) *cíle navržených opatření, prostředky k jejich dosažení a ukazatele účinnosti jednotlivých opatření,*
 - c) *rozsah navržených opatření nezbytných k ochraně dítěte a poskytnuté pomoci rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte,*
 - d) *způsob naplňování navržených opatření, práv a zájmů dítěte v rozsahu sociálně-právní ochrany,*
 - e) *metody práce s rodinou a rozsah intervencí a pomoci rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte při péči o dítě a při jeho výchově, které zahrnují*
 1. *posílení úlohy a funkce rodiny,*
 2. *rozvíjení pečovatelských a výchovných schopností rodiny,*
 3. *pomoc při sociálním začleňování rodiny,*
 4. *poskytování pomoci dětem umístěným v náhradní péči a jejich rodinám, poskytování pomoci osobám pečujícím a osobám v evidenci,*
 5. *posílení kompetencí rodiny v oblasti vzdělávání, přípravy na vyučování a motivace ke vzdělávání,*
 - f) *postup spolupráce orgánu sociálně-právní ochrany s ostatními orgány veřejné moci a dalšími fyzickými osobami a právníckými osobami zapojenými do řešení situace dítěte,*
 - g) *rozsah spolupráce rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte s orgány sociálně-právní ochrany a dalšími fyzickými osobami, právníckými osobami a orgány veřejné moci zapojenými do řešení situace dítěte,*

- h) časový plán pro provádění konkrétních opatření sociálně-právní ochrany,*
- i) způsob hodnocení a ověřování plnění navržených opatření nezbytných k ochraně dítěte ze strany rodičů, jiných osob odpovědných za výchovu dítěte, orgánů sociálně-právní ochrany a dalších fyzických osob, právnických osob a orgánů veřejné moci zapojených do řešení situace dítěte, a návrh dalších potřebných opatření nezbytných k ochraně dítěte,*
- j) plán vzdělávání dítěte a plán přípravy na budoucí povolání a osamostatňování se,*
- k) plán přípravy bližícího se výstupu dítěte z náhradní péče,*
- l) způsob sledování fungování rodiny po ukončení práce s rodinou.“*

Ze zkušeností z praxe na OSPOD, každý úřad užívá svůj vlastní formulář na vyhodnocení a IPOD, avšak vždy musí mít splněné náležitosti dle výše uvedené vyhlášky.

3.3 Pořádání případových konferencí

PK je metodou sociální práce při práci s ohroženým dítětem. PK definuje Bechyňová (2012, s. 14) jako: *„plánované, koordinované a pevně strukturované pracovní setkání rodičů, dítěte a odborníků, kteří pracují, pracovali nebo budou pracovat s ohroženým dítětem, jeho rodiči, popř. i s členy širší rodiny“*.

Metodické doporučení (mpsv.cz [2010]) definuje případovou konferenci jako *„odbornou diskusi zainteresovaných subjektů nad konkrétním případem ohroženého dítěte nebo jeho rodiny.“*

PK podporují společné úsilí všech zúčastněných osob, koordinuje a aktivizuje všechny zainteresované a podporuje rodinu k řešení problémů, které ohrožují nejlepší zájem dítěte. Cílem je využít rodinný potenciál za dopomoci odborníků. Povinnost pořádat PK je ukotvena v § 10 odst. 3 ZSPOD. Tento paragraf uvádí povinnost OSPOD *„pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin, a to ve spolupráci s rodiči a jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, dalšími přizvanými osobami, zejména zástupci škol, školských zařízení, zařízení poskytovatelů zdravotních služeb, orgánů činných v sociální oblasti, orgánů policie,*

státních zástupců, odborných pracovníků v oblasti náhradní rodinné péče, poskytovatelů sociálních služeb a pověřených osob“.

Dále novela konkrétně vymezuje případy, ve kterých je OSPOD povinen PK pořádat. Důvodem, proč PK neuspořádat dle níže uvedeného, je jedině v případě, že by toto nebylo možné či účelné.

PK dle § 14 ZSPOD musí OSPOD pořádat v situacích před podáním návrhu soudu na:

- rozhodnutí o splnění podmínky osvojení spočívající v tom, že rodiče neprojevují zájem o své dítě,
- omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu,
- nařízení ústavní výchovy,
- prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy,
- svěřeni dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, na prodloužení doby trvání tohoto svěřeni a na zrušení rozhodnutí o svěřeni dítěte do tohoto zařízení,
- na svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu a jeho zrušení,
- na nařízení výchovného opatření a na prodloužení trvání tohoto výchovného opatření nebo na jeho zrušení.

PK se však mohou pořádat i v jiných případech, uzná-li takto klíčový sociální pracovník za vhodné.

3.3.1 Principy případové konference

Každá PK by měla splňovat určitá kritéria. Do procesu přípravy i samotné realizace vstupuje spousta faktorů, které mohou PK narušit. Zájemem všech by však mělo být dodržovat jisté principy PK. Tyto vymezuje Bechyňová (2012, s. 19-28):

- **Respekt k různostem a specifickým potřebám rodin**-ke každému by měla být zachována úcta a individuální přístup,
- **předsudky a stereotypy**-při realizaci PK je potřeba oprostít se od jakýchkoli předsudků a předjímání závěrů,
- **informovanost**-všichni účastníci by měli být informováni o základních údajích o rodině a dítěti,

- **spolupráce-PK** by měla probíhat za společné spolupráce všech zúčastněných, všichni by měli dostat dostatečný prostor pro vyjádření,
- **partnerství rodičů a odborníků**-především rodiče by měli být na PK vnímáni jako partneři, kvůli kterým se PK realizuje,
- **struktura PK**-pro efektivitu by měla být zachována pevná struktura PK,
- **odpovědnost a závazek jednotlivých účastníků dodržovat plán**-výsledkem PK je určitý plán, k tomu, aby byla PK efektivní, je potřeba, aby všichni zúčastnění dodržovali body plánu.

3.3.2 Příprava a struktura případové konference

MPSV (2011, s. 15-19) vymezuje jednotlivé fáze PK a její strukturu.

1. **Stanovení cíle PK**-cíl stanovuje klient ve spolupráci s klíčovým sociálním pracovníkem. Tento cíl by měl také splňovat pravidlo SMART, jak již bylo zmíněno v podkapitole IPOD. U prvních PK v konkrétním případě se většinou jedná o cíl zmapování situace dítěte, navržení IPOD a ostatních opatření.
2. **Účastníci PK**- účastníkem by měl být především klient a to zde ve smyslu dítěte a jeho zákonných zástupců. Zda bude PK pozváno dítě, závisí na uvážení klíčového sociálního pracovníka vzhledem k povaze případu, věku dítěte atd. Dále na PK mohou být pozváni všichni, kdo jsou do případu zainteresováni, např. širší rodina, poskytovatelé sociálních služeb z řad NNO, lékaři, učitelé, státní zástupci, úředníci, vychovatelé atd. Osobou, která má v realizaci PK nezastupitelnou roli je tzv. facilitátor, jež je osobou, která PK moderuje, zajišťuje klidný průběh PK a především zajišťuje strukturu PK. Facilitátor je nestranný, ovlivňuje průběh PK, nikoli obsah. V publikaci se také uvádí pojmy svolavatel, což je klíčový sociální pracovník, který pozve ostatní účastníky a dále organizátor, jež zajišťuje prostory, techniku, občerstvení. V praxi je však svolavatel a organizátor ta stejná osoba. Důležitou osobou je také zapisovatel, jež zaznamenává celý průběh PK.
3. **Místo setkání**- mělo by být všem účastníkům dostupné. Místo by mělo být klidné, dostatečně prostorné. Místnost by měla být vybavena stoly a židlemi.
4. **Struktura setkání-PK** by měla projít všemi níže uvedenými fázemi. PK zpravidla trvá dvě hodiny.

5. Fáze PK jsou:

1. Úvod a přivítání 2. Představení účastníků 3. Stanovení cíle setkání 4. Představení klienta a jeho situace 5. Mapování současné situace a aktuálních potřeb dítěte 6. Prezentace návrhů řešení 7. Tvorba a finalizace konkrétního plánu 8. Určení kontaktní osoby a termínu dalšího setkání 9. Zhodnocení setkání.

6. **Technické zajištění**-pro efektivní PK by měl být zajištěn flipchart, na který se zaznamenává průběh PK, důležité body. Karty na jména, které se využívají především pro smysluplný zasedací pořádek všech účastníků. Dále musí být zajištěny formuláře jako je prohlášení o mlčenlivosti a seznam účastníků, který podepisují všichni účastníci.

3.3.3 Přínosy a rizika případové konference

Z praxe PK prozatím přináší velká pozitiva. Existují však rizika, která mohou efektivitu PK výrazně ovlivnit.

Hlavním přínosy PK pro pracovníky OSPOD jsou:

- Získání nového pohledu na věc z několika pohledů,
- snížení jednostranné odpovědnosti OSPOD,
- aktivizace klienta, jeho rodiny a blízkých,
- zabránění subjektivnímu pohledu klíčového pracovníka,
- vytvoření podpůrné sítě rodině,
- umožňuje, aby dítě zůstalo ve středu zájmu,
- umožňuje prostor ke vzájemnému informování, výměně informací na jednom místě,
- potenciál pro kreativní řešení problémů,
- PK je motivační, dává odpovědnost a důvěru klientovi,
- vyřeší se více problémů najednou (MPSV, 2014, s. 10, rozumacit.cz [2010]).

Rizika PK:

- Nerealistická očekávání účastníků,
- přítomnost příliš dominantní osoby-je, potřeba zajistit zkušeného facilitátora, který nastaví pravidla komunikace,
- přílišná odbornost, klient ji nemusí pochopit,
- přílišné spoléhání se na skupinovou odpovědnost, snižuje odpovědnost individuální,
- nevhodné a ohrožující sdělování citlivých a osobních údajů,
- konání PK bez přítomnosti klienta (MPSV, 2014, s. 13).

První část této diplomové práce v sobě zahrnuje teoretická východiska, která budou základem pro empirickou část práce. První kapitola se věnuje obecně vymezení SPOD, základním principům, na kterých výkon SPOD stojí. V kapitole je kontextuálně popsán historický vývoj SPOD. Ochrana dětí není pouze v gesci ZSPOD, ale souvisí i jinými nejen vnitrostátními, ale mezinárodními dokumenty. SPOD je v systému veřejné správy vykonávána několika pověřenými orgány. V rámci této kapitoly jsou vymezeny jednotlivé činnosti dle ZSPOD, které jsou vykonávány pracovníky OSPOD. Velmi důležitou částí práce je vymezení hlavních změn v ZSPOD, které zasahují jak do práce výkonu OSPOD, tak ale i ostatním subjektům jako jsou pověřené osoby, zařízení, pěstouni atd. Druhá kapitola je zaměřena na oblast rodiny a dítěte vyrůstající v rodině či mimo ni. Jsou zde vymezeny základní pojmy, pozornost je věnována ohroženému dítěti, syndromu CAN a prevenci. Kapitola také pojednává o rodině náhradní. Část kapitoly teoretické části vymezuje sanaci rodiny, která je následně v souvislosti s novelou podrobněji rozebrána v kapitole třetí. Ta se zaměřuje již na konkrétní změny v ZSPOD účinnými od 1. 1. 2013. V této kapitole jsou již vybrány takové změny, které se zaměřují na individuální práci s rodinou, pojednává tedy o metodách vedoucí k sanaci rodiny. Zaměřuje se na vyhodnocování situace rodiny a potřeb dítěte, sestavení IPOD a pořádání PK. Tato kapitola je potom nejvíce provázaná s druhou částí práce, která bude následovat a jež je zaměřena prakticky, empiricky a teoretické principy demonstruje na konkrétních případech v praxi.

II Empirická část

4 Úvod do empirické části

Empirická část této diplomové práce systematicky navazuje na výše uvedenou teoretickou část. Poznatky teorie budou v této části aplikovány do praxe. V praktické části bude zachována kontinuita se zákonnými ustanoveními ZSPOD.

4.1. Cíl výzkumu

Cílem praktické části bude aplikovat a demonstrovat užití jednotlivých novelizačních ustanovení ZSPOD v rámci sanace rodiny do konkrétních příkladů. Specifickým cílem už bude vyhodnotit situaci rodiny a potřeby dítěte a následně sestavit IPOD. Stěžejní pro část této práce je, aby čtenář pochopil, jakým způsobem se potřeby dítěte a situace rodiny vyhodnocuje a jakým způsobem se sestavuje IPOD.

4.2 Výběr metody

Pro empirickou část této práce byla vybrána kvalitativně orientovaná metoda, případová studie. Dle Hendla (2005, s. 104) „jde v případové studium jednoho případu nebo několika málo případů. Zatímco ve statistickém šetření shromažďujeme relativně omezení množství dat od mnoha jedinců (nebo případů), v případové studii sbíráme velké množství dat od jednoho nebo několik málo jedinců. V případové studii jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v její celistvosti. Případové studie v sociálněvědním výzkumu je podobná mikroskopu: její hodnota závisí na tom, jak je zaostřená. Předpokládá se, že důkladným prozkoumáním jednoho případu lépe porozumíme jiným podobným případům.“

Jelikož se novela ZSPOD zasazuje o individuálnější přístup ke svým klientům, jeví se případová studie jako správná metoda, která se právě zaměřuje na individualnost a jedinečnost případu, v našem případě jedinečnost rodinného systému. Situace rodiny a potřeby dítěte budou podrobně analyzovány, neboť celek (rodinný systém) bude rozdělen na jednotlivé komponenty a bude analyzováno, jak tyto komponenty fungují/nefungují jako relativně samostatné prvky a jaké jsou mezi nimi vztahy.

4.3 Výzkumný soubor

Pro svůj výzkum jsem zvolila tři případové studie. Všechny studie jsou inspirovány skutečnými případy z každodenní praxe OSPOD. Každá případová studie bude specifická už jen svým zaměřením. Každá z nich se bude dotýkat jiné sféry SPOD. První studie bude zaměřena na rodinu, kde docházelo k zanedbávání péče o dítě. Ve druhé se odráží prvky NRP a poslední studie se bude zabývat oblastí sociální kurately. Hlavní podmínkou pro zvolení výzkumného souboru bylo především to, že se muselo jednat o dítě spadajícího do § 6 ZSPOD, tak aby v jeho případě muselo dle zákonných podmínek být vytvořeno podrobné vyhodnocení a následně sestaven IPOD. Případové studie odráží skutečnou práci s klienty OSPOD.

4.4 Etická dimenze výzkumu

Jelikož jsou případové studie inspirovány skutečnými případy, které jsou analyzovány podrobně, je na místě důrazně dodržovat etickou dimenzi výzkumu tak, aby nedošlo k poškození osobnosti, která je součástí případové studie. V rámci jednotlivých případů jsou tedy zcela změněny či úplně vynechány základní identifikační údaje-jména, data narození, adresy, místa. Ve studiích nejsou uvedena žádná skutečná osobní data, která by blíže identifikovala konkrétní osobu. Byly vynechány i další osobní údaje, které by mohly vést k odhalení jejich nositelů. Z toho důvodu jsou i některé další informace ve studiích pozměněny. Stejně tak bylo v textu anonymizováno pracoviště, které poskytlo data pro mnou uváděné případy. Údaje v případových studiích jsou vypracovány v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, v platném znění a v souladu s § 100 odst. 4 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění. Doslovná reálnost případu nemá vliv na naplnění uvedených cílů.

Níže uvedené studie vždy obsahují obecné seznámení s rodinou, časovou osu případu a následně je vyhodnocena situace rodiny a potřeby dítěte a na základě tohoto je vypracován IPOD. Na konci této kapitoly následuje shrnutí případových studií s poukázáním na zákonná ustanovení novely ZSPOD.

5 Případové studie

Případová studie č. 1

Seznámení rodinou: *Matka Ilona (46), středoškolsky vzdělaná, dlouhodobě vedena na ÚP jako uchazečka o zaměstnání. Otec Ladislav (45) je v částečném invalidním důchodu, pracuje na částečný úvazek. Dcera Anna, žačka 2. třídy ZŠ.*

Časová osa případu:

Dne 4. prosince 2014 bylo na OSPOD OÚORP přijato anonymní oznámení. Oznamovatel sdělil, že bydlí ve vesnici, ve které žije problémová rodina-matka, otec a dítě (dívka). O obou rodičích je ve vesnici dlouhodoběji známo, že nadměrně požívají alkohol, především matka, rodiče dítěte mezi sebou mají časté a hlasité rozpory. O posledním víkendu se mělo údajně stát, že v rodině byl „večírek“, z bytu se linuly hlasité zvuky, křik. Někdo z obce přivolal PČR, situace se po jejich příjezdu zklidnila, z bytu odešli cizí lidé. Po té již byl klid. Oznamovatel sdělil, že v době zásahu PČR měla být dcera rodičů doma. Myslí si, že rodiče byli pod vlivem alkoholu. Dále sdělil, že mu je z dostupných zdrojů známo, že rodina žije v zanedbaných podmínkách, špinavé domácnosti, občasně v rodině nejde elektrická energie. Oznamovatel sdělil, že situace z posledního víkendu se mu již zdá „přepříliš“, proto tuto skutečnost dává na vědomí OSPOD. Uvedl adresu, kde rodina žije. Oznamovatel si přeje zůstat v anonymitě. Žádá, aby byla učiněna opatření, která povedou k ochraně nezletilé.

Prosinec 2014 - v tomto období bylo ze strany OSPOD provedeno šetření v rodině, byla vyžádána zpráva z PČR, základní školy (dále jen ZŠ), kterou nezletilá navštěvuje, od dětské lékařky a z Obecního úřadu obce, kde rodina žije.

Shrnutí dosavadně zjištěných informací: Z PČR bylo zjištěno, že v inkriminovaný den v rodině opravdu zasahovala PČR. Byly zde i neznámé osoby. Matka a otec byli pod vlivem alkoholu. Matce bylo naměřeno 2,33 promile alkoholu v krvi, otci bylo naměřeno 0,5 promile. V domácnosti byla matka matky, které nebyl naměřen žádný alkohol v dechu, vnučku si převzala. PČR nám již o incidentu odeslala vyrozumění. Ze zprávy ZŠ bylo zjištěno, Anna ukončila 1. třídu se samými jedničkami, je hodná dívka. Anna se však příliš do kolektivu nezapojuje, je velmi bázlivá, komunikuje spíše s dospělými než s dětmi. Nemá ve třídě žádnou vztahovou osobu. Absence byla v rámci 1. třídy vyšší, avšak omluvená. S rodiči přišla paní učitelka do kontaktu pouze

na třídních schůzkách a to jen s matkou. Matce doporučovala pro dceru dětského psychologa, nezletilá má dle ní velmi nízké sebevědomí, působí velmi ustrašeně a zakřiknutě. Zda někdy zaznamenala, že by matka byla pod vlivem alkoholu, nedokáže říci, jelikož ráno i odpoledne Anna navštěvuje družinu, kde si ji matka vyzvedává. Následně telefonicky hovořeno s paní vychovatelkou, ta sdělila, že nedokáže s určitostí říci, zda matka někdy Aničku z družiny vyzvedávala pod vlivem alkoholu, avšak občasně z matky alkohol cítila. Učitelka byla ze strany OSPOD poučena, necht' příště při podezření telefonuje druhému rodiči, případně PČR. Od dětského lékaře zjištěno, že Anna je zdravá, prodělala běžné dětské nemoci, dle očkovacího průkazu má veškeré očkování splněné. Na poslední dětské prohlídce byla Anně vypsána žádanka na odborné vyšetření na oddělení nosní – ušní - krční, jelikož má zvětšené mandle. Matce lékař žádanku předával v září 2014, dosud nemá informace, zda matka s Annou na vyšetření byla. Pod vlivem alkoholu matku nikdy nezpozoroval, otce nezná. Ze zprávy Obecního úřadu vyplynulo, že zde nikdy nebyly hlášeny připomínky od spoluobčanů, ve smyslu zanedbávání péče o nezletilou. Vzhledem k tomu, že se však jedná o malou vesnici, je známo, že rodiče navštěvují veřejná pohostinství ve vesnici, mají potíže s financemi. Šetřením v rodině zjištěno, že rodina obývá pronajatou bytovou jednotku 2+1. Domácnost byla v době šetření dosti zanedbaná, nebyl zde přípoj elektrické energie. Matka uvedla, že jí elektrika nejde asi týden, zapoměla zaplatit zálohu, již má vše uhrazené, každou chvíli by měla být připojena. Domácnost byla vybavena starším, ale funkčním nábytkem. Rodiče příliš nechtěli spolupracovat, vyhýbali se jednoznačným odpovědím, popírali, že by požívali alkohol ve zvýšení míře. Po matce bylo požadováno, necht' ambulantně navštíví odborníka přes závislosti, aby posoudil, zda se jedná o dlouhodobější problém nebo situace byla pouze jednorázová. Dále na rodiče bylo apelováno, aby si upravili podmínky v domácnosti, aby se již neopakovala situace s odpojením elektrické energie a dceru objednali na odborné vyšetření dle doporučení dětského lékaře a třídní učitelky. Rodina byla poučena, že nyní bude v intenzivní péči úřadu.

Dne 4. ledna 2014 v odpoledních hodinách OSPOD telefonicky kontaktovala paní ředitelka ZŠ, sdělila, že si dnes matka přišla pro dceru pod vlivem alkoholu, pokoušela se telefonicky kontaktovat otce, ten však telefon nezvedal. Paní vychovatelka matce Annu předala, alkohol z matky sice cítila, avšak měla za to, že matka bude schopna se

o dceru postarat. Následně byla ze strany OSPOD učiněna opakovaná šetření v domácnosti, nikdo na zvonění ani písemné výzvy nereagoval.

Dne 20. ledna 2015 byla matka v domácnosti zastihnuta, dcera byla doma, ačkoli byl školní den. Matka byla evidentně pod vlivem alkoholu. Do školy bylo telefonováno, zjištěno, že matka dceru ve škole dnes neomluvila. Matka se vymlouvala, že není pod vlivem alkoholu. Bylo telefonováno otci, sdělil, že je v zaměstnání. Otec musel ze zaměstnání odejít, aby mohl doma zajistit péči o dceru. Úroveň domácnosti zůstávala stále na stejné úrovni, již byla zapojená elektrická energie.

Dne 6. února se na OSPOD dostavili po předchozím předvolání rodiče. Bylo zjištěno, že matka dceru stále neobjednala na odborná vyšetření. Stále se neobjednala do ambulantní poradny pro závislosti. Matka stále problémy bagatelizovala „však se nic nestalo.“ Matka byla poučena o výchovných opatřeních a o tom, co se může stát, pokud nezačne svoji situaci řešit. Přislíbila, že dokonce února sjedná nápravu, začne situaci řešit. Otec je velmi tichý, nevyjadřuje se, na dotazy odpovídá jen nonverbálně.

Dne 18. února 2015 telefonovala na OSPOD opět ředitelka ZŠ, sdělila, že paní vychovatelka cítila z matky alkohol, na naše doporučení Annu matce nepředala, zavolala policii, ta matce naměřila 0,83promile alkoholu z dechu. Annu si ze školy převzal otec.

Dne 19. února 2015 bylo ve večerních hodinách od PČR na službu OSPOD přijato oznámení, že anonymní oznamovatel na PČR nahlásil, že se z bytu rodiny linou velmi hlasité zvuky, jakoby se rodiče hádali, z bytu jde slyšet pláč dítěte. Na místě s PČR zjištěno, že oba rodiče jsou pod vlivem alkoholu. Telefonicky byla kontaktována babička (matka matky) Anny, která si po půl hodině pro vnučku přijela.

Na den 9. března 2015 byla na OSPOD svolána PK, **v březnu 2015** byl ze strany OSPOD na okresní soud podán návrh na výchovné opatření.

V květnu 2015 byl rozsudkem Okresního soudu nad výchovou nezletilého stanoven dohled.

Od soudního jednání rodiče doposud spolupracují, péče o nezletilou se výrazně zlepšila. Aktuálně rodiče plní jednotlivé body dohodnuté na PK a z IPOD. Níže je záznam o podrobném vyhodnocení situace rodiny a potřeb dítěte. Podrobné vyhodnocení bylo

vytvořeno především analýzou spisové dokumentace OM: anonymní podnět, záznamy z jednání, záznamy ze šetření, zápis z PK, zpráva ZŠ, zpráva Obecního úřadu, zpráva dětského lékaře, zpráva psychologa, zpráva psychiatra, pohovor s rodiči a dítětem.

Číslo spisu: OM/338/2014
 Posouzení naléhavosti případu dne: 2. 12. 2015

ZÁZNAM O ZÁKLADNÍM VYHODNOCENÍ SITUACE DÍTĚTE A RODINY

DÍTĚ

Údaje o dítěti	
Jméno a příjmení:	Anička
Datum narození/RČ:	11. 5. 2007
Občanství:	české
Adresa trvalého pobytu:	-
Adresa faktického pobytu:	stejně
Jiné důležité informace:	

RODIČE

Údaje o rodičích	MATKA	OTEC
Jméno a příjmení Rodné příjmení	Ilona	Ladislav
Občanství/Státní příslušnost/Status pobytu	české	české
Datum narození/RČ	-	-
Rodičovská zodpovědnost	ano	ano
Adresa trvalého pobytu	-	-
Adresa faktického pobytu	stejně	stejně
Kontakty (tel./email)	604 xxx xxx	607 xxx xxx
Zaměstnání	Vedena na ÚP	Veden na ÚP
Mateřský jazyk	český	český
Jiné důležité informace	-	-

SOUROZENCI

Jméno, příjmení	Datum narození	Jméno společného rodiče	Om
Kateřina	15. 12. 1989	Ilona	Již zletilá
Petra	23. 9. 1992	Ladislav	Již zletilá

SPOLUPRACUJÍCÍ INSTITUCE A ODBORNÍCI

Název	Adresa	Kontakt
ZŠ xxx	-	605 xxx xxx
MUDr. xxx	-	606 xxx xxx
Obecní úřad xxx	-	777 xxx xxx

SITUACE DÍTĚTE:

1. Zdraví

- Nedostatečná preventivní zdravotní péče
- Nedostatečná specializovaná zdravotní péče
- Nedodržování doporučení lékařů
- Zdravotní postižení dítěte
- Znamky syndromu CAN
- Jiné
- Uvedené skutečnosti týkající se zdraví dítěte nebyly zjištěny

2. Vzdělávání

- Časté omluvené absence
- Časté neomluvené absence
- Nedostatečná příprava do školy
- Zhoršený prospěch/chování ve škole
- Jiné
- Uvedené skutečnosti týkající se vzdělávání nezletilého dítěte nebyly zjištěny

3. Emoční vývoj a chování

- Chybějící přijetí od rodičů/pečujících osob
- Chybějící laskavá péče ze strany rodičů/pečujících osob
- Emoční strádání – chybějící podpora dítěte/neadekvátní reakce na dítě
- Jiné
- Uvedené skutečnosti týkající se emočního vývoje a chování nezletilého dítěte nebyly zjištěny

4. Vztahy v rodině a další sociální kontakty

- Problémy ve vztazích mezi rodiči
- Problém ve vztahu dítě-rodice
- Problémy ve vztazích se sourozenci
- Problémy ve vztazích v rámci širší rodiny/chybějící podpora ze strany širší rodiny
- Problémy ve vztazích s vrstevníky
- Rizikové vrstevnické vztahy
- Prvky násilí v rodině

- Závislosti v rodině
- Jiné
- Uvedené skutečnosti týkající se vztahů v rodině nezletilého a jeho dalších sociálních kontaktů nebyly zjištěny

KAPACITA RODIČŮ/PEČUJÍCÍCH OSOB ZAJISTIT PÉČI O DÍTĚ:

5. Základní péče:

- Nedostatečná základní péče o dítě
- Podmínky v domácnosti ohrožující prospívání dítěte
- Jiné
- Uvedené skutečnosti týkající se zajištění základní péče o nezletilé dítě nebyly zjištěny

6. Zajištění ochrany a bezpečí dítěte:

- Psychické trestání (slovní vyhrožování, nadávky, ponižování)
- Fyzické trestání
- Nezáměr o prospívání dítěte
- Sexuální zneužívání
- Nedostatečná ochrana dítěte před zneužitím
- Nedostatečný dohled nad dítětem
- Jiné
- Uvedené skutečnosti týkající se zajištění bezpečí a ochrany nezletilého dítěte nebyly zjištěny

7. Schopnost dávat dítěti vhodné podněty a stimulovat jeho rozvoj:

- Problematická/chybějící komunikace s dítětem
- Nedostatečný zájem rodiče o školní docházku dítěte, přípravu do školy a školní výsledky
- Chybějící podpora volnočasových aktivit/bezpečného trávení volného času
- Jiné
- Uvedené skutečnosti týkající se zajištění péče stimulující rozvoj nezletilého dítěte nebyly zjištěny

8. Stabilita:

- Absence stabilní pečující osoby
- Časté stěhování
- Dlouhodobá nezaměstnanost rodičů
- Nedostatek financí v rodině
- Problémy s hospodařením
- Jiné
- Uvedené skutečnosti týkající se zajištění stabilní péče o nezletilé dítě nebyly zjištěny

Stručný popis příčin zahájení výkonu sociálně-právní ochrany:

Důvodem zahájení SPOD bylo nadměrné požívání alkoholu rodičů, především matky, kdy bylo opakovaně na OSPOD hlášeno, že matka o dceru pečuje pod vlivem alkoholu, to bylo ověřeno dechovou zkouškou od PČR. Matka chodila pod vlivem alkoholu vyzvedávat dceru do školy. Na výzvy OSPOD rodiče příliš nereagovali, problémy bagatelizují. Úroveň domácnosti je na nízké sociokulturní úrovni, po výzvě rodiče nápravu nesjednali. Rodiče dceři i po výzvách nezajistili odborné lékařské vyšetření.

ZÁVĚR:

- Byly shledány důvody pro výkon sociálně-právní ochrany z důvodu ohrožení dítěte podle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochrany dětí, ve znění pozdějších předpisů*
- Nebyly shledány důvody pro výkon sociálně-právní ochrany z důvodu ohrožení dítěte podle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochrany dětí, ve znění pozdějších předpisů*
- Dítě je vedeno dle § 54 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochrany dětí, ve znění pozdějších předpisů, z důvodu výkonu - opatrovnictví/poručenství*

Dne: **4. 1. 2015**

Sociální pracovnice

Zdroj: MPSV(2014)³

³MPSV v manuálu implementace uvádí pro inspiraci tento typ formuláře pro základní vyhodnocení.

Datum zahájení spolupráce, přijetí do péče:	4. 12. 2014
Číslo spisu:	OM/338/2014
Základní vyhodnocení provedeno dne:	4. 1. 2014

ZÁZNAM O PODROBNÉM VYHODNOCENÍ SITUACE DÍTĚTE

A JEHO RODINY

DÍTĚ

Údaje o dítěti	
Jméno a příjmení:	Anička
Datum narození/RČ:	-
Občanství:	české
Adresa trvalého pobytu:	-
Adresa faktického pobytu:	stejně
Jiné důležité informace:	

RODIČE

Údaje o rodičích	MATKA	OTEC
Jméno a příjmení Rodné příjmení	Ilona	Ladislav
Občanství/Státní příslušnost/Status pobytu	české	české
Datum narození/RČ	-	-
Rodičovská zodpovědnost	ano	ano
Adresa trvalého pobytu	-	-
Adresa faktického pobytu	stejně	stejně
Kontakty (tel./email)	604 xxx xxx	607 xxx xxx
Zaměstnání	Vedena na ÚP	Veden na ÚP, příležitostně práce na dohodu o provedení práce
Mateřský jazyk	český	český
Jiné důležité informace	-	-

SOUROZENCI

Jméno, příjmení	Datum narození	Jméno společného rodiče	Om
Kateřina	-	Ilona	Již zletilá
Petra	-	Ladislav	Již zletilá

SPOLUPRACUJÍCÍ INSTITUCE A ODBORNÍCI

Název	Adresa	Kontakt
ZŠ xxx	-	605 xxx xxx
MUDr. xxx	-	606 xxx xxx
Obecní úřad xxx	-	777 xxx xxx
MUDr. xxx-psychiatr přes závilosti	-	603 xxx xxx
Mgr. xxx- dětská psycholožka	-	603 xxx xxx

1. VÝVOJOVÉ POTŘEBY DÍTĚTE

➤ Pobyty dítěte mimo rodinu

Anička nikdy nepobývala mimo rodinu

➤ Zdravotní stav

Anička nemá vážnější zdravotní problémy. Je v dlouhodobé péči (od narození) dětského lékaře z obce, kde žije. Anička má splněné veškeré povinné kontroly i očkování. Prodělala běžné dětské nemoci-plané neštovice, spálová angína. Když je nemocná, je vždy dodržován léčebný režim. Anička měla v prvním ročníku ZŠ opakovanou angínu, matka byla s dcerou v září 2014 odeslána na odborné posouzení mandlí na oddělení nosní-ušní-krční, matka dceru objednala až po opakované intervenci OSPOD v březnu 2015. Prozatím není potřeba žádného lékařského zákroku, Anička bude prozatím v ambulantní péči.

➤ Emoční vývoj a chování

Anička v rodině vyrůstá jako jedináček. Její polorodi sourozenci jsou již zletilí. Z pohovoru s Aničkou vyplynulo, že by si přála mladšího sourozence. Anička je evidentně zvyklá trávit čas především s dospělými. Anička nechodí ven se svými vrstevníky, do mateřské školy (dále jen MŠ) chodila velmi sporadicky, což se odrazilo v navazování vrstevnických vztahů ve škole. Anička je ve škole zakřiknutá, nemluvná, odpoví až na několikáté upozornění. Nestraní se však kolektivu. Na hlouček dětí se spíše ze vzdálenosti dívá, chce se zapojit, ale neví, „jak na to.“ Volný čas je zvyklá trávit především se svými rodiči. V rámci volného času nenavazuje vrstevnické vztahy, nenavštěvuje zájmové kroužky. Anička však velmi dobře komunikuje s dospělými, hovoří na „dospělá témata“, v konverzaci s dospělými není ostýchavá. Anička má dobré chování, respektuje autority, nejsou u ní žádné náznaky výchovných problémů. Na doporučení třídní učitelky matka s dcerou navštívila dětského psychologa, ten sdělil, že je Anna sociálně izolovaná, nenavázala v MŠ vrstevnické kontakty jako ostatní spolužáci. Anička až přílišně lpí na svých rodičích, ale stejně tak rodiče na své dceři. Anička není zvyklá spávat mimo domácnost bez rodičů, ani u širší rodiny. Rodiče jsou příliš „ochranitelští“, což zpomaluje

zdravý emoční vývoj Anny.

➤ **Rodinné a sociální vztahy**

Anička vyrůstá od narození se svoji matkou a otcem. Oba rodiče mají jednoho potomka z předešlého vztahu, tyto děti jsou však již zletilé. Matka se svoji dcerou Kateřinou stýká asi jednou měsíčně, otec o své dceři Petře nemá žádné informace, po ukončení předchozího manželství zptřetřhal veškeré vztahy s původní rodinou. Matka otce zemřela, s otcem se nikdy nestýkal. Matka ze strany matky bydlí asi 20 km daleko od rodiny, babička Anny se s rodinou stýká asi jednou měsíčně. Matka je se svoji sestrou pouze v telefonickém kontaktu. Rodina nemá v komunitě mnoho přátel. Matka většinu času tráví v domácnosti, otec v práci a po té také v domácnosti. Rodina nepořádá rodinné oslavy. Anna je tímto až nepřírozeně odkázána pouze na sociální vazbu na své rodiče. Vztah matky a otce je velmi proměnlivý, když jsou rodiče pod vlivem alkoholu, dochází mezi nimi k hádkám. Matka sdělila, že již uvažovala, že by vztah ukončila.

➤ **Identita**

Anna ví, jak se jmenuje, kde bydlí. Zná svoji matku, otce a babičku. Sebehodnocení je pozitivní, při pohovorech sděluje, co jí jde, co se jí povedlo, za co dostala pochvalu. O ostatních vypráví, co udělali špatně, pasuje se do role „té hodné.“ Na dotaz, zda má ve škole kamarády, začne spontánně jmenovat, avšak nedokáže říci, co s kamarády dělala, o čem si povídali.

➤ **Sociální prezentace**

Anička má problémy především s prezentací ve vrstevnické skupině. Mezi dospělými komunikuje otevřeně, avšak před odpovědí většinou naváže oční kontakt na svoji matku, po té odpoví. Třídní učitelka u Anny shledává velkou touhu po pochvale.

➤ **Učení se, vzdělání**

Anička v předškolním věku navštěvovala MŠ. Dotazem však bylo zjištěno, že Anna do školky chodla velmi sporadicky. Po výkonostní stránce Anna zvládla 1. třídu ZŠ bez komplikací, pouze při psaní má problémy s úpravou. Školní příprava ze strany rodičů je svědomitá, Anička má pravidelně kontrolovanou žákovskou knížku, vždy má řádně nakoupené pomůcky. Co se týče výuky, není Anička příliš aktivní, když je vyzvána, nejdříve rozpačitě rozmýšlí nad svojí odpovědí. Do školy se ale velmi těší, při pohovoru vždy hovoří, co v jednotlivých předmětech probírají atd.

➤ **Zájmy (nadání, schopnosti, vloh)**

Anna si doma hraje především s panenkami. Ráda maluje a prohlíží si knížky. Nenevštěvuje žádnou zájmovou činnost. Její oblíbená pohádka je Tom a Jerry.

➤ **Samostatnost a sebeobsluha**

Anna se umí sama obléknout, ustlat si postel, najíst se. Umí si zavázat tkaničky. Dodržuje hygienické návyky. Je zvyklá spát v jednom pokoji se svoji matkou. Není zvyklá spát sama. Chybí pozitivní odpoutání od rodiny. Rozumí svým povinnostem. Ví, že si nejprve musí splnit své školní povinnosti a po té si hrát. Ráda pomáhá s domácími pracemi.

1. RODIČOVSKÁ KAPACITA

➤ Základní péče rodičů

Rodiče jsou schopni zajistit základní péči o Annu. Běžné záležitosti však spíše zařizuje matka, otec se neúčastní. V domácnosti je dostatek jídla, Anna má svůj pokoj, spí v něm i matka. Anna chodí ve starším oblečení, ve škole nebyly k hygienické úrovni ani oblékání žádné připomínky. Při šetření byla však Anna v domácnosti v otrhaném oblečení s fleky. Dle potřeby s ní matka navštěvuje dětského lékaře. Matka se Anně věnuje, trénovala s ní dovednosti potřebné k zápisu do ZŠ, nyní s ní zajišťuje každodenní přípravu na vyučování. Při péči o dceru bývá matka pod vlivem alkoholu. Tuto skutečnost však popírá. Otec zajišťuje péči především po finanční stránce. Aniž se věnuje spíše ve volném čase.

➤ Zajištění bezpečí a ochrany

V prosinci 2014 bylo na OSPOD přijato anonymní oznámení. S širšího okolí (komunita, obecní úřad, základní škola) bylo zjištěno, že matka má dlouhodoběji problémy s alkoholem, za posledního půl roku se intenzita incidentů zvýšila. OSPOD dále přijalo oznámení ze školy, od PČR, kdy ve večerních hodinách musela být o nezletilou zajištěna péče širší rodinou a to díky tomu, že oba rodiče byli pod vlivem alkoholu.

Rodiče zpočátku popírali jakýkoli problém, nespolupracovali s OSPOD, neplnili dohodnuté kroky. Na základě nespolupráce a zvažování podání návrhu ze strany OSPOD na uložení výchovného opatření byla v břenu 2015 na OSPOD uspořádaná PK. Na základě této byl podán návrh k soudu na stanovení výchovného opatření-dohled nad výchovou Anny. Po PK matka začala svůj problém s alkoholem řešit, začala docházet do psychiatrické ambulance. V květnu 2015 byl nad výchovou nezletilého okresním soudem stanoven dohled. V květnu 2015 matka na doporučení psychiatra začala užívat antabus. Stále však deklaruje, že problém s alkoholem nemá. Ambulantní léčbu podstupuje jen proto, aby to všem dokázala. Zpočátku matka docházela pro antabus přímo do ordinace, po té jsou jí léky předepsány a užívá je dle předpisu.

➤ Citová vřelost

Rodiče se o Annu od narození starají, mají ji velmi rádi. Jsou na ni až příliš fixovaní. Matka se dcerou usíná v pokoji, sdělila, že před spaním ji šimrá na zádech, jinak by neusnula. Otec příliš neumí dávat svoji vřelost najevo, ale má o dceru až přespříliš velký strach, například ji nechtěl pustit na školní výlet, přespání v místní knihovně... Úroveň citového vývoje odpovídá věku. Dle psychologa u Anny nejsou známky deprivace.

➤ Stimulace a podněty

Anna sporadicky navštěvovala MŠ. Nyní navštěvuje ZŠ. Doma má dostatek hraček. Anně chybí především přísun vnějších podnětů. Rodina tráví příliš mnoho času pouze v domácnosti, nejedí s dcerou na výlety. Rodina nemá blízké přátelé, které by měly děti věku Anny, aby s nimi mohla trávit volný čas. Nedostatek sociální stimulace se negativně projevuje v navazování vrstevnických vztahů.

➤ Vedení a hranice

Annu vychovávají rodiče. Anna rodiče poslouchá. Z oznámení vyplynulo, že rodiče na sebe bývají vulgární, což snižuje pozitivní vzory v rodičích. Rodiče Aničku příliš nepodporují v samostatnosti. Matka Annu opakovaně hlídala pod vlivem alkoholu, což výrazně snižovalo míru kontroly. Otec si dceru „užívá“ především ve chvílích volna, matka si stěžuje, že otec není na Annu příliš přísný, rozmazluje ji. Ona by dceři nepovolila to, co dovolí otec.

➤ **Stabilita**

Anna vyrůstá ve stálém rodinném prostředí. Během života se stěhovala pouze jednou, když byla batole, nepamatuje se. Rodiče nemají v plánu měnit ZŠ, na ZŠ v obci bude Anna chodit do 5. třídy. Stabilita však chybí v nejednotném výchovném stylu rodičů. Matka s Annou plní povinnosti, otec jim do tohoto zasahuje, jelikož má na dceru zrovna čas. Díky tomuto mezi rodiči dochází ke konfliktům, ze kterých může být Anna značně zmatená. Nestabilita může vycházet z nepředvídatelného chování matky, případně rodičů, když jsou pod vlivem alkoholu.

2. **RODINA A PROSTŘEDÍ**

➤ **Rodinná historie a fungování rodiny**

Rodiče byli v minulosti v manželství, oba se rozvedli. Otec není se svoji rodinou v kontaktu. Matka je v kontaktu se svoji matkou a zletilou dcerou asi jednou měsíčně. Rodiče Anny žijí v druhovském poměru, dochází mezi nimi k občasným konfliktům. Matka sdělila, že zvažovala odchod od svého druha.

➤ **Širší rodina**

Babička (matka matky): xxx tel. č. 605 xxx xxx

Sestra matky: xxx, tel. č. 777 xxx xxx

Dcera matky: xxx, tel. č. 776 xxx xx

Dcera otce: xxx, neznámo kde

➤ **Bydlení**

Rodina žije v pronajatém bytě 2 +1. Kuchyně je vybavena starším nábytkem, je zanedbaná. Matka byla opakovaně vyzvaná, aby udržovala pořádek. Kuchyně je vybavena standardními spotřebiči-vařič, trouba, konvice, lednice. Jeden pokoj je zařízen jako dětský, jsou zde dvě postele, stůl s židli a skříň. Pokoj je vybaven jen nejnужnějším nábytkem. Další pokoj slouží jako obývací a zároveň zde přespává otec. Domácnost je vedena na nižší sociokulturní úrovni. Sociální zařízení je vybaveno standardně.

V době obdržení podnětu v domácnosti nešla elektrická energie, díky opakovaně pozdnímu uhrazení zálohy. Nyní již je přísun energie v provozu.

➤ **Zaměstnání**

Matka je dlouhodobě vedena na ÚP jako uchazečka o zaměstnání. Aktivně si práci nehledá. Otec je střídavě veden na ÚP a zaměstnán pod pracovní agenturou (dle dotací). Pod agenturou vykonává zednické a pokryvačské práce.

➤ **Finanční situace**

Rodina pobírá tyto sociální dávky: příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a příspěvek na dítě. Výše dávek se odvíjí od toho, zda otec zrovna pracuje a jaké příjmy na ÚP doloží. Finanční situace rodiny není dobrá, ale rodina z financí zvládá zajišťovat základní potřeby. Matka splácí za svého exmanžela dluh ve výši 1 500 Kč měsíčně.

➤ **Sociální začlenění rodiny**

Rodina žije v malé vesničce. Není zde mnoho pracovních příležitostí. Rodina je ve vesnici známá jako „sociální případ.“ Rodina nemá ve vesnici přátel. Rodina však nežije ve vyloučené lokalitě.

➤ **Komunitní zdroje**

Rodina žije v malé vesnici, vzdálené od města asi 15 km. Ve vesnici je však ZŠ prvního stupně, Jednota, lékař, jezdí sem MHD. V místě bydliště je bohužel málo možností pro volnočasové využití

3. ANALÝZA SITUACE A POTŘEB DÍTĚTE

Potřeby dítěte:

- Anička potřebuje rodiče, kteří abstinují.
- Anička potřebuje přiměřený dohled.
- Anička potřebuje zajistit péči odborného lékaře.
- Anička potřebuje zprostředkovat psychologickou podporu.
- Anička potřebuje navázat vrstevnické vztahy.
- Anička potřebuje zajistit různorodé trávení volného času.
- Anička potřebuje více podnětné prostředí.
- Anička potřebuje, aby v domácnosti byl přísun elektrické energie.
- Anička potřebuje více péče ze strany otce.

Rodičovské kompetence, rodinná situace:

Matka umí zajistit základní péči o Annu. Rizikové je požívání alkoholu matkou, když má v době opilosti o dceru pečovat. Matka nemá náhled na svou závislost, nejdříve odmítala léčbu, po konání PK se začala léčit ambulantně, problém si však stále nepřiznává. Otec pravděpodobně také užívá alkohol, což do jisté míry snižuje jeho rodičovské kompetence, avšak otec se jeví v tomto ohledu zodpovědněji. Na otce oznámení a celá spolupráce zapůsobila „výchovněji“, než na matku. Otec přislíbil abstinenci, od té doby nejsou žádné známky toho, že by alkohol požíval. Otec však oproti matce nemá příliš velkou rodičovskou autoritu vůči své dceři. Rodina žije celkově na nižší sociokulturní úrovni, tomu odpovídá i vedení domácnosti.

Přání dítěte:

- Chtěla by mít počítač jako spolužáci.
- Až bude velká, chtěla by pracovat se zvířaty.
- Chtěla by chodit do tanečků.

Přání rodičů:

Matka:

- Ráda by si našla zaměstnání.
- Aby její druh přistupoval stejně k výchově jejich dcery.
- Zlepšit jejich sociální situaci, co nejdříve splatit dluhy za svého bývalého manžela.

Otec:	<ul style="list-style-type: none"> - Chtěl by dceři na Vánoce koupit počítač. - Chtěl by bydlet v rodinném domě se zahradou. - Aby si družka našla práci.
Ochranné a rizikové faktory:	
Ochranné faktory:	<ul style="list-style-type: none"> - Anička je zdravé dítě s pozitivním vývojem, vývoj odpovídá věku. - Anička nemá žádné výchovné problémy, ve škole prospívá velmi dobře. - Anička se ráda učí novým věcem. - Anička má pozitivní citovou vazbu k oběma rodičům. - Anička má stabilní zázemí- bydlení, školu. - Otec občasně pracuje na částečný úvazek-finanční zajištění.
Rizikové faktory:	<ul style="list-style-type: none"> - Matka požívá alkohol, nemá náhled na závažnost situace. - Otec požívá alkohol občasně, když však alkohol požije, není schopen o dceru řádně pečovat. - Pod vlivem alkoholu neskýtají rodiče záruku řádného dohledu nad Annou. - Matka je bez práce. - Nízká úroveň vedení domácnosti. - Rodiče řádně a včas nezajistili odborné lékařské vyšetření pro dceru. - Anna má problémy s navázáním vrstevnických vztahů. - Anna nemá žádnou organizovanou zájmovou činnost. - Chybí podpora širší rodiny.

Termín přehodnocení situace dítěte: **Červenec 2015, případně dle potřeby**

Vyhodnocení zpracovala: **Sociální pracovnice**

Datum: **9. 2. 2015, informace byly doplněny
10. 3. 2015 po konání PK**

INDIVIDUÁLNÍ PLÁN OCHRANY DÍTĚTE

Jméno a příjmení:	Anička
Číslo spisu:	OM/338/2014

Stručný popis příčin ohrožení dítěte: Anna je ohrožena nadměrným užíváním alkoholu rodiči, především matkou, kdy se opakovaně stalo, že z těchto příčin byla péče o Annu zanedbaná. Po podnětu od obyvatel obce, PČR, školy, byla s rodinou započata ze strany OSPOD spolupráce. Rodiče však ignorovali dohodnuté body, které by vedly k nápravě situace, naopak podnětů ze strany společnosti přibývalo. Díky opilosti matky se Anna několikrát nedostavila bez omluvy do školy, rodiče po výzvě praktického lékaře nezajistili odborné lékařské vyšetření Anny. Rodina s OSPOD odmítala spolupráci, proto bylo vyhodnocením zjištěno, že je Anna ohrožené dítě a spadá do § 6 ZSPOD. Situace rodiny a potřeby Anny byly vyhodnoceny a na základě těchto vytvořen IPOD.

Cíl, kterého je třeba dosáhnout	Konkrétní kroky (metoda)	Kdo to udělá	Termín	Splněno/trvá
Svolat a uspořádat případovou konferenci	K případu bude svolána PK, které se zúčastní všechny zainteresované osoby	OSPOD-klíčová sociální pracovníce	9. březen 2015	
Zajistit rodině spolupráci terénní sociálně-aktivizační služby	Rodina naváže spolupráci se SAS, která bude do rodiny dojíždět	OSPOD, SAS	Březen 2015	
Zajistit matce odbornou pomoc při řešení problému s alkoholem	Bude sjednán termín u odborníka přes závislosti, jméno lékaře a termín bude obratem sdělen OSPOD	Matka	Březen 2015	
Zajistit odborné vyšetření pro Anny	Bude vyžádáno nové doporučení od pediatra a Anna bude objednána na vyšetření mandlí a následně bude vyšetřena	Rodiče	Březen 2015	
Zajistit pro Annu podporu dětského psychologa	Anna bude objednána k dětskému psychologovi,	Rodiče	Březen 2015	

	jméno psychologa a termín bude sdělen OSPOD			
Udržovat domácnost v čistotě a pořádku, pravidelně hradit el.energii	V domácnosti se bude pravidelně a systematicky uklízet, bude kontrolováno, zda matka uhradila složenku	Rodiče, SAS	Průběžně	
Zajistit pro Annu účast na výchovně-rekreačním táboře pořádaným OSPOD	Rodičům bude předána přihláška na tábor, k účasti Anny na táboře, budou řádně splněny veškeré náležitosti psané na přihlášce	Rodiče, OSPOD	Letní prázdniny 2015	
Zajistit pro Annu organizovanou zájmovou činnost	Anně budou dány dostupné možnosti pro trávení organizovaného volného času, z těchto si Anna sama vybere	Rodiče	Od nového školního roku	

Jméno sociálního pracovníka:	Dne: 3. 3. 2015	Podpis
------------------------------	-----------------	--------

Rodiče/osoby odpovědné za výchovu: Ilona xxx Ladislav xxx	S obsahem seznámeni dne: 4. 3. 2015	Podpis:
---	--	---------

Případová studie č. 2

Seznámení rodinou: *Matka Debora (28 let), otec Miloš (27 let). Oba rodiče vedeni na ÚP. Jejich dcera Klára se narodila z náhodného styku.*

Časová osa případu:

Dne 21. 1. 2015 přijalo OSPOD z porodnice oznámení, bylo sděleno, že se zde dnes narodila holčička, matka sdělila, že chce po porodu porodnici opustit, nemá podmínky pro to, aby převzala dceru do péče. Na otce nemá porodnice žádný kontakt. V ten samý den se klíčová sociální pracovnice dostavila do porodnice. Lékaři sdělili, že matka novorozené Kláry v době těhotenství pravděpodobně užívala alkohol, dítě vykazuje znaky fetálního alkoholového syndromu (dále jen FAS). Matka dále uvedla, že během těhotenství nedocházela na gynekologické prohlídky. Po porodu sdělila, že nechce a nemůže Kláru převzít do péče. Následně bylo s matkou hovořeno, sdělila, že chce dát souhlas s osvojením. Nemůže se o dceru starat. Informovala, že se dcera narodila z náhodného styku, na otce má matka kontakt, že čekají dítě, se otec dověděl asi v 7 měsíci těhotenství. Matka nám předala kontakt na sebe i otce.

Dne 24. 1. 2015 se na OSPOD dostavili oba rodiče, avizovali, že nemají podmínky pro převzetí dcery do péče, udělili souhlas s osvojením, který postoupili okresnímu soudu.

Klára byla dne 26. 1. 2015 svěřena do pěstounské péče na přechodnou dobu.

V únoru 2015 se matka začala domáhat styků se svoji dcerou, následně vzala zpět svůj souhlas s osvojením. Sdělila, že by si chtěla své podmínky uspořádat tak, aby mohla převzít dceru zpět do péče.

Dohodnuto, že v **březnu 2015** bude na OSPOD uspořádaná PK, na které se budou mapovat možnosti převzetí Kláry do péče matky.

Podrobné vyhodnocení bylo vytvořeno především z podkladů spisové dokumentace OM: oznámení z porodnice, propouštěcí zpráva z porodnice, záznamy ze šetření a z jednání s rodiči, usnesení OS o svěření Kláry od pěstounské péče na přechodnou dobu.

Datum zahájení spolupráce, přijetí do péče:	21. 1. 2015
Číslo spisu:	OM/23/2015
Základní vyhodnocení provedeno dne:	21. 1. 2015 – jelikož si matka odmítla nezletilého převzít z porodnice a oba rodiče dali souhlas s osvojením, byla Klára ihned zařazena do § 6 ZSPOD, v tomto případě nemuselo být provedeno základní vyhodnocení

ZÁZNAM O PODROBNÉM VYHODNOCENÍ SITUACE DÍTĚTE A JEHO RODINY

DÍTĚ

Údaje o dítěti	
Jméno a příjmení:	Klára
Datum narození/RČ:	-
Občanství:	české
Adresa trvalého pobytu:	-
Adresa faktického pobytu:	-
Jiné důležité informace:	Klárka se fakticky zdržuje u pěstounky na přechodnou dobu

RODIČE

Údaje o rodičích	MATKA	OTEC
Jméno a příjmení Rodné příjmení	Debora	Miloš
Občanství/Státní příslušnost/Status pobytu	české	české
Datum narození/RČ	-	-
Rodičovská zodpovědnost	ano	ano
Adresa trvalého pobytu	-	-
Adresa faktického pobytu	stejně	stejně
Kontakty (tel./email)	777 xxx xxx	607 xxx xxx
Zaměstnání	Vedena na ÚP	Veden na ÚP
Mateřský jazyk	český	český
Jiné důležité informace	-	-

SOUROZENCI

Jméno, příjmení	Datum narození	Jméno společného rodiče	Om
Eliška	-	Debora	Již vyřazen

➤ **Jiné důležité informace o sourozencích:**

Matka má z předchozího vztahu již jednu dceru, Elišku. Ta byla rozsudkem Okresního soudu z roku 2012 svěřena do péče otce. Matka není se svoji dcerou v pravidelném kontaktu, neplní si řádně svoji vyživovací povinnost.

Osoby pečující/jiné fyzické osoby odpovědné za výchovu

Jméno a příjmení	Datum narození	Adresa trvalého/faktického bydliště	Kontakt
Pěstounka na přechodnou dobu- Jana	-	-	602 xxx xxx

SPOLUPRACUJÍCÍ INSTITUCE A ODBORNÍCI

Název	Adresa	Kontakt
MUDr. Ivana xxx	-	606 xxx xxx
MUDr. Oldřich xxx dětský neurolog	-	777xxx xxx

1) VÝVOJOVÉ POTŘEBY DÍTĚTE

➤ **Pobyty dítěte mimo rodinu**

Nezletilá byla po porodu ponechána matkou v nemocnici, oba rodiče avizují osvojení, souhlasí s umístěním dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu. Klára byla na základě předběžného opatření Okresního soudu předána do péče pěstounky.

➤ **Zdravotní stav**

Nezletilá se narodila předčasně s nízkou porodní váhou, dle sdělení lékaře v 35-37 týdnu. Matka nedocházela do poradny, v těhotenství pravděpodobně užívala alkoholické nápoje, kouřila. Vzhledem k nízké porodní váze byla nezletilá v inkubátoru. Její zdravotní stav je aktuálně dobrý, podstoupí odborná vyšetření. Klára vykazuje rysy FAS, v porodnici je neklidná, nepřibírá na váze, propuštění do domácí péče pěstounky bylo o několik dní odsunuto. Po předání do péče pěstounky je Klárka již klidná, krmena Sunarem dle doporučení lékaře, začíná se jí dařit lépe, prospívá. V noci i přes den pěkně spí, zatím bez klinických projevů FAS. Závěr propouštěcí zprávy: Nezralý novorozenec, FAS, podávat vit. K, D

➤ **Emoční vývoj a chování**

Vzhledem k nízké porodní váze byla nezletilá umístěna do inkubátoru, aktuálně se jeví jako zdravý novorozenec, čeká se na výsledky dalších odborných vyšetření. Po přemístění do pěstounské péče na přechodnou dobu začíná dítě prospívat, jeví se jako klidné, zatím bez klinických projevů FAS. Navazuje se na pěstounku, jako na vztahovou osobu, ta zajišťuje její základní potřeby.

➤ **Rodinné a sociální vztahy**

Klára se narodila z náhodného styku rodičů. Matka dlouho netušila, že je gravidní. Otec se dověděl o těhotenství před porodem. Matka pochází ze složitých sociálních poměrů, její matka žije na sociální ubytovně, otec ji zemřel, když navštěvovala ZŠ. S matkou je v kontaktu pouze sporadicky. Matka Kláry aktuálně nemá stabilní bydlení, žije střídavě po svých kamarádech a známých. Matka má již jedno dítě (Elišku, 2011), s jejím otcem matka žila asi po dobu jednoho roku, po té vztah kvůli rozporům ukončila. Jelikož neměla podmínky pro převzetí Elišky do péče, byla v roce 2012 svěřena do péče otce. Matka je s Eliškou pouze v náhodném kontaktu, ví, kde navštěvuje MŠ, avšak nemá bytové podmínky pro to, aby si Elišku brala na styk. Sdělila, že kromě své matky není s nikým se širší rodiny v kontaktu. Otec Kláry žije pouze se svoji matkou, která je v invalidním důchodu. S otcem se nestýká, neví, kde žije. Se širší rodiny je pouze v občasném kontaktu se svoji tetou (sestrou matky), která žije ve vzdálenosti asi 100 km, je již ve starobním důchodu.

➤ **Identita**

Klárka je většinového etnika.

➤ **Sociální prezentace**

Nevyhodnoceno

➤ **Učení se, vzdělání**

Nevyhodnoceno

➤ **Zájmy (nadání, schopnosti, vloh)**

Nevyhodnoceno

➤ **Samostatnost a sebeobsluha**

Klárka je zcela závislá na pomoci druhé osoby.

2) RODIČOVSKÁ KAPACITA

➤ **Základní péče rodičů**

Klára byla po narození v péči porodnice, kde veškeré její potřeby zajišťoval personál. Nyní je nezletilá v celodenní péči pěstounky, zde jsou veškeré základní potřeby Klárky uspokojeny. Nejdříve dali oba rodiče souhlas s osvojením Kláry. Matka v únoru 2015 změnila své rozhodnutí přenechat dítě k osvojení a žádá nezletilou zpět do své péče. Souhlas s osvojením vzala zpět. Šetřením bylo zjištěno, že matka aktuálně přebývá u své kamarádky, domácnost je sice vedena na dobré úrovni, ale matka nemá aktuálně zajištěné žádné materiální vybavení pro Klárku-kočárek, postýlka, kosmetika, pleny. Matka dceři nezajišťovala ani základní předporodní péči, nenavštěvovala gynekologa. Dle propouštěcí zprávy byl u Kláry potvrzen FAS, matka se v těhotenství chovala nezodpovědně, požívala alkohol, kouřila cigarety, toto

sama přiznala. Otec se od OSPOD distancuje, nereaguje na výzvy, předvolání, v domácnosti své matky nebyl opakovaně zastižen.

➤ **Zajištění bezpečí a ochrany**

Po porodu matky bezpečí a ochranu zajišťoval personál porodnice. Následně ochranu a bezpečí převzala pěstounka na přechodnou dobu. V únoru 2015 matka prohlásila, že by měla zájem převzít nezletilou do péče. Za účelem řešení této možnosti bude v březnu 2015 na OSPOD svolána PK.

➤ **Citová vřelost**

Po porodu matka i otec zanechali Klárku v porodnici, avizovali souhlas s osvojením. Matka v únoru 2015 souhlas vzala zpět, chtěla by navštívit pěstounku a Klárku. Četnost a místa kontaktů budou nastaveny na PK v březnu 2015. Otec neprojevuje o Klárku žádný zájem.

➤ **Stimulace a podněty**

Nevyhodnoceno

➤ **Vedení a hranice**

Nevyhodnoceno

➤ **Stabilita**

Pro Klárku je nyní zajištěna u pěstounky.

3) RODINA A PROSTŘEDÍ

➤ **Rodinná historie a fungování rodiny**

Matka a otec Kláry se před početím dcery neznali, byla počata z náhodného styku. Matka Kláry vyrůstala pouze se svoji matkou, otec ji tragicky zahynul, když navštěvovala ZŠ. Nemá žádné sourozence. Se svoji matkou je v kontaktu, tak by však nemohla péči o Kláru zajistit, žije na sociální ubytovně, nemá podmínky. Otec Kláry žije ve společné domácnosti se svoji matkou. Prozatím nebylo možné prošetřit podmínky. Otec a ani jeho matka však doposud nevyjádřili zájem převzít Kláru do péče, stejně tak nikdo ze širší rodiny.

➤ **Širší rodina**

Babička (matka matky): xxx tel. č. 776 xxx xxx

Babička (matka otce): xxx č. 777 xxx xxx

Dcera matky: xxx tel. č. 776 xxx xx

Otec otce: xxx-neznámo kde

➤ **Bydlení**

Matka žije u své kamarádky v bytě 2 +1. Nemá zde nájemní smlouvu, má zde pouze základní osobní věci. Od doby, co ukončila vztah s bývalým druhem, neměla stabilní bydlení. Jednu dobu také přebývala na sociální ubytovně asi po dobu dvou let. Nyní se střídavě zdržuje u svých kamarádů. Matka sdělila, že kdyby jí byla dána šance pečovat o dceru Kláru, usilovala by o bydlení v azylovém domě pro matky s dětmi. Otec žije se svoji matkou v bytě, otce se nepodařilo v domácnosti nikdy zastihnout.

➤ **Zaměstnání**

Matka je dlouhodobě vedena na ÚP jako uchazečka o zaměstnání, opakovaně byla vyřazena. Je vyučená optička. V oboru nikdy nepracovala. V minulosti pracovala pouze příležitostně jako barmanka či servírka. Otec je také veden na ÚP, brigádně však pracuje jako hlídač soukromého objektu.

➤ **Finanční situace**

Matka pobírá příspěvek na živobytí. Finančně jí však vypomáhají její přátelé, občas její matka. Matka Kláry nemá stabilizovanou finanční situaci. Nehradí řádně výživné na svoji dceru Elišku. Otec je také pobíratelem sociálních dávek, je zahrnut do okruhu společně posuzovaných osob se svoji matkou. Jeho matka pobírá invalidní důchod 2. stupně. Otec si přivydělává jako hlídač, příjmy však na ÚP nevykazuje. Jaké jsou jeho příjmy, není známo.

➤ **Sociální začlenění rodiny**

Rodiče žijí odděleně. Oba rodiče dlouhodobě nemají stabilní práci, tomu odpovídá jejich sociální začlenění ve společnosti. Na matce je znát, že si na tento stav již zvykla, nemá tendence s tímto něco dělat. Životní úroveň otce je vyšší, jistý standard však zajišťuje jeho matka, se kterou žije v domácnosti.

➤ **Komunitní zdroje**

Otec žije v krajském městě. V jeho okolí je vše dostupné. Matka žije u své kamarádky na předměstí, v případě potřeby do centra města jede asi 20minuz hromadou dopravou.

4) ANALÝZA SITUACE A POTŘEB DÍTĚTE

Potřeby dítěte:

- Klára potřebuje mít uspokojeny základní potřeby.
- Klára potřebuje mít zajištěnou lékařskou péči.
- Klára by měla mít umožněno právo vyrůstat v rodině

Rodičovské kompetence, rodinná situace:

Rodiče po narození Kláry avizovali osvojení. Otec se o těhotenství dověděl asi dva měsíce před porodem. Otec uváděl, že není schopen, ani se nechce o dceru starat. Matka po porodu taktéž sdělovala, že nemá k převzetí dcery adekvátní podmínky. Matka péči o nezletilou zanedbávala v době těhotenství. Nyní projevila zájem uspořádat si své podmínky a poměry tak, aby mohla svoji dceru převzít do péče.

Přání dítěte:-

Přání rodičů:

Matka:

- Ráda by měla stabilní bydlení a lepší finanční situaci.
- Chtěla by převzít Kláru do péče.
- Chtěla by se častěji stýkat se svoji dcerou Eliškou.

Otec:

- Nevyjádřil žádné přání

Ochranné a rizikové faktory:

Ochranné faktory:

- Péče o Klárku je nyní zajištěna pěstounkou na přechodnou dobu.
- Klárka má zajištěny základní potřeby a zdravotní péči.
- Matka projevila zájem o svoji dceru, má zájem o kontakt se svoji dcerou a pěstounkou.
- Matka přislíbila spolupráci s OSPOD i s NNO (kroky budou nastaveny na PK)
- Otec pracuje.

Rizikové faktory:

- Matka požíval alkohol během těhotenství.
- Matka nechodila na pravidelné kontroly.
- Otec ani jeho širší rodina neprojevují zájem o Klárku.
- Rodiče nemají stabilní bydlení.
- Rodiče nemají stabilní finanční situaci.
- Rodiče se neznají, komunikují spolu velmi málo.
- Otec s OSPOD nespolupracuje.

Termín přehodnocení situace dítěte: **Březen 2015 - po případové konferenci**

Vyhodnocení zpracovala:

Datum: **20. 2. 2015**

INDIVIDUÁLNÍ PLÁN OCHRANY DÍTĚTE

Jméno a příjmení:	Klára
Číslo spisu:	OM/23/2015

Stručný popis příčin ohrožení dítěte: Klára je ohrožená, jelikož byla oběma rodiči zanechána v porodnici, oba rodiče odmítali převzít Kláru do péče, dali souhlas s osvojením. Oba rodiče si tímto neplnili svoji rodičovskou odpovědnost a tím pádem je Klára dle § 6 ZSPOD ohrožena. Matka svůj souhlas s osvojením vzala zpět, avšak není připravena o Kláru plnohodnotně pečovat, nemá pro to vytvořené podmínky.

Cíl, kterého je třeba dosáhnout	Konkrétní kroky (metoda)	Kdo to udělá	Termín	Splněno/trvá
Zajistit nezletilé přechodnou pěstounskou péči	Podat návrh na PO, svěřit nezletilou do PPPD, spolupracovat s pěstounkou	OSPOD-klíčová sociální pracovnice	Dle zdravotního stavu Kláry, s pěstounkou být v kontaktu průběžně	
Uspokojovat základní životní potřeby Kláry	Podávání pravidelné stravy, dodržování hygieny, přímý osobní kontakt s pečující osobou	pěstounka	průběžně	
Registrace u zdravotní pojišťovny, včetně vyřízení kartičky	Osobně po vydání rodného listu	OSPOD-klíčová sociální pracovnice, pěstounka	Leden 2015	
Registrace u dětské lékařky	Osobně	pěstounka	Leden 2015	
Sledovat zdravotní stav nezletilé	Konzultovat s dětskou lékařkou možnost vyšetření dítěte s FAS	pěstounka, pediatr	Průběžně	
Zmapovat možnosti matky převzít dítě do své péče	Uspořádat případovou konferenci, zajistit účast širší rodiny, nastavit kritéria, kdy by byla matka schopna převzít Kláru do péče-následně tato kritéria zpracovat do IPOD	OSPOD-klíčová sociální pracovnice	Březen 2015	

Jméno sociálního pracovníka:	Dne: 20. 2. 2015	Podpis
------------------------------	------------------	--------

Rodiče/osoby odpovědné za výchovu: Debora xxx Miloš xxx	S obsahem seznámení dne: 26. 2. 2015	Podpis:
---	---	---------

Případová studie č. 3

Seznámení rodinou: *Matka Marta (41let), pracuje jako uklízečka na ZŠ, otec není uveden v rodném listě. Matka má syna Patrika, ten nyní ukončil 8. třídu ZŠ (15let), je žákem ZŠ.*

Časová osa případu:

Spisová dokumentace je na OSPOD vedena od roku **2007**, kdy bylo na OSPOD doručeno oznámení o spáchání přestupku Patrika.

V mezidobí od roku **2007-2015** Patrik páchal opakovaně přestupky, v roce **2014** se Patrik dopustil činu jinak trestného.

Z tohoto důvodu byl Patrik **od září 2014 do listopadu 2014** umístěn do SVP k diagnostickému pobytu.

Od začátku školního roku 2014/2015 škola OSPOD opakovaně kontaktovala, s tím, že jsou s Patrikem ve škole výchovné problémy, je agresivní ke spolužákům. **Začátkem roku 2015** Patrik odmítal navštěvovat ZŠ a plnit si povinnou školní docházku. Na základě opakovaných podnětů ze ZŠ a pohovoru s Patrikem, **byl dokonce školního roku 2015** umístěn do dětského domova se školou, aby byla řádně zajištěna Patrikova povinná školní docházka.

O Patrika pečuje jeho matka. Do 5let Patrika matce významně s péčí pomáhala její matka, když sama matka neměla zajištěné stabilní podmínky. Do 10let Patrika často měnila bydlení na azylových domech a sociálních ubytovnách. Nyní má již pod dobu 5let zajištěné stabilní bydlení pro sebe a svého syna. Finančně jí vypomáhá její matka.

Matka je schopna Patrikovi zajistit základní potřeby, její vedení a hranice ve výchově však zaostávají. Matka má k synovi liberální přístup, syn ji ani babičku příliš nerespektuje.

Podrobné vyhodnocení bylo vytvořeno především z podkladů spisové dokumentace OM: záznamy z jednání, záznamy ze šetření, zpráva ZŠ, SVP, zpráva dětského lékaře, zpráva dětského domova, zpráva Probační a mediační služby, rozsudky, usnesení.

Datum zahájení spolupráce, přijetí do péče:	8. 4. 2007
Číslo spisu:	OM/311/2007
Základní vyhodnocení provedeno dne:	Jelikož nezletilý prováděl opakovanou trestnou činnost a páchal přestupky, je již od roku 2007 na OSPOD veden v intenzivní péči jako ohrožení dítě dle § 6 ZSPOD, v tomto případě nemuselo být provedeno základní vyhodnocení

ZÁZNAM O PODROBNÉM VYHODNOCENÍ SITUACE DÍTĚTE

A JEHO RODINY

DÍTĚ

Údaje o dítěti	
Jméno a příjmení:	Patrik
Datum narození/RČ:	-
Občanství:	české
Adresa trvalého pobytu:	-
Adresa faktického pobytu:	stejně
Jiné důležité informace:	-

RODIČE

Údaje o rodičích	MATKA	OTEC
Jméno a příjmení Rodné příjmení	Marta	Otec neznámý
Občanství/Státní příslušnost/Status pobytu	české	
Datum narození/RČ	-	
Rodičovská zodpovědnost	ano	
Adresa trvalého pobytu	-	
Adresa faktického pobytu	stejně	
Kontakty (tel./email)	601 xxx xxx	
Zaměstnání	Uklízečka na ZŠ	
Mateřský jazyk	český	
Jiné důležité informace	-	Otec není zapsán v rodném listě

SPOLUPRACUJÍCÍ INSTITUCE A ODBORNÍCI

Název	Adresa	Kontakt
MUDr. Anna xxx pediatr	-	605 xxx xxx
MUDr. Oldřich xxx dětský alergolog	-	606 xxx xxx
Mgr. Ladislav xxx - etoped	-	777 xxx xxx
Probační a mediační služba	-	606 xxx xxx

1) VÝVOJOVÉ POTŘEBY DÍTĚTE

➤ **Pobyty dítěte mimo rodinu**

29. 9. 2014 – 24. 11. 2014 – SVP, diagnostický pobyt

2. 2. 2015-26. 6. 2015 - dětský domov se školou

➤ **Zdravotní stav**

Patrik je registrován u dětské lékařky MUDr. Anny xxx. Patrik v dětství prodělal běžné nemoci. Několikrát měl zlomeniny končetin. Patrik je alergický na pyly, je v evidenci dětské alergoložky. Patrik kouří, několikrát experimentoval s marihuanou. Patrik kouří asi od 13 let a uvádí, že vykouří i krabičku cigaret denně.

➤ **Emoční vývoj a chování**

Patrik vyrůstal pouze se svoji matkou. Jelikož měla matka problémy se stabilním bydlením, často Patrika předávala do péče své matky, kde pobýval třeba i půl roku. Matka syna navštěvovala, avšak Patrik odloučení od matky těžko snášel. Takto střídavě o Patrika pečovala matka a babička asi do jeho 5let. Následně matka se synem žila střídavě na Azylovém domě pro matky s dětmi a sociálních ubytovnách. Rodina se často stěhovala, Patrik neměl stabilní zázemí. V roce 2009 matka dostala přidělený byt 1+1, kam se synem odstěhovala a bydlí zde dosud. Matka o synovi uvádí, že co si Patrik řekne, to musí mít. Matka mu nezvládá něco odepřít. Dle sdělení školy jsou s Patrikem závažné výchovné problémy, neprojevuje žádný zájem o školu. Ve vyučování byl Patrik drzý, roztěkaný a opakovaně porušoval školní řád, na ostatní spolužáky je velmi hrubý. Podle zprávy SVP si Patrik v kolektivu dětí umí vydobýt svoji pozici. V určitou chvíli se v kolektivu jeví jako velmi oblíbený, ale zároveň dokáže slabší děti provokovat. Ve stresových situacích své chování hůře ovládá a měl sklon k impulzivnímu jednání, občas i s agresivními projevy (převážně verbálního charakteru). Problémem je jeho lhaní vychovatelům. Postupem času začal zaujímat v kolektivu dětí vůdčí postavení. Patrik má především problémy se slušným chováním k ženám, nerespektuje ženskou autoritu. Mužskou autoritu dokáže s výhradami respektovat. Patrik v určitých situacích vystupuje velmi mile a pokorně, na té druhé to však byl agresivní. Patrik u sebe nevidí žádnou chybu. Když nastal nějaký problém, svalil vinu na ostatní. V zařízení si Patrik zvykal postupně, bylo znát, že je vázaný na svoji matku a babičku. Patrik je extrovert, je rád středem pozornosti. Touží po obdivu a uznání, záleželo mu na kladném hodnocení a byl vděčný za pochvalu. Chlapec s velkými obtížemi zvládal prohru a kritiku. Při setkání s překážkou se buď rozčilil anebo se vzdal. Nyní je Patrik v 8. třídě ZŠ, v září 2015 by měl nastoupit do posledního ročníku. Patrik začátkem roku 2015 odmítal chodit do školy. Téměř každý den bylo školou telefonováno jak matce tak na OSPOD, že se Patrik

do školy nedostavil. S Patrikem byl učiněn opakovaný pohovor o nutnosti splnit si povinnou školní docházku a o následcích spojených s nedocházením do školy. Patrika se nepodařilo přesvědčit, aby začal do školy řádně docházet. Koncem ledna 2015 si matka podala návrh na vydání PO a dne 2. 2. 2015 byl Patrik usnesením Okresního soudu svěřen do Dětského domova se školou, následně byla rozsudkem u Patrika nařízena ústavní výchova dokonce školního roku 2014/2015. Patrik neměl během pobytu v dětském domově větší problémy, jen malé přestupky. Matka si Patrika brávala na dovolenky domů, ten se vždy vracel řádně zpět do domova.

➤ **Trestná činnost a přestupky**

Patrik se jako nezletilý dopustil těchto přestupků:

- 4. 2007 hlášen na Městskou Policii přestupek – krádež 2 prstenů v hodnotě 615 Kč v obchodním domě Tesco
- 18. 5. 2008 hlášen PČR, přestupek – krádež cukrovinek a potravin v prodejně Penny Market v hodnotě 66 Kč
- 9. 1. 2010 hlášení Městské policie, napadení chlapce společně s dalším nezletilým
- 6. 7. 2013 hlášen přestupek PČR, krádež 2 ks bonboniér v obchodním domě Tesco
- 31. 9. 2013 hlášen přestupek PČR – odcizení mobilu
- 11. 1. 2014 se nezl. Patrik s dalšími nezl. dětmi vloupal do obchodu. Usnesením byla trestní věc z podezření ze spáchání činu jinak trestného krádeže ve stádiu pokusu odložena dle § 159a odst. 1 trestního řádu. Věc byla vzhledem ke vzniklé škodě hodnocena jako přestupek.
- Patrik se v březnu 2014 dopustil činu jinak trestného loupeže, když vytrhl po krátkém přetahování nezletilému chlapci peněženku. Patrik byl v této věci projednáván u okresního soudu, bylo mu rozsudkem uloženo napomenutí s výstrahou. V květnu 2015 policii Patrikovi naměřila 1,8 promile alkoholu v krvi. V lednu 2015 Patrik způsobil spolužákovi zlomeninu zápěstí. Dne 15. 1. 2015 uložil Patrikovi soud povinnost vykonávat společensky prospěšné práce v rozsahu 20 hodin.

➤ **Rodinné a sociální vztahy**

Otec Patrika není uveden v rodném listě, nezná ho. Patrik má především vytvořenou vazbu na svoji matku a babičku, avšak výchovně je nerespektuje. Má je však velmi rád. Patrik také často mluví o svých sestřenicích Lucii a Kláře, s těmi se vídá asi jednou za měsíc.

Patrik má asi 3 dobré kamarády, s těmi však ve většině případů páchá trestnou činnost a přestupky. I v dětském domově si Patrik našel kamaráda Mirka a kamarádku Zuzanu, s nimi je stále v kontaktu především přes facebook.

➤ **Identita**

Patrik o sobě říká, že je zlý. Dotazem, proč si to myslí uvádí, že je na něj takto pohlížena-mamka, babička, ve škole, v dětském domově. Sdělil, že všichni na něho vše svedou a on po té působí, že je zlý, nemyslí si to však o sobě. Cítí se být součástí rodiny. Pasuje se do role „hlavy“ party. Patrik je velmi dobrý ve sportech-fotbal, florbal. Čím by chtěl být do budoucna, prozatím neví, nemá žádné plány ani sny.

➤ **Sociální prezentace**

Patrik se dokáže ve společnosti velmi dobře přizpůsobit a chovat se tak, jak je v dané situaci třeba. Dokáže se prezentovat velmi mile, hodně, někdy zaujímá až lítostivý přístup. Na druhou stranu dokáže zlobit a páchat přestupky a trestnou činnost bez následného projevu lítosti. Naopak se vždy vehementně obhajuje, svaluje vinu na ostatní. Patrik má v partě přirozenou

autoritu, tu si vytvořil i v SVP a dětském domově.

➤ **Učení se, vzdělání**

Patrik navštěvuje ZŠ, tímto si plní 8. ročník povinné školní docházky. Již z počátku školního roku začal mít Patrik problémy s docházením do školy, nejdříve matka syna účelově omlouvala, po pohovoru se to již neopakovalo. Začátkem ledna 2015 Patrik odmítl jít do školy. Patrik nikdy nemusel opakovat ročník a skládat opravné zkoušky. Na vysvědčení mívá převážně ohodnocení známkou „dobré a dostatečné.“ Ze zprávy dětského domova vyplývá, že se Patrik ve škole snažil, Patrik sám přiznal, že ve škole v dětském domově ho škola bavila více, byly tam lepší a hodnější učitelky. Kam by chtěl pokračovat po základní škole, prozatím neví. 8. ročník úspěšně dokončí v dětském domově se školou, pokud nebudou přetrvávat výchovné problémy, v září 2015 nastoupí do školy, kterou standardně navštěvoval.

➤ **Zájmy (nadání, schopnosti, vloh)**

Patrika nejvíce baví chodit s kluky hrát fotbal na hřiště, baví ho i florbal. Když je doma, tráví čas především na počítači nebo si píše s přáteli na sociálních sítích. Rád také poslouchá hudbu nebo si pustí film či seriál. V domově jezdili na výlety na kole, to Patrika velmi bavilo. Patrik je sportovně zaměřený.

➤ **Samostatnost, sebeobsluha**

Patrik je již ve svém věku samostatný, do školy chodí sám. Podle matky si umí doma vzít něco na jídlo, ale uvařit si nic neumí. K dětské lékárně s ním chodila matka. Patrik je raději, když s ním chodí vyřizovat různé záležitosti matka. Patrik si sám nakupuje oblečení a kosmetiku, matka a babička mu na nákup dává peníze.

2) RODIČOVSKÁ KAPACITA

➤ **Základní péče rodičů**

Matka již nyní zvládá základní péči o syna. Do 10 let neměla matka pro sebe a Patrika stabilní bydlení, stále se stěhovala. Do roku 2009 však již má zajištění stabilní bydlení. Matka s Patrikem dochází pravidelně k dětské lékárně, splňuje kontroly u dětské alergoložky. V domácnosti byl vždy dostatek potravin, Patrik chodí řádně a čistě oblečený. Ze strany spolupracujících orgánů nebyly hlášeny připomínky k péči o Patrika.

➤ **Zajištění bezpečí a ochrany**

Jelikož matka uklízí v místní ZŠ, chodí do práce na 6 hodin ráno, ráno se tedy Patrik chystá do školy sám, proto se taky opakovaně stalo, že do školy nepřišel. Matka se syna snaží nenechávat samotného doma. S Patrikem je domluvena, aby přišel domů včas. Pokud matka není doma a Patrik jde ven, musí zanechat vzkaz, kdy má přijít domů. Matka je s Patrikem domluvena, že přes školní týden může být venku maximálně do 21hod. a v pátek a v sobotu do 22hod. Patrik to respektuje.

➤ **Citová vřelost**

Matka má Patrika velmi ráda, velmi na něm lpí. Je to její jediný syn, proto je ochotna mu ledacos odpustit. Je až příliš ochranná a protektivní, stejně tak babička. Patrik je nyní ve věku, kdy se nenechá od matky ani babičky pohladit, obejmout. Matka se snaží se synem

nyní více hovořit.

➤ **Stimulace a podněty**

Patrik by rád hrál závodně fotbal. S matkou se dívají občas společně na televizi nebo někdy poslouchají písničky na mobilním telefonu. Patrik hodně času tráví venku s kamarády, často jsou na hřišti. Matka se snaží slovně Patrika stimulovat ke studiu, to se však často neschází s úspěchem.

➤ **Vedení a hranice**

Matka sama o sobě říká, že nedokáže být na Patrika moc přísná. Někdy s ním má problém, když něco Patrik chce, ona mu to nezvládne zakázat. Pokud Patrik něco provede, matka na něj křičí. Uloží mu nějaký trest. Patrik je pak na matku našťvaný, ona povolí a trest mu zruší. Někdy si matka na Patrika velmi stěžuje, že ho nezvládá, po té ho ale obhajuje, že on nemůže za to, že zlobí, nevychoval je otec, na toho bylo moc, nezvládla to. Matka se snaží být s Patrikem kamarádka, je ráda, že se jí svěřuje. Matka neumí nastavit pevné hranice a pravidla, které by Patrik dodržoval.

➤ **Stabilita**

Nyní je již vytvořené stabilní zázemí pro Patrika. Po porodu o něj pečovala střídavě matka a babička, matka nemohla zajistit stabilní bydlení, dostávala výpovědi z podnájem, nebo neměla finance na uhrazení kauce. Střídavě se synem bydlela v azylovém domě a na sociální ubytovně. Do roku 2009 má však již stabilní podnájem, nyní pracuje jako uklízečka, má stabilní příjem.

3) RODINA A PROSTŘEDÍ

➤ **Rodinná historie a fungování rodiny**

Matka vyrůstala se svoji matkou a otcem, měla sestru, která zemřela ještě jako dítě. Matka má bratra, žije asi 20 km daleko, má dvě dcery, sestřenice Patrika. S bratrem a jeho dcerami se rodina vídá asi jednou za 1-2 měsíce. Matka měla jednu dlouhodobou známost, nebyla však vdaná, nemá jiné děti. Po té se seznámila s otcem Patrika, měla s ním krátkodobou známost (asi půl roku), po té otěhotněla. Otec neměl zájem pečovat o syna. S matkou se dohodli, že nebude uveden v rodném listě, ona s tím souhlasila. Od té doby je otec nikdy nekontaktoval. Otec matce zemřel během jejího těhotenství. Babička matku Patrika podporovala, avšak vybízela ji k tomu, aby si našla vlastní bydlení. Matce se však nedařilo stabilní bydlení ani práci zajistit. Často od Patrika pečovala babička, občasně u babičky bydlela i matka. Jejich vztah je dobrý, avšak když spolu dlouhodoběji sdílely jednu domácnost, docházelo mezi nimi ke konfliktům. Babička Patrika a matku podporuje, v minulosti především finančně. Obě mají velmi kladný vztah k Patrikovi, mají ho rády, výchovně však na něho nestačí.

➤ **Širší rodina**

Babička (matka matky) Drahomíra xxx, tel. č. 607 xxx xxx
Bratr matky: Vladimír xxx, tel. č. 777 xxx xxx
Sestřenice: Lucie xxx, Klára xxx

➤ **Bydlení**

Matka žije se synem v pronajatém bytě 1+1 se sociálním zařízením. Matka má v kuchyni rozkládací gauč, kde přespává. Druhý pokoj je vybaven standardně-obývací stěna, televize, konferenční stůl, pohovka. Pod oknem má Patrik k dispozici válečku a menší šatní skříň. Byt je sice velmi malý, ale matka v něm udržuje pořádek a čistotu. Domácnost je vedena na dobré úrovni.

➤ **Zaměstnání**

Matka je zaměstnaná na úvazek 0,8 jako uklízečka na ZŠ.

➤ **Finanční situace**

Matka si měsíčně jako uklízečka vydělá asi 8 500 Kč, dále pobírá přídavek na dítě a příspěvek na bydlení (dávky státní sociální podpory). Finančně matce vypomáhá její matka. Finanční situace rodiny je lehce podprůměrná, avšak nestalo se, že v rodině chyběly potraviny nebo byly hlášeny připomínky ze školy, že by Patrik neměl pomůcky atd. Matka nemá žádnou finanční rezervu.

➤ **Sociální začlenění rodiny**

Rodina žije na průměrné až nižší sociální úrovni.

➤ **Komunitní zdroje**

Rodina žije ve městě, jsou zde dostupné veškeré zdroje.

4) ANALÝZA SITUACE A POTŘEB DÍTĚTE

Potřeby dítěte:

- Patrik potřebuje dokončit povinnou školní docházku.
- Patrik potřebuje snižovat svoji agresivitu.
- Patrik potřebuje omezit kouření.
- Patrik potřebuje být přiměřeně chválen a oceňován.
- Patrik potřebuje mít pevně stanovené hranice.

Rodičovské kompetence, rodinná situace:

Matka má Patrika velmi ráda, obětovala by pro něj cokoli. Umí velmi dobře uspokojovat jeho základní potřeby, neumí však nastavit pevné výchovné hranice. Jelikož ji Patrik nerespektuje jako autoritu, přistupuje matka k Patrikovi přílišně kamarádsky, volí to jako přístup k synovi.

Přání dítěte:

- Chtěl by hrát fotbal.
- Nechce už mít problémy.
- Chtěl vědět, kdo je jeho otec.

Přání rodičů:

Matka:

- Aby Patrik dokončil školu a pokračoval na střední škole.
- Aby Patrik neměl další „oplétačky“ s policií.
- Chtěla by si najít práci na plný úvazek.

Ochranné a rizikové faktory:

Ochranné faktory:

- Matka i babička mají Patrika velmi rády.
- Patrik má pozitivní vztah k matce i babičce.
- Matka velmi dobře zajišťuje základní péči o syna.
- Rodina má zajištěné stabilní bydlení.
- Matka má zaměstnání a vyřízené sociální dávky.
- Matka spolupracuje se školou i OSPOD.
- Patrik je zdravý.
- Patrik je téměř samostatný.

Rizikové faktory:

- Patrik má negativní vztah ke vzdělání a ke škole.
- Patrik se opakovaně dopouští trestné činnosti a přestupků
- Patrik kouří.
- Matka nezvládá synovi nastavit pevné hranice a vedení, je nedůsledná.
- V rodině významně chybí mužský vzor.
- Patrik nerespektuje ženskou autoritu.

Termín přehodnocení situace dítěte:

Prosinec 2015, případně dle potřeby

Vyhodnocení zpracovala:

Datum:

26. 6. 2015

INDIVIDUÁLNÍ PLÁN OCHRANY DÍTĚTE

Jméno a příjmení:	Patrik
Číslo spisu:	OM/311/2007

Stručný popis příčin ohrožení dítěte: Patrik je veden v evidenci ohrožených dětí pro opakovanou trestnou činnost a páchaní přestupů. Začátkem roku 2015 odmítal Patrik chodit do školy. Od února do června 2015 byl umístěn do dětského domova se školou.

Cíl, kterého je třeba dosáhnout	Konkrétní kroky (metoda)	Kdo to udělá	Termín	Splněno/trvá
Patrik dokončí povinnou školní docházku	Uspořádat PK a dohodnout přesná pravidla Patrikovy docházky do školy	OSPOD-klíčová sociální pracovnice, kurátorka	Do 15. 9. 2015	
Patrik bude pracovat na snižování své agresivity	Patrik bude pravidelně docházet k etopedovi	Patrik, dohlížet bude matka	Dle termínu stanoveného etopedem	
V NNO splnit 20hodin prospěných prací	Patrik bude během prázdnin docházet do organizace, aby splnil 20hodin společensky prospěšné práce	Patrik, Probační a mediační služba	Do 31. 8. 2015	
Omezit kouření	Patrik denně vykouří pouze pět cigaret	Patrik	průběžně	
Patrik bude mít organizovanou zájmová činnost	Vyhledání klubu, kam by mohl Patrik pravidelně docházet hrát fotbal, následně se tam Patrik zaregistruje a bude tam pravidelně docházet	Matka, Patrik	Do 31. 8. 2015	

Jméno sociálního pracovníka:	Dne: 26. 6. 2015	Podpis
------------------------------	------------------	--------

Rodiče/osoby odpovědné za výchovu: Marta xxx	S obsahem seznámeni dne: 1. 7. 2015	Podpis:
---	--	---------

Empirická část práce se zaměřuje na aplikaci metod sanace rodiny, kdy jejich použití v praxi je povinností pro pracovníky OSPOD od 1. 1. 2013, kdy vešla v účinnost novela ZSPOD. Jako metoda výzkumu byla zvolena případová studie, která zachycuje jedinečnost a individuálnost jednotlivého případu. Výše uvedené studie jsou zaměřeny na děti dle § 6 ZSPOD. Pro studii byly zvoleny tři případové studie, z nichž se jedna zaměřuje na oblast zanedbávání péče o dítě, druhá v sobě obnáší prvky NRP a třetí je zaměřena na oblast sociální kurately. V každé případové studii je vždy zřejmé seznámení s případem, které je implementováno do časové osy, dále následuje vyhodnocení situace rodiny a potřeb dětí. Na základě tohoto je sestaven pro ohrožené dítě IPOD. Ve všech studiích je dodržována etická dimenze, tak aby byla chráněna veškerá osobní data a nedošlo k poškození osobnosti.

Jak již bylo zmíněno v teoretické části, vyhodnocení a IPOD nejsou statické, ale mění se v čase. Mnou vypracované studie zachycují situaci dítěte a rodiny v konkrétním čase. Dá se předpokládat, že ve skutečnosti se budou příběhy i nadále vyvíjet (přehodnocení situace a vyhodnocení IPOD).

Cílem praktické částí bylo aplikovat a demonstrovat užití jednotlivých novelizačních ustanovení ZSPOD v rámci sanace rodiny do konkrétních příkladů. Cíl praktické části byl naplněn.

Závěr

Předložená diplomová práce se zaměřuje na změny v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí, které vešly v účinnost 1. 1. 2013, se specifikací na metody sanace rodiny. Již to budou téměř dva roky od doby, co se sociální pracovníci a další instituce musí novelou zákona řídit, avšak mám za to, že implementace nových zákonných ustanovení potrvá po dobu několika let, než se postupy na všech úřadech orgánů sociálně-právní ochrany dětí unifikuji a stanou se rutinní prací pracovníků s tíženými výsledky. Práce s ohroženými dětmi je oblast sociální práce, která se stále vyvíjí, proto je téma mé diplomové práce stále aktuální.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a část empirickou. Teoretická část se nejprve z nejširšího pohledu obecně věnuje sociálně-právní ochraně dětí. Následně se zabývá samostatným zákonem o sociálně-právní ochraně dětí a jeho novele, jejíž prvky jsou v práci podrobněji popsány. V práci jsou teoreticky ukotveny pojmy dítě, ohrožené dítě a rodina ve společenských a sociálních souvislostech. Empirická část práce prostřednictvím případových studií aplikuje a demonstruje konkrétní zákonná ustanovení z oblasti sanace do praktických případů.

Cílem teoretické části bylo definovat jednotlivá novelizační ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí a institutů souvisejících. Cílem výzkumné části bylo aplikovat a demonstrovat užití jednotlivých novelizačních ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně v rámci sanace rodiny na konkrétních příkladech z praxe. S ohledem na to, že teoretická část definuje sociálně-právní ochranu dětí s různých pohledů a souvislostí, včetně novely zákona, mám za to, že cíl teoretické části byl bezesbýtku naplněn. V praktické části jsou na třech případových studiích aplikované poznatky z teorie do praktických příkladů a tím je demonstrována práce sociálních pracovníků s novelizovanými ustanoveními v oblasti sanace rodiny. Cíl praktické části byl také naplněn.

Z vlastní praxe při výkonu sociálně-právní ochrany dětí, z poznatků kolegyně či ze spolupráce s ostatními úřady je zřejmé, že vyhodnocování situace rodiny a potřeby dítěte, sestavení individuálního plánu a pořádání případových konferencí, je prozatím vnímáno velmi individuálně, ať už konkrétními pracovníci či samotnými sociálními pracovníky. Často je mezi zaměstnanci orgánu sociálně-právní ochrany dětí

sanace rodiny a její metody považována pouze za nouze cnost a jejich užití v praxi je považováno jako splnění zákonné povinnosti. V těchto případech však význam metod selhává. Je třeba upozornit na fakt, že odhalení míry ohrožení dítěte je velmi složitým procesem, který není možné vyhodnotit na základě čísel. Sanace rodiny, která je novelou zákona výrazně podpořena, dává větší možnost zapojení rodiny do řešení problémů, aktivizuje ji. Vždyť rodina sama za pomoci podpůrných subjektů má ten nejlepší potenciál k nápravě situace a ochraně dítěte. Právě prostřednictvím zmíněných institutů vyhodnocování, individuálního plánu a případovou konferencí pomáhá sociální pracovník tento potenciál k řešení problémů v rodině najít a vyhnout se tím represivním intervencím.

Jak již bylo zmíněno na začátku této práce. Mým přáním je, aby tato práce byla pozitivní osvětou pro laickou veřejnost a orgán sociálně-právní ochrany dětí již nebyl pouze vnímán jako represivní orgán. Pro odbornou veřejnost by tato práce měla být také přínosem. Práce totiž kompletně shrnuje metody, které by měl sociální pracovník v každodenní praxi užívat. I kdyby měla tato práce přesvědčit byť jednoho čtenáře, že sanace a metody sanace rodiny při práci s ohroženými dětmi mají smysl, bude to pro mne zadostiučinění, jelikož já o tom přesvědčena jsem.

Seznam použité literatury a zdrojů

BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. 158 s. ISBN 978-80-262-0181-6.

BECHYŇOVÁ, Věra a KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. 151 s. ISBN 978-80-262-0031-4.

DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. 245 s., [8] s. barev. il. ISBN 80-7169-192-5.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. 286 s. Pedagogická praxe. ISBN 978-80-7367-628-5.

CHMELARŇ, Tomáš, ed., MATOUŠEK, Oldřich, ed. a PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Děti potřebují rodinu: inovativní přístupy v práci s ohroženými rodinami: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Praze ve dnech 22. a 23.5.2008*. 1. vyd. Praha: Občanské sdružení Člověk hledá člověka, 2008. 105 s. ISBN 978-80-254-2683-8.

KUBÍČKOVÁ, Hana. *Dítě - rodina - instituce, aneb, Jak neztratit budoucnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011. 116 s. ISBN 978-80-7464-017-9.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Děti, rodina a stres: Vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. 1. vyd. Praha: Galén, 1994. 214 s. ISBN 80-85824-06-X.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. 98 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.

- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 144 s. Studijní texty; sv. 3. ISBN 80-85850-24-9.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008. 271 s. ISBN 978-80-7367-368-0.
- MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. 214 s. ISBN 978-80-262-0522-7.
- MPSV. *Manuál implementace vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny a tvorby individuálního plánu ochrany dítěte pro OSPOD*. 2014. s. 193.
- NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2014. 798 s. Právo. ISBN 978-80-7263-914-4.
- NOVOTNÁ, Věra a FEJT, Vladimír. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. 256 s. ISBN 978-80-86723-77-8.
- PEMOVÁ, Terezie a PTÁČEK, Radek. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 187 s. ISBN 978-80-247-4317-2
- PÖTHE, Petr. *Dítě v ohrožení*. Vyd. 1. Praha: G plus G, 1996. 143 s. Zde a nyní. ISBN 80-901896-5-2.
- RACEK, Jindřich, SOLAŘOVÁ, Hana a SVOBODOVÁ, Alena. *Vyhodnocování potřeb dětí: praktický průvodce: metodika vyhodnocování*. Vyd. 1. Praha: Lumos Foundation, ©2014. 29 s. ISBN 978-80-260-5521-1.
- ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. 36 s. ISBN 978-80-86991-27-6
- TOMEŠ, Igor. *Sociální správa*. Vyd. 1. Praha: 2002, Portál. 303 s. ISBN 80-7178-560-1
- SLANÝ, Jaroslav. *Syndrom CAN: (syndrom týraného dítěte)*. Vyd. 1. V Ostravě: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2008. 155 s. ISBN 978-80-7368-474-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2015. xxii, 890 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-727-0.

Zákony, vyhlášky, směrnice, normy:

Česko. Sdělení FMZV č. 104/1991 o sjednání úmluvy o právech dítěte. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1991. částka 22. [cit. 29. 8. 2015]. Dostupné také na: www.mvcr.cz/soubor/dokumenty-kriminalita-umluva-o-pravech-ditete-pdf.aspx

Česko. Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1992. Částka 1. [cit. 29. 8. 2015]. Dostupné také na: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>

Česko. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1992. Částka 1. [cit. 29. 8. 2015]. Dostupné také na: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>

Česko. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999. Částka 111. [cit. 29. 8. 2015]. Dostupné také na: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-35>

Česko. Zákon č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012. Částka 147. [cit. 29. 8. 2015]. Dostupné také na: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-401>

Česko. Předpis č. 473/2012 Sb., vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012. Částka 177. [cit. 29. 8. 2015]. Dostupné také na: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-473>

Česko. Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000. Částka 32. [cit. 29. 8. 2015]. Dostupné také na: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-101>

Česko. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006. Částka 37. [cit. 29. 8. 2015]. Dostupné také na: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí při případové konferenci. [online]. 2010. [cit. 29. 8. 2015]. Dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9086/Metodika_pripadove_konference.pdf

MKN-10. *Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů*. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2012.

Směrnice MPSV č. 2013/26780-21 ze dne 19. Zář 2013 o stanovení rozsahu evidence dětí a obsahu spisové dokumentace o dětech vedené orgány sociálně-právní ochrany dětí a o stanovení rozsahu evidence a obsahu spisové dokumentace v oblasti náhradní rodinné péče. [online]. 2013. [cit. 29. 8. 2015]. Dostupné na: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=81083&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

Internetové zdroje:

Čí je dítě? *Metodika Rozhodujeme v zájmu dítěte*. [online]. © 2011. [cit. 28. 8. 2015]. Dostupné na: <http://www.cijedite.cz/?nav=aktuality/ostatni/273-metodika-rozhodujeme-v-za.html>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí*. [online]. Praha: Odbor rodiny a ochrany práv dětí, 2013. [cit. 28. 8. 2015]. Dostupné na: www.mpsv.cz/files/clanky/14402/Prezentace_180113.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí*. [online]. Praha: Odbor rodiny a ochrany práv dětí, 2012. [cit. 28. 8. 2015]. Dostupné na: www.mpsv.cz/files/clanky/14305/novela.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Standardy kvality OSPOD*. [online]. 2013. [cit. 28. 8. 2015]. www.mpsv.cz/files/clanky/15511/Standardy_OSPOD.pdf

Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009-2011. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociální věcí ČR, 2009. [cit. 28. 8. 2015]. Dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9555/Narodni_akcni_plan.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Manuál k případovým konferencím.* [online]. 2011. [cit. 28. 8. 2015]. Dostupné na: www.mpsv.cz/files/clanky/13087/manual.pdf

Parlament ČR. *Návrh zákona včetně důvodové zprávy.* [online]. 2011. [cit. 28. 8. 2015]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=564&CT1=0>

Rozum a cit. *Na jedné lodi aneb jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti.* [online]. Praha: Rozum a cit, 2010. [cit. 28. 8. 2015]. Dostupné na: <https://www.google.co.in/#q=rozum+a+cit+na+jedn%C3%A9+lodi+aneb+jak+uspo%C5%99%C3%A1dat+p%C5%99%C3%ADpaodovi+konferenci>

Šance dětem. *Práva ohrožených a znevýhodněných dětí.* [online]. 2011. [cit. 28. 8. 2015]. Dostupné na: <http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/odborna-knihovna/prava-ohrozenych-a-znevychodnenych-deti-33681.html>

Human Rights in a Globalizing World: The Paradox of Empty Promises. *American Journal of Sociology.* 2005. č. 5, s. 1373 – 1411. [online]. 2005. [cit. 28. 8. 2015]. Dostupné z: http://www.irps.ucsd.edu/ehafner/pdfs/paradox_promises.pdf

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 - časový organigram základního a podrobného vyhodnocení

Obrázek č. 2 - vyhodnocovací oblasti u podrobného vyhodnocení situace a rodiny a potřeb dítěte

Obrázek č. 3 - schéma vyhodnocovacího procesu

Obrázek č. 4 - schéma procesu přípravy tvorby individuálního plánu ochrany dítěte

Seznam zkratek

Atd.- A tak dále

ČR-Česká republika

Čl.- Článek

FAS-Fetální alkoholový syndrom

IPOD-Individuální plán ochrany dítěte

MPSV-Ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠ-Mateřská škola

NAP-Národní akční plán

NNO-Nestátní neziskové organizace

NRP-Náhradní rodinná péče

OÚORP-Obecní úřad obce s rozšířenou působností

OSPOD-Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Odst.-Odstavec

PČR- Policie České republiky

PK-Případová konference

SAS-Sociálně-aktivizační služba

SPOD-Sociálně-právní ochrana dětí

SVP-Středisko výchovné péče

UMPOD-Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí

ÚP-Úřad práce

ZŠ-Základní škola

ZDVOP-Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

ZSPOD-Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Seznam příloh

Příloha č. 1 Standardy kvality OSPOD

